

Lagrådsremiss

Assisterad befruktning och föräldraskap

Regeringen överlämnar denna remiss till Lagrådet.

Stockholm den 3 mars 2005

Morgan Johansson

Dag Mattsson
(Justitiedepartementet)

Lagrådsremissens huvudsakliga innehåll

I lagrådsremissen föreslår regeringen att assisterad befruktning med donerade spermier enligt lagen (1984:1140) om insemination och lagen (1988:711) om befruktning utanför kroppen skall få utföras också beträffande en kvinna som är partner eller sambo med en annan kvinna. Partnern eller sambon skall – jämte den befruktade kvinnan – anses som förälder till det barn som föds, förutsatt att hon har samtyckt till behandlingen och att det är sannolikt att barnet har avlats genom den. Föräldraskapet skall fastställas genom bekräftelse eller dom.

Föräldraskapet skall inte gälla barn som kommer till genom assisterad befruktning utanför tillämpningen av 1984 och 1988 års lagar, t.ex. genom insemination i egen regi eller utomlands. I dessa fall skall alltså – liksom hittills – faderskapet fastställas. Om det är till fördel för barnet och övriga förutsättningar finns, kan ett gemensamt föräldraskap för det lesbiska paret då åstadkommas genom adoption.

I lagrådsremissen föreslås vidare att bestämmelserna om fastställande av faderskap genom dom anpassas till DNA-tekniken. Faderskapet för en man skall kunna fastställas av domstol om det genom en genetisk undersökning är utrett att han är barnets far. Det skall alltså inte behöva bevisas att han har haft samlag med barnets mor. Faderskapet skall dock inte kunna fastställas för män som är spermagivare enligt 1984 och 1988 års lagar.

Slutligen föreslås att det i vissa bestämmelser om sambor i föräldrabalken, ärvdabalken och jordabalken tydliggörs att även sambor av samma kön omfattas.

Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2005.

Innehållsförteckning

1	Beslut.....	4
2	Lagtext.....	5
2.1	Förslag till lag om ändring i föräldrabalken	5
2.2	Förslag till lag om ändring i ärvdabalken	10
2.3	Förslag till lag om ändring i jordabalken.....	13
2.4	Förslag till lag om ändring i brottsbalken.....	14
2.5	Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken.....	15
2.6	Förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring	16
2.7	Förslag till lag om ändring i lagen (1969:620) om ersättning i vissa fall för utgivna underhållsbidrag.....	18
2.8	Förslag till lag om ändring i lagen (1979:1001) om erkännande av nordiska faderskapsavgöranden.....	19
2.9	Förslag till lag om ändring i namnlagen (1982:670)	20
2.10	Förslag till lag om ändring i lagen (1984:1140) om insemination.....	21
2.11	Förslag till lag om ändring i lagen (1985:367) om internationella faderskapsfrågor.....	22
2.12	Förslag till lag om ändring i lagen (1988:711) om befruktning utanför kroppen	24
2.13	Förslag till lag om ändring i folkbokföringslagen (1991:481).....	25
2.14	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap.....	26
2.15	Förslag till lag om ändring i lagen (1996:1030) om underhållsstöd	27
2.16	Förslag till lag om ändring i vallagen (1997:157)	29
2.17	Förslag till lag om ändring i lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension.....	30
2.18	Förslag till lag om ändring i lagen (2001:82) om svenskt medborgarskap.....	31
2.19	Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453).....	32
2.20	Förslag till lag om ändring i lagen (2003:307) om förbud mot diskriminering	34
2.21	Förslag till lag om ändring i sambolagen (2003:376).....	35
3	Ärendet och dess beredning.....	36
4	Assisterad befruktning för partner och homosexuella sambor.....	37
5	Gemensamt föräldraskap för partner och homosexuella sambor	41
5.1	Föräldraskap för den befruktade kvinnans partner eller sambo	41
5.2	Socialnämndens utredning och rättegången i mål om föräldraskap.....	45
5.3	Följdändringar.....	49
6	Fastställande av faderskap genom dom.....	50
7	Ikraftträdande och övergångsreglering.....	53

8	Kostnader.....	54
9	Författningskommentar	55
9.1	Förslaget till lag om ändring i föräldrabalken.....	55
9.2	Förslaget till lag om ändring i ärvdabalken	64
9.3	Förslaget till lag om ändring i jordabalken.....	66
9.4	Förslaget till lag om ändring i brottsbalken.....	66
9.5	Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken.....	67
9.6	Förslaget till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring	67
9.7	Förslaget till lag om ändring i lagen (1969:620) om ersättning i vissa fall för utgivna underhållsbidrag.....	69
9.8	Förslaget till lag om ändring i lagen (1979:1001) om erkännande av nordiska faderskapsavgöranden.....	69
9.9	Förslaget till lag om ändring i namnlagen (1982:670).....	70
9.10	Förslaget till lag om ändring i lagen (1984:1140) om insemination.....	70
9.11	Förslaget till lag om ändring i lagen (1985:367) om internationella faderskapsfrågor.....	71
9.12	Förslaget till lag om ändring i lagen (1988:711) om befruktning utanför kroppen	73
9.13	Förslaget till lag om ändring i folkbokföringslagen (1991:481).....	74
9.14	Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap.....	74
9.15	Förslaget till lag om ändring i lagen (1996:1030) om underhållsstöd	74
9.16	Förslaget till lag om ändring i vallagen (1997:157).....	75
9.17	Förslaget till lag om ändring i lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension.....	76
9.18	Förslaget till lag om ändring i lagen (2001:82) om svenskt medborgarskap.....	77
9.19	Förslaget till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453).....	78
9.20	Förslaget till lag om ändring i lagen (2003:307) om förbud mot diskriminering	79
9.21	Förslaget till lag om ändring i sambolagen (2003:376)....	79
Bilaga 1	Sammanfattning av betänkandet (SOU 2001:10).....	81
Bilaga 2	Betänkandets (SOU 2001:10) lagförslag.....	96
Bilaga 3	Förteckning över remissinstanserna (SOU 2001:10)	121
Bilaga 4	Promemorians huvudsakliga innehåll (Ds 2004:19)	122
Bilaga 5	Promemorians (Ds 2004:19) lagförslag.....	123
Bilaga 6	Förteckning över remissinstanserna (Ds 2004:19).....	143

1 Beslut

Regeringen har beslutat att inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i föräldrabalken,
2. lag om ändring i ärvdabalken,
3. lag om ändring i jordabalken,
4. lag om ändring i brottsbalken,
5. lag om ändring i rättegångsbalken,
6. lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
7. lag om ändring i lagen (1969:620) om ersättning i vissa fall för utgivna underhållsbidrag,
8. lag om ändring i lagen (1979:1001) om erkännande av nordiska faderskapsavgöranden,
9. lag om ändring i namnlagen (1982:670),
10. lag om ändring i lagen (1984:1140) om insemination,
11. lag om ändring i lagen (1985:367) om internationella faderskapsfrågor,
12. lag om ändring i lagen (1988:711) om befruktning utanför kroppen,
13. lag om ändring i folkbokföringslagen (1991:481),
14. lag om ändring i lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap,
15. lag om ändring i lagen (1996:1030) om underhållsstöd,
16. lag om ändring i vallagen (1997:157),
17. lag om ändring i lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension,
18. lag om ändring i lagen (2001:82) om svenskt medborgarskap,
19. lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453),
20. lag om ändring i lagen (2003:307) om förbud mot diskriminering,
21. lag om ändring i sambolagen (2003:376).

2 Lagtext

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i föräldrabalken

Härigenom föreskrivs i fråga om föräldrabalken¹

dels att 1 kap. 3, 5, 6 och 8 §§, 2 kap. 9 §, 6 kap. 4 och 10 a §§ samt 20 kap. 1 §, skall ha följande lydelse,

dels att det i balken skall införas fyra nya paragrafer, 1 kap. 9 §, 2 kap. 8 a §, 3 kap. 14 § och 7 kap. 20 §, av följande lydelse,

dels att det närmast före 3 kap. 14 § skall införas en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

3 §

Föreligger *ej* fall som avses i 1 § eller har rätten meddelat förklaring enligt 2 § första stycket, fastställs faderskapet genom bekräftelse eller dom.

Föreligger *inte* fall som avses i 1 § eller har rätten meddelat förklaring enligt 2 § första stycket, fastställs faderskapet genom bekräftelse eller dom. *I fall som avses i 9 § fastställs i stället föräldraskapet för en kvinna.*

5 §

Skall faderskap fastställas genom dom, skall rätten förklara en man vara *fader*, om det är utrett att han har haft samlag med barnets *moder* under tid då barnet kan vara avlat och det med hänsyn till samtliga omständigheter är sannolikt att barnet har avlats av honom.

Skall faderskap fastställas genom dom, skall rätten förklara en man vara *far*, om det genom en *genetisk undersökning* är utrett att han är barnets *far*. Rätten skall också förklara en man vara *far*, om det är utrett att han har haft samlag med barnets *mor* eller att en *befruktning* på annat sätt har skett med hans spermier under den tid då barnet kan vara avlat och det med hänsyn till samtliga omständigheter är sannolikt att barnet har avlats av honom.

Faderskapet kan inte fastställas genom dom för en man som är spermagivare enligt lagen (1984:1140) om insemination eller lagen (1988:711) om befruktning utanför kroppen.

¹ Balken omtryckt 1995:974.

6 §

Har insemination utförts på modern med samtycke av hennes make eller *av annan man som bodde tillsammans med henne under äktenskapsliknande förhållanden* och är det med hänsyn till samtliga omständigheter sannolikt att barnet har avlats genom inseminationen, skall vid tillämpning av 2–5 §§ den som har lämnat samtycket anses som barnets *fader*.

Har insemination utförts på modern med samtycke av *en man som var* hennes make eller *sambo* och är det med hänsyn till samtliga omständigheter sannolikt att barnet har avlats genom inseminationen, skall vid tillämpning av 2–5 §§ den som har lämnat samtycket anses som barnets *far*.

8 §²

Har befruktning av moderns ägg utförts utanför hennes kropp med samtycke av hennes make eller *sambo* och är det med hänsyn till samtliga omständigheter sannolikt att barnet har avlats genom befruktningen, skall vid tillämpningen av 2–5 §§ den som har lämnat samtycket anses som barnets *fader*. Detsamma skall gälla när befruktning utanför en kvinnas kropp har skett av ett ägg som kommer från en annan kvinna.

Har befruktning av moderns ägg utförts utanför hennes kropp med samtycke av *en man som var* hennes make eller *sambo* och är det med hänsyn till samtliga omständigheter sannolikt att barnet har avlats genom befruktningen, skall vid tillämpningen av 2–5 §§ den som har lämnat samtycket anses som barnets *far*. Detsamma skall gälla när befruktning utanför en kvinnas kropp har skett av ett ägg som kommer från en annan kvinna.

9 §

Har insemination utförts på modern enligt lagen (1984:1140) om insemination eller har befruktning av moderns ägg utförts enligt lagen (1988:711) om befruktning utanför kroppen med samtycke av en kvinna som var moderns registrerade partner eller sambo och är det med hänsyn till samtliga omständigheter sannolikt att barnet har avlats genom inseminationen eller befruktningen, skall den som har lämnat samtycket anses som barnets förälder.

Ett föräldraskap enligt första stycket fastställs genom bekräftelse eller dom. Det som sägs i 4 § om bekräftelse av faderskap

² Senaste lydelse 2002:251.

tillämpas på motsvarande sätt i fråga om bekräftelse av ett sådant föräldraskap.

2 kap.

8 a §

Om det kan antas att en kvinna skall anses som förälder enligt 1 kap. 9 § till ett barn som står under någons vårdnad och som har hemvist i Sverige, är socialnämnden skyldig att försöka utreda om sådant föräldraskap föreligger och om så är fallet se till att detta fastställs i stället för fadersskapet.

Det som sägs i 2–5, 7 och 8 §§ om utredning av faderskap tillämpas på motsvarande sätt i fråga om föräldraskapet för en kvinna.

9 §

Skall en viss man enligt 1 kap. 1 § anses som far till ett barn som står under någons vårdnad och har barnet hemvist i Sverige, skall socialnämnden, om vårdnadshavaren eller någon av vårdnadshavarna eller mannen begär det och det är lämpligt, utreda om någon annan man kan vara far till barnet.

I fråga om utredningen tillämpas 2–6 och 8 §§. Utredningen får läggas ned, om det finns skäl som anges i 7 § första stycket 1 eller 4 eller om det annars är lämpligt.

Socialnämndens beslut att inte påbörja en utredning enligt denna paragraf eller att lägga ned en påbörjad utredning får överklagas hos länsstyrelsen. Länsstyrelsens beslut får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Skall en viss man enligt 1 kap. 1 § anses som far till ett barn som står under någons vårdnad och har barnet hemvist i Sverige, skall socialnämnden, om vårdnadshavaren eller någon av vårdnadshavarna eller mannen begär det och det är lämpligt, utreda om någon annan man kan vara far till barnet eller om en kvinna skall anses som barnets förälder enligt 1 kap. 9 §.

I fråga om utredningen tillämpas 2–6 och 8 §§. Utredningen får läggas ned, om det finns skäl som anges i 7 § första stycket 1 eller 4 eller om det annars är lämpligt. *Vid utredning av en kvinnas föräldraskap tillämpas dock inte 6 §.*

3 kap.

Mål om föräldraskap enligt 1 kap. 9 §

14 §

Talan om att en bekräftelse av föräldraskap enligt 1 kap. 9 § saknar verkan mot den som har lämnat bekräftelsen får väckas vid rätten i den ort där barnet har sitt hemvist eller, om barnet har avlidit, vid den rätt som skall ta upp en tvist om arv efter barnet. Finns det inte någon annan behörig domstol, skall målet tas upp av Stockholms tingsrätt.

Talan om fastställande av föräldraskap enligt 1 kap. 9 § väcks av barnet. I fall som avses i 2 kap. 8 a § förs barnets talan av socialnämnden. Har modern vårdnaden om barnet, får hon alltid föra barnets talan, även om hon inte har uppnått myndig ålder. Talan får vidare alltid föras av en särskilt förordnad vårdnadshavare för barnet. Det som sägs i 6–13 §§ om fastställande av faderskap tillämpas på motsvarande sätt i fråga om fastställande av föräldraskap.

6 kap

4 §³

Står barnet under vårdnad av endast en av föräldrarna och vill föräldrarna gemensamt utöva vårdnaden, skall rätten på talan av dem båda förordna i enlighet med deras begäran, om inte gemensam vårdnad är uppenbart oförenlig med barnets bästa.

Om barnet är folkbokfört här i landet kan föräldrarna få gemensam vårdnad också genom registrering hos Skatteverket efter anmälan av dem båda

1. till socialnämnden i samband med att nämnden skall godkänna en faderskapsbekräftelse, eller

1. till socialnämnden i samband med att nämnden skall godkänna en faderskapsbekräftelse *eller en bekräftelse av föräldraskap enligt 1 kap. 9 §*, eller

2. till Skatteverket under förutsättning att förordnande om vårdnaden inte har meddelats tidigare och att föräldrarna och barnet är svenska medborgare.

³ Senaste lydelse 2003:645.

10 a §

Om vårdnadshavare skall förordnas särskilt, utses någon som är lämpad att ge barnet omvårdnad, trygghet och en god fostran. Den som är underårig får inte förordnas till vårdnadshavare.

Två personer kan utses att gemensamt utöva vårdnaden, om de är gifta med varandra eller *bor tillsammans under äktenskapsliknande förhållanden*.
Två personer kan utses att gemensamt utöva vårdnaden, om de är gifta med varandra eller *sambor*.

För syskon skall samma person utses till vårdnadshavare, om inte särskilda skäl talar mot det.

Om vårdnadshavare skall förordnas efter föräldrarnas död och föräldrarna eller en av dem har gett till känna vem de önskar till vårdnadshavare, skall denna person förordnas, om det inte är olämpligt.

7 kap.

20 §

Det som sägs i 12, 15 och 16 §§ om fastställande av faderskap gäller även fastställande av föräldraskap enligt 1 kap. 9 §. Det som sägs i 18 § om en man tillämpas på motsvarande sätt i fråga om en kvinna som skall anses som förälder enligt 1 kap. 9 §.

20 kap.

1 §⁴

I mål om faderskap, vårdnad, boende, umgänge och underhåll tillämpas 14 kap. 17 och 18 §§ äktenskapsbalken.

I mål om faderskap, *föräldraskap enligt 1 kap. 9 §*, vårdnad, boende, umgänge och underhåll tillämpas 14 kap. 17 och 18 §§ äktenskapsbalken.

Vid handläggning som sker enligt lagen (1996:242) om domstolsärenden består tingsrätten av en lagfaren domare. Om det finns särskilda skäl med hänsyn till ärendets beskaffenhet, får tingsrätten dock bestå av en lagfaren domare och tre nämndemän.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

2. För barn som har avlats före ikraftträdandet gäller 1 kap. 5 § föräldrabalken i sin äldre lydelse.

⁴ Senaste lydelse 1998:319.

2.2 Förslag till lag om ändring i ärvdabalken

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 2 och 3 §§, 3 kap. 2 och 7 §§, 6 kap. 2 § och 16 kap. 3 a § ärvdabalken¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

2 §

Finns ej bröstarvingar, taga arvlåtarens fader och moder hälften var av arvet.

Är fader eller moder död, dela arvlåtarens syskon faderns eller moderns lott. I avlidet syskons ställe träda dess avkomlingar, och skall var gren taga lika lott. Finns ej syskon eller avkomlingar av dem, men lever endera av arvlåtarens föräldrar, skall denne taga hela arvet.

Äro halvsyskon efter arvlåtaren, taga de med helsyskon eller deras avkomlingar del i lott, som skolat tillfalla deras fader eller moder. Finns ej helsyskon, och äro båda föräldrarna döda, skola arvlåtarens halvsyskon taga hela arvet. I avlidet halvsyskons ställe träda dess avkomlingar.

Finns det inga bröstarvingar, tar arvlåtarens föräldrar hälften var av arvet.

Är någon av föräldrarna död, delar arvlåtarens syskon den förälderns lott. I ett avlidet syskons ställe träder dess avkomlingar, och varje gren tar lika lott. Finns det inga syskon eller avkomlingar till dem, men lever någon av arvlåtarens föräldrar, tar den föräldern hela arvet.

Finns det halvsyskon efter arvlåtaren, tar de tillsammans med helsyskon eller deras avkomlingar del i lott, som skulle ha tillfallit deras förälder. Finns det inga helsyskon, och är båda föräldrarna döda, tar arvlåtarens halvsyskon hela arvet. I ett avlidet halvsyskons ställe träder dess avkomlingar.

3 §

Leva ej arvlåtarens fader, moder, syskon eller syskons avkomlingar, taga farfader, farmoder, morfader och mormoder arvet. Envar ärver lika lott.

Är farfader, farmoder, morfader eller mormoder död, skola den dödes barn dela hans lott. Äro ej barn efter den döde, tager den andre av farföräldrarna eller morföräldrarna eller, om även han är död men efterlämnat barn, hans barn den dödes lott. Finnes ej arvinge å den sidan, skall hela

Lever inte arvlåtarens föräldrar, syskon eller syskons avkomlingar, tar farföräldrar och morföräldrar arvet. Var och en ärver lika lott.

Är en farförälder eller morförälder död, delar den dödes barn dennes lott. Finns det inga barn efter den döde, tar den andre av farföräldrarna eller morföräldrarna den dödes lott. Om även han eller hon är död men har efterlämnat barn, tar barnen den dödes lott. Finns det ingen arvinge på den

¹ Balken omtryckt 1981:359.

arvet gå till arvingarna å den andra.

sidan, går hela arvet till arvingarna på den andra sidan.

Det som sägs i första och andra styckena om farföräldrar och morföräldrar gäller även föräldrar till en förälder enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken.

3 kap.

2 §²

Lever vid den efterlevande makens död någon bröstarvinge till den först avlidna maken eller dennes *fader, moder*, syskon eller syskons avkomling, skall, om inte annat sägs i tredje stycket eller i 3–5 §§, 6 § tredje stycket eller 7 § tredje stycket, hälften av den efterlevande makens bo tillfalla dem som då har den bästa arvsrätten efter den först avlidna maken. Den efterlevande maken får inte genom testamente bestämma över egendom som skall tillfalla den först avlidnes arvingar.

Lever vid den efterlevande makens död någon bröstarvinge till den först avlidna maken eller dennes *föräldrar*, syskon eller syskons avkomling, skall, om inte annat sägs i tredje stycket eller i 3–5 §§, 6 § tredje stycket eller 7 § tredje stycket, hälften av den efterlevande makens bo tillfalla dem som då har den bästa arvsrätten efter den först avlidna maken. Den efterlevande maken får inte genom testamente bestämma över egendom som skall tillfalla den först avlidnes arvingar.

Har en bröstarvinge redan vid den först avlidna makens död helt eller delvis fått ut sitt arv efter denne, skall bröstarvingens andel i den efterlevande makens bo minskas i motsvarande mån.

Om det som den efterlevande maken erhöll i arv av kvarlåtenskapen efter den först avlidne utgjorde annan andel än hälften av summan av detta arv och den efterlevandes egendom efter bodelningen, skall arvingarna efter den först avlidne ta samma andel i boet efter den sist avlidne.

7 §³

Om den efterlevande maken vid sin död efterlämnar en sambo och bodelning skall förrättas mellan samborna, skall dessförinnan den efterlevande makens behållna egendom delas enligt detta kapitel.

Skall i den efterlevande makens livstid bodelning ske mellan den efterlevande maken och dennes sambo eller sambons arvingar, skall av den efterlevandes egendom före bodelningen tas ut egendom till ett värde som motsvarar vad som enligt 1–4 §§ skall tillkomma den först avlidna makens arvingar.

Vad som föreskrivs i 4 § för det fall att egendom har tillfallit den efterlevande maken i arv, gåva eller testamente skall gälla, om den efterlevande maken genom bodelning med en sambo har erhållit egendom utöver vad maken förut hade.

² Senaste lydelse 1987:231.

³ Senaste lydelse 1987:815.

Vad som föreskrivs i denna balk om sambor gäller sådana samboförhållanden där *en ogift kvinna och en ogift man bor tillsammans under äktenskapsliknande förhållanden*.

Vad som föreskrivs i denna balk om sambor gäller *endast* sådana samboförhållanden där *ingen av samborna är gift*.

6 kap.

2 §

Kostnader, som *fader eller moder nedlagt å barns uppehälle och utbildning, skola ej* avräknas å *dess* arv, såvitt den som *vidkänts kostnaden* därmed endast fullgjort *honom åliggande* underhållsskyldighet.

Ej heller skall å bröstarvinges arv *avräkning äga rum för sedvanliga skänker*, vilkas värde *icke* står i missförhållande till givarens villkor.

Kostnader, som *en förälder har lagt ned på ett barns uppehälle och utbildning, skall inte* avräknas från *barnets* arv, om *föräldern* därmed endast fullgjort *sin* underhållsskyldighet.

Inte heller skall *från* bröstarvinges arv *avräknas* sedvanliga *gåvor*, vilkas värde *inte* står i missförhållande till givarens villkor.

16 kap.

3 a §

Är vid någons död faderskapet till honom *ej* fastställt och är fadern *ej* heller på annat sätt känd för annan dödsbodelägare, boutredningsman eller den som sitter i boet, skall den som vill grunda arvsrätt på faderskapet göra sin rätt gällande inom tre månader från dödsfallet eller, om bouppteckningen förrättas senare, senast vid bouppteckningen.

Är vid någons död faderskapet till honom *eller henne inte* fastställt och är fadern *inte* heller på annat sätt känd för annan dödsbodelägare, boutredningsman eller den som sitter i boet, skall den som vill grunda arvsrätt på faderskapet göra sin rätt gällande inom tre månader från dödsfallet eller, om bouppteckningen förrättas senare, senast vid bouppteckningen.

Första stycket tillämpas på motsvarande sätt i fråga om föräldraskap enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

2.3 Förslag till lag om ändring i jordabalken

Härigenom föreskrivs att 12 kap. 1 § jordabalken¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

12 kap.

1 §²

Detta kapitel avser avtal, genom vilka hus eller delar av hus upplåts till nyttjande mot ersättning. Detta gäller även om lägenheten upplåtits genom tjänsteavtal eller avtal i anslutning till sådant avtal.

Innefattar avtalet även upplåtelse av jord att nyttjas tillsammans med lägenheten, skall detta kapitel tillämpas på avtalet, om jorden skall användas för trädgårdsodling i mindre omfattning eller för annat ändamål än jordbruk. Förenas ett tjänsteavtal, som ej är av ringa betydelse, med upplåtelse av såväl lägenhet för bostadsändamål som jord, skall kapitlet tillämpas, om upplåtelsen av lägenheten är mera betydelsefull än upplåtelsen av jorden.

Med bostadslägenhet avses lägenhet som upplåtits för att helt eller till en inte oväsentlig del användas som bostad. Med lokal avses annan lägenhet än bostadslägenhet.

Vad som föreskrivs i detta kapitel om sambor gäller sådana samboförhållanden där en ogift kvinna och en ogift man bor tillsammans under äktenskapsliknande förhållanden.

Det som föreskrivs i detta kapitel om sambor gäller endast sådana samboförhållanden där ingen av samborna är gift.

Förbehåll som strider mot en bestämmelse i detta kapitel är utan verkan mot hyresgästen eller den som har rätt att träda i hans ställe, om ej annat anges.

Omfattar hyresavtalet minst tre bostadslägenheter, som hyresgästen skall hyra ut i andra hand eller upplåta med kooperativ hyresrätt, får parterna avtala om förbehåll som strider mot vad som sägs i detta kapitel om sådana lägenheter, under förutsättning att förbehållet inte strider mot bestämmelserna om lokaler och inte heller avser rätten till förlängning av avtalet eller grunderna för fastställande av hyresvillkoren i samband med sådan förlängning. Ett sådant förbehåll gäller endast om det godkänts av hyresnämnden. Godkännande behövs dock inte om staten, kommun, landsting eller kommunalförbund är hyresvärd.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

¹ Balken omtryckt 1971:1209.

² Senaste lydelse 2002:94.

2.4 Förslag till lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs att 5 kap. 5 § brottsbalken skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.

5 §¹

Brott som avses i 1–3 §§ får inte åtalas av annan än målsägande. Om brottet riktar sig mot någon som är under arton år eller om i annat fall målsäganden anger brottet till åtal, får åklagaren väcka åtal om detta av särskilda skäl anses påkallat ur allmän synpunkt och åtalet avser

1. förtal och grovt förtal,
2. förolämpning mot någon i eller för hans eller hennes myndighetsutövning,
3. förolämpning mot någon med anspelning på hans eller hennes ras, hudfärg, nationella eller etniska ursprung eller trosbekännelse, eller
4. förolämpning mot någon med anspelning på hans eller hennes homosexuella läggning.

Har förtal riktats mot avliden, får åtal väckas av den avlidnes efterlevande make, bröstarvinge, *fader*, *moder* eller syskon samt, om åtal av särskilda skäl anses påkallat ur allmän synpunkt, av åklagare.

Har förtal riktats mot avliden, får åtal väckas av den avlidnes efterlevande make, bröstarvinge, *förälder* eller syskon samt, om åtal av särskilda skäl anses påkallat ur allmän synpunkt, av åklagare.

Innebär brott som avses i 1–3 §§, att någon genom att förgripa sig på en främmande makts statsöverhuvud som vistas i Sverige eller på en främmande makts representant i Sverige har kränkt den främmande makten, får brottet åtalas av åklagare utan hinder av vad som föreskrivs i första stycket. Åtal får dock inte ske utan förordnande av regeringen eller den regeringen har bemyndigat därtill.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

¹ Senaste lydelse 2003:408.

2.5 Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs att 20 kap. 13 § rättegångsbalken skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

20 kap.

13 §¹

Har någon genom brott blivit dödad, *ä*ge hans efterlevande make, bröstarvinge, *f*ader, *m*oder eller syskon samma rätt som målsägande att *ang*iva brottet eller *t*ala därå.

Har någon genom brott blivit dödad, *h*ar hans *eller hennes* efterlevande make, bröstarvinge, *f*ör-*ä*lder eller syskon samma rätt som målsägande att *ang*e brottet eller *f*öra *ta*lan om det.

Avlider eljest den, mot vilken brott är begånget eller som därav blivit förnärmad eller lidit skada, äge närstående, som nu sagts, samma rätt att angiva brottet eller tala därå, som tillkom den avlidne, om icke av omständigheterna framgår, att denne ej velat angiva eller åtala brottet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

¹ Senaste lydelse 1971:875.

2.6 Förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 10 §§ lagen (1962:381) om allmän försäkring skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.

10 §¹

En förälder har rätt till tillfällig föräldrapenning för vård av ett barn, som inte har fyllt tolv år, om föräldern behöver avstå från förvärvsarbete i samband med

1. sjukdom eller smitta hos barnet,
2. sjukdom eller smitta hos barnets ordinarie vårdare,
3. besök i samhällets förebyggande barnhälsovård,
4. vårdbehov som uppkommer till följd av att barnets andra förälder besöker läkare med ett annat barn till någon av föräldrarna, under förutsättning att sistnämnda barn omfattas av bestämmelserna om tillfällig föräldrapenning.

För vård av ett barn vars levnadsålder understiger 240 dagar utges tillfällig föräldrapenning enligt första stycket om tillsynen av barnet är stadigvarande ordnad. Därutöver utges ersättning för vård av ett sådant barn endast om barnet vårdas på sjukhus eller får motsvarande vård i hemmet. För vård av ett barn som är äldre än som nyss sagts utges tillfällig föräldrapenning enligt första stycket inte för tid under vilken annars föräldrapenning skulle ha uppburits; undantag gäller dock om barnet vårdas på sjukhus. Med vård på sjukhus jämställs tillfällig vård i övergångsboende för barn som omfattas av 1 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

En förälder till barn som omfattas av 1 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade har rätt till tillfällig föräldrapenning från barnets födelse till dess att det fyller sexton år även när föräldern avstår från förvärvsarbete i samband med föräldrautbildning, besök i barnets skola eller besök i förskoleverksamhet eller skolbarnsomsorg i vilken barnet deltar (kontaktdagar).

Rätt till tillfällig föräldrapenning tillkommer även en fader som avstår från förvärvsarbete i samband med barns födelse för att närvara vid förlossningen, sköta hemmet eller vårda barn. Vid adoption eller när två personer enligt 6 kap. 10 a § föräldrabalken har utsetts att gemensamt utöva vårdnaden om ett barn tillkommer motsvarande rätt båda adoptivföräldrarna eller de särskilt förordnade vårdnadshavarna. Vid adoption utges sådan tillfällig föräldrapenning om barnet inte fyllt tio år. Som adoption anses även att någon tar emot ett barn i avsikt att adoptera det.

Försäkringskassan kan besluta att en annan försäkrad än en fader eller moder som avstår från förvärvsarbete i samband med barns födelse skall

¹ Senaste lydelse 2003:423.

få rätt till tillfällig föräldrapenning för de ändamål som anges i fjärde stycket. Detta gäller om

1. det inte finns någon fader som har rätt till tillfällig föräldrapenning,
2. modern är avliden,
3. fadern avstår från sin rätt till tillfällig föräldrapenning enligt fjärde stycket och det skulle vara oskäligt att inte låta honom avstå, eller
4. fadern inte kan eller på grund av besöksförbud enligt lagen (1988:688) om besöksförbud eller liknande eller på grund av andra särskilda omständigheter sannolikt inte kommer att nyttja sin rätt enligt fjärde stycket.

Vid adoption eller när två personer enligt 6 kap. 10 a § föräldrabalken har utsetts att gemensamt utöva vårdnaden om ett barn skall vad som sägs i femte stycket om fader och moder i stället gälla adoptivföräldrarna eller de särskilt förordnade vårdnadshavarna.

Det som sägs i fjärde och femte styckena om en far gäller även en förälder enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

2.7 Förslag till lag om ändring i lagen (1969:620) om ersättning i vissa fall för utgivna underhållsbidrag

Härigenom föreskrivs att det i lagen (1969:620) om ersättning i vissa fall för utgivna underhållsbidrag skall införas en ny paragraf, 6 §, av följande lydelse.

6 §

Lagen tillämpas på motsvarande sätt i fråga om underhållsbidrag som har betalats av en kvinna på grund av hennes föräldraskap enligt 1 kap. 9 § föräldrabelken.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

2.8 Förslag till lag om ändring i lagen (1979:1001) om erkännande av nordiska faderskapsavgöranden

Härigenom föreskrivs att det i lagen (1979:1001) om erkännande av nordiska faderskapsavgöranden skall införas en ny paragraf, 5 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §

Det som sägs i 3 och 4 §§ om faderskap gäller även föräldraskap enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

2.9 Förslag till lag om ändring i namnlagen (1982:670)

Härigenom föreskrivs i fråga om namnlagen (1982:670)¹ att det skall införas en ny paragraf, 23 a §, samt närmast före 23 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

***Föräldraskap enligt 1 kap. 9 §
föräldralken***

23 a §

*Det som sägs i 1 § fjärde stycket
och 16 § om faderskap tillämpas
på motsvarande sätt i fråga om
föräldraskap enligt 1 kap. 9 §
föräldralken.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

¹ Lagen omtryckt 1982:1134.

2.10 Förslag till lag om ändring i lagen (1984:1140) om insemination

Härigenom föreskrivs att 2 och 5 §§ lagen (1984:1140) om insemination skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Insemination får utföras endast om kvinnan är gift eller *bor tillsammans med en man under äktenskapsliknande förhållanden*. För inseminationen krävs skriftligt samtycke av maken eller *den man som kvinnan bor tillsammans med*.

Om det i ett mål om faderskap *till barn* är nödvändigt att få del av de uppgifter som finns om en insemination, är den som är ansvarig för inseminationen eller annan som har tillgång till uppgifterna skyldig att på begäran av domstolen lämna ut dessa uppgifter.

Föreslagen lydelse

2 §

Insemination får utföras endast om kvinnan är gift eller *sambo*. För inseminationen krävs skriftligt samtycke av maken eller *sambon*.

Av lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap följer att vad som i denna lag sägs om make gäller också registrerad partner.

5 §

Om det i ett mål om faderskap *eller föräldraskap enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken* är nödvändigt att få del av de uppgifter som finns om en insemination, är den som är ansvarig för inseminationen eller annan som har tillgång till uppgifterna skyldig att på begäran av domstolen lämna ut dessa uppgifter.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

2.11 Förslag till lag om ändring i lagen (1985:367) om internationella faderskapsfrågor

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1985:367) om internationella faderskapsfrågor

dels att 1 § skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas två nya paragrafer, 6 a § och 10 a §, och närmast före 6 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Denna lag gäller frågor om faderskap till barn i internationella förhållanden.

I förhållande till Danmark, Finland, Island och Norge gäller lagen (1979:1001) om erkännande av nordiska faderskapsavgöranden i stället för 7–10 §§.

Föreslagen lydelse

1 §

Denna lag gäller frågor om faderskap till barn i internationella förhållanden.

I lagen finns också bestämmelser om föräldraskap enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken i internationella förhållanden.

I förhållande till Danmark, Finland, Island och Norge gäller lagen (1979:1001) om erkännande av nordiska faderskapsavgöranden i stället för 7–10 a §§.

Fastställelse och hävande av föräldraskap enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken

6 a §

Ett föräldraskap enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken kan fastställas genom bekräftelse av föräldraskapet under medverkan av svensk socialnämnd, om nämnden är skyldig att utreda föräldraskapet enligt 2 kap. 8 a eller 9 §§ föräldrabalken.

Det som sägs i 4 § om mål om faderskap tillämpas på motsvarande sätt i fråga om mål om föräldraskap enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken.

Svensk lag tillämpas vid fastställelse eller hävande av sådant föräldraskap som avses i 1 kap. 9 § föräldrabalken och vid ogiltigförklaring av en bekräftelse av sådant föräldraskap.

10 a §

Det som sägs i 7 och 8 §§ om faderskap gäller även föräldraskap enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken. Det som sägs i 10 § om en talan om faderskap vid svensk domstol gäller även en talan om föräldraskap vid svensk domstol.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

2.12 Förslag till lag om ändring i lagen (1988:711) om befruktning utanför kroppen

Härigenom föreskrivs att 3 och 8 §§ lagen (1988:711) om befruktning utanför kroppen skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Ett befruktat ägg får föras in i en kvinnas kropp endast om kvinnan är gift eller sambo och maken eller sambon skriftligen samtyckt till detta. Om ägget inte är kvinnans eget skall ägget ha befruktats av makens eller sambons spermier.

Om det i ett mål om faderskap eller moderskap till barn är nödvändigt att få del av de uppgifter som finns om en befruktning utanför kroppen, är den som är ansvarig för befruktningen eller någon annan som har tillgång till uppgifterna skyldig att på begäran av domstolen lämna ut dessa uppgifter.

Föreslagen lydelse

3 §¹

Ett befruktat ägg får föras in i en kvinnas kropp endast om kvinnan är gift eller sambo och maken eller sambon skriftligen samtyckt till detta. Om ägget inte är kvinnans eget skall ägget ha befruktats av makens eller sambons spermier.

Av lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap följer att vad som i denna lag sägs om make gäller också registrerad partner.

8 §²

Om det i ett mål om faderskap, moderskap enligt 1 kap. 7 § eller föräldraskap enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken till barn är nödvändigt att få del av de uppgifter som finns om en befruktning utanför kroppen, är den som är ansvarig för befruktningen eller någon annan som har tillgång till uppgifterna skyldig att på begäran av domstolen lämna ut dessa uppgifter.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

¹ Senaste lydelse 2002:252.

² Senaste lydelse 2002:252.

2.13 Förslag till lag om ändring i folkbokföringslagen (1991:481)

Härigenom föreskrivs att 6 § folkbokföringslagen (1991:481) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 §¹

En person skall folkbokföras på den fastighet och i den territoriella församling där han enligt 7–13 §§ är att anse som bosatt.

En person som är bosatt på en fastighet som innehåller flera bostadslägenheter skall folkbokföras också på lägenhet. Med bostadslägenhet avses lägenhet som är registrerad i lägenhetsregistret enligt lagen (1995:1537) om lägenhetsregister.

Ett nyfött barn folkbokförs i den församling där modern är folkbokförd eller, om modern inte är folkbokförd, i den församling där fadern är folkbokförd (födelsehemort).

Ett nyfött barn folkbokförs i den församling där modern är folkbokförd eller, om modern inte är folkbokförd, i den församling där fadern *eller barnets förälder enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken* är folkbokförd (födelsehemort).

Undantag från första stycket anges i 14–16 §§.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

¹ Senaste lydelse 1997:989.

2.14 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap¹

dels att 3 kap. 2 § skall upphöra att gälla,

dels att nuvarande 3 kap. 3 och 4 §§ skall betecknas 3 kap. 2 och 3 §§,

dels att 3 kap 1 § skall ha följande lydelse,

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

1 §

Ett registrerat partnerskap har samma rättsverkningar som ett äktenskap med de undantag som anges i 2–4 §§.

Bestämmelser i lag eller annan författning med anknytning till äktenskap och makar tillämpas på motsvarande sätt på registrerat partnerskap och registrerad partner om inte annat följer av undantagsreglerna i 2–4 §§.

Ett registrerat partnerskap har samma rättsverkningar som ett äktenskap med de undantag som anges i 2 *och* 3 §§.

Bestämmelser i lag eller annan författning med anknytning till äktenskap och makar tillämpas på motsvarande sätt på registrerat partnerskap och registrerad partner om inte annat följer av undantagsreglerna i 2 *och* 3 §§.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

¹ Senaste lydelse av 3 kap. 2 § 2002:603.

2.15 Förslag till lag om ändring i lagen (1996:1030) om underhållsstöd

Härigenom föreskrivs att 4 och 22 §§ lagen (1996:1030) om underhållsstöd skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Ett barn har inte rätt till underhållsstöd, om

1. barnets mor är boförälder och hon uppenbarligen utan giltigt skäl låter bli att vidta eller medverka till åtgärder för att få faderskapet till barnet fastställt,

2. det finns anledning anta att, om det finns en bidragsskyldig förälder, denne i rätt ordning betalar underhåll som inte är lägre än det belopp som enligt denna lag skulle betalas ut i underhållsstöd till barnet,

3. det är uppenbart att den bidragsskyldige föräldern på något annat sätt ser till att barnet får motsvarande underhåll,

4. boföräldern trots föreläggande enligt 31 § första stycket utan giltigt skäl låter bli att vidta eller medverka till de åtgärder som begärs, eller

5. barnet har rätt till barnpension eller efterlevandestöd till barn efter en bidragsskyldig förälder på grund av bestämmelserna i 2 eller 3 kap. lagen (2000:461) om efterlevandepension och efterlevandestöd till barn.

Föreslagen lydelse

4 §¹

Ett barn har inte rätt till underhållsstöd, om

1. barnets mor är boförälder och hon uppenbarligen utan giltigt skäl låter bli att vidta eller medverka till åtgärder för att få faderskapet eller föräldraskapet enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken till barnet fastställt,

22 §²

Har Försäkringskassan enligt 15 § beslutat om underhållsstöd för tid till dess slutligt beslut kan fattas, fastställs återbetalningsskyldighet för den bidragsskyldige för motsvarande tid.

Om underhållsstöd har lämnats till ett barn och det pågår ett mål om fastställande av faderskap till barnet, får den man som är instämnd åläggas återbetalningsskyldighet, om det finns sannolika skäl för att han är far till barnet. Beslut om återbetalningsskyldighet får dock inte meddelas, om flera män är instämnda i målet.

Bestäms den slutliga återbetalningsskyldigheten till ett lägre belopp än vad som för samma tid har betalats enligt första eller andra stycket, skall skillnaden betalas ut till den bidragsskyldige. Bestäms den slutliga återbetalningsskyldigheten till ett högre belopp, skall den bidragsskyldige betala in skillnaden till Försäkringskassan.

Har återbetalningsskyldighet fastställts slutligt för en man och frias han senare från faderskapet till barnet, har han rätt att få tillbaka vad han har betalat jämte ränta enligt 5 § räntelagen (1975:635) från varje betalningsdag.

¹ Senaste lydelse 2002:204.

² Senaste lydelse 2004:829.

*Andra och fjärde styckena
tillämpas på motsvarande sätt i
fråga om föräldraskap enligt
1 kap. 9 § föräldrabalken.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

2.16 Förslag till lag om ändring i vallagen (1997:157)

Härigenom föreskrivs att 10 kap. 10 § vallagen (1997:157) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 kap.

10 §

Innan ett ytterkuvert för budröst tas emot skall valförrättaren kontrollera att väljaren

– enligt röstlängden har rösträtt i ett val,

– inte redan har röstat i valet,

– på ytterkuvertet skriftligen försäkrat på heder och samvete att väljaren själv gjort i ordning valkuvert och lagt dem i ytterkuvertet i budets och vittnets närvaro och att väljaren på grund av funktionshinder, sjukdom eller hög ålder inte kan komma personligen för att rösta i vallokalen eller någon annan röstningslokal, och

– på ytterkuvertet intygat att valkuvert inte gjorts i ordning tidigare än vad som är tillåtet enligt 14 kap. 11 §.

Valförrättaren skall också kontrollera att

– ytterkuvertet är igenklustrat,

– budet och vittnet på ytterkuvertet skriftligen intygat att väljaren själv har skrivit under försäkran och att de inte känner till något som gör att innehållet i försäkran inte är riktigt,

– budet antingen är väljarens make, sambo, barn, barnbarn, makes barn, sambos barn, *fader*, *moder* eller syskon, eller är en person som yrkesmässigt eller på ett därmed likartat sätt ger väljaren vård av mera varaktigt slag eller på ett annat sätt brukar hjälpa väljaren i personliga angelägenheter,

– vittnet inte är väljarens make, barn, sambo, makes barn eller sambos barn,

– budet inte är vittne,

– budet skrivit sitt namn, sitt personnummer och sin adress på ytterkuvertet, och

– budet och vittnet har fyllt 18 år.

Valförrättaren skall också kontrollera att

– ytterkuvertet är igenklustrat,

– budet och vittnet på ytterkuvertet skriftligen intygat att väljaren själv har skrivit under försäkran och att de inte känner till något som gör att innehållet i försäkran inte är riktigt,

– budet antingen är väljarens make, sambo, barn, barnbarn, makes barn, sambos barn, *förälder* eller syskon, eller är en person som yrkesmässigt eller på ett därmed likartat sätt ger väljaren vård av mera varaktigt slag eller på ett annat sätt brukar hjälpa väljaren i personliga angelägenheter,

– vittnet inte är väljarens make, barn, sambo, makes barn eller sambos barn,

– budet inte är vittne,

– budet skrivit sitt namn, sitt personnummer och sin adress på ytterkuvertet, och

– budet och vittnet har fyllt 18 år.

2.17 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 23 § och 10 kap. 2 § lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

23 §

För den som enligt 1 kap. föräldrabalken har ansetts vara far till ett barn eller vars faderskap har fastställts genom bekräftelse eller dom men som genom en senare dom som har vunnit laga kraft har förklarats inte vara far till barnet skall, när det gäller tiden innan den sistnämnda domen har vunnit laga kraft, bestämmelserna i 10–16 §§ tillämpas som om han vore far till barnet.

Första stycket tillämpas på motsvarande sätt i fråga om föräldraskap enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken.

10 kap.

2 §¹

Efterlevandeskyddet börjar gälla vid det första månadsskiftet ett år efter det att ansökan kom in till Premiepensionsmyndigheten.

Till den del efterlevandeskyddet avser risken att pensionsspararen avlider som en direkt följd av olycksfall börjar skyddet dock gälla vid utgången av den månad då ansökan kom in till myndigheten. Detsamma gäller om ansökan kommer in till myndigheten innan pensionsspararen har fyllt 50 år och pensionsspararen högst tre månader innan ansökan kom in har ingått äktenskap eller fått ett barn. Om ett faderskap har blivit fastställt genom dom eller genom bekräftelse efter barnets födelse, räknas fristen från det att domen vann laga kraft eller bekräftelsen godkändes enligt 1 kap. 4 § föräldrabalken. Vid adoption räknas fristen från det att rättens beslut om tillstånd till adoptionen vann laga kraft.

Det som sägs i andra stycket om faderskap gäller även föräldraskap enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

¹ Senaste lydelse 1999:390.

2.18 Förslag till lag om ändring i lagen (2001:82) om svenskt medborgarskap

Härigenom föreskrivs att 1 och 5 §§ lagen om lagen (2001:82) om svenskt medborgarskap skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Ett barn förvärfvar svenskt medborgarskap vid födelsen, om

1. modern är svensk medborgare,
2. fadern är svensk medborgare och barnet föds i Sverige,
3. fadern är svensk medborgare och gift med barnets mor,
4. fadern är avliden men vid sin död var svensk medborgare och barnet föds i Sverige, eller
5. fadern är avliden men vid sin död var svensk medborgare och gift med barnets mor.

Det som sägs i första stycket om en far gäller även en förälder enligt 1 kap. 9 § föräldralken.

5 §

Ett barn, som har fötts utomlands och som inte har förvärvat svenskt medborgarskap enligt 1 eller 4 § men vars far sedan barnets födelse är svensk medborgare, förvärfvar svenskt medborgarskap genom att fadern anmäler önskemål om det innan barnet har fyllt arton år.

Ett barn, som har fötts utomlands och som inte har förvärvat svenskt medborgarskap enligt 1 eller 4 § men vars far sedan barnets födelse är svensk medborgare, förvärfvar svenskt medborgarskap genom att fadern anmäler önskemål om det innan barnet har fyllt arton år. *Det som sägs om en far gäller även en förälder enligt 1 kap. 9 § föräldralken.*

Om barnet har fyllt tolv år och har utländskt medborgarskap, krävs för förvärv av svenskt medborgarskap att barnet samtycker därtill. Sådant samtycke behövs dock inte om barnet är varaktigt förhindrat att lämna samtycke på grund av en psykisk störning eller på grund av något annat liknande förhållande.

Barnets vårdnadshavare skall samtycka till förvärvet av svenskt medborgarskap.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

2.19 Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)

Härigenom föreskrivs att 10 kap. 5 § och 12 kap. 2 § socialtjänstlagen (2001:453) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 kap.

5 §

Uppdrag att besluta på socialnämndens vägnar får när det gäller föräldrabalken avse endast uppgifter som anges i följande lagrum

- 1 kap. 4 § föräldrabalken,
- 2 kap. 1, 4–6, 8 och 9 §§ föräldrabalken, dock inte befogenhet enligt 9 § att besluta att inte påbörja utredning eller att lägga ned en påbörjad utredning,
- 3 kap. 5, 6 och 8 §§ föräldrabalken,
- 6 kap. 6 §, 14 a § andra stycket och 15 a § andra stycket föräldrabalken,
- 6 kap. 19 § föräldrabalken när det gäller beslut att utse utredare i mål och ärenden om vårdnad, boende eller umgänge,
- 7 kap. 7 § föräldrabalken när det gäller godkännande av avtal om att underhållsbidrag skall betalas för längre perioder än tre månader,
- 11 kap. 16 § andra stycket föräldrabalken.

Uppdrag att besluta på socialnämndens vägnar får inte omfatta befogenhet att meddela beslut i frågor som avses i 5 kap. 2 § denna lag eller att fullgöra nämndens uppgifter enligt 5 § lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag eller 17 § lagen (1996:1030) om underhållsstöd.

12 kap.

2 §¹

Följande handlingar får inte gallras med stöd av bestämmelserna i 1 § första stycket:

- 1. handlingar som kommit in eller upprättats i samband med utredning om faderskap,
- 1. handlingar som kommit in eller upprättats i samband med utredning om faderskap *eller föräldraskap enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken,*
- 2. handlingar som kommit in eller upprättats i samband med utredning om adoption,
- 3. handlingar som kommit in eller upprättats i samband med att ett barn har placerats eller tagits emot i ett hem för vård eller boende, i ett

¹ Senaste lydelse 2003:135.

familjehem eller i ett annat enskilt hem som inte tillhör någon av föräldrarna eller någon annan som har vårdnaden om barnet.

Avtal enligt 6 kap. 6 §, 14 a § andra stycket eller 15 a § andra stycket föräldrabalken som godkänts av socialnämnden får inte gallras förrän barnet fyllt arton år.

Handlingar skall vidare undantas från gallring enligt bestämmelserna i 1 § av hänsyn till forskningens behov i ett representativt urval av kommuner och i övriga kommuner beträffande ett representativt urval av personer.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

2.20 Förslag till lag om ändring i lagen (2003:307) om förbud mot diskriminering

Härigenom föreskrivs att 13 § lagen (2003:307) om förbud mot diskriminering skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

13 §¹

Diskriminering som har samband med etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning eller sexuell läggning är förbjuden i hälso- och sjukvård och annan medicinsk verksamhet.

Förbudet mot diskriminering på grund av sexuell läggning innebär inte något hinder mot att tillämpa bestämmelserna i lagen (1984:1140) om insemination och lagen (1988:711) om befruktning utanför kroppen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

¹ Senaste lydelse 2004:1089.

2.21 Förslag till lag om ändring i sambolagen (2003:376)

Härigenom föreskrivs att 1 § sambolagen (2003:376) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Med sambor avses två personer som stadigvarande bor tillsammans i ett parförhållande och har gemensamt hushåll.

När det i en lag eller annan författning talas om sambor eller personer som bor tillsammans under äktenskapsliknande förhållanden eller används liknande uttryck, avses därmed sambor enligt första stycket. *Bestämmelserna i 1 kap. 6 och 8 §§ föräldrabalken samt lagen (1984:1140) om insemination och lagen (1988:711) om befruktning utanför kroppen gäller endast sambor av olika kön.*

När det i en lag eller annan författning talas om sambor eller personer som bor tillsammans under äktenskapsliknande förhållanden eller används liknande uttryck, avses därmed sambor enligt första stycket.

Denna lag gäller endast sådana samboförhållanden där ingen av samborna är gift. Lagen gäller sambornas gemensamma bostad och bohag.

Av lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap följer att vad som i denna lag sägs om äktenskap gäller också registrerat partnerskap.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

3 Ärendet och dess beredning

Regeringen beslutade år 1999 att tillkalla en parlamentarisk kommitté för att undersöka villkoren för barn i homosexuella familjer. År 2001 överlämnade kommittén betänkandet Barn i homosexuella familjer (SOU 2001:10). Kommitténs förslag var att registrerade partner skulle ges möjlighet att prövas som adoptivföräldrar och att partner och homosexuella sambor också skulle få tillgång till assisterad befruktning i sjukvården. En sammanfattning av betänkandet finns i *bilaga 1*. Betänkandets författningsförslag finns i *bilaga 2*.

Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. En remissammanställning finns tillgänglig i lagstiftningsärendet (Ju 2001/858/L2).

Kommitténs förslag om att partner skulle ges möjlighet att prövas som adoptivföräldrar har lett till lagstiftning, som trädde i kraft den 1 februari 2003 (prop. 2001/02:123, bet. 2001/02:LU27). Assisterad befruktning regleras genom lagen (1984:1140) om insemination och lagen (1988:711) om befruktning utanför kroppen. I propositionen som låg till grund för lagändringen om adoption uttalade regeringen att en möjlighet till assisterad befruktning för partner och homosexuella sambor inte borde införas innan frågan om hur föräldraskapet för barn som då kommer till ytterligare hade övervägts. Inom Regeringskansliet utarbetades därefter departementspromemorian Föräldraskap vid assisterad befruktning för homosexuella (Ds 2004:19). En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 4*. Promemorians författningsförslag finns i *bilaga 5*.

Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 6*. Remissyttrandena finns tillgängliga i lagstiftningsärendet.

När kommitténs betänkande presenterades var det ännu inte tillåtet att utföra befruktning utanför kroppen med donerad sperma eller donerat ägg. Kommittén noterade att en departementspromemoria med förslag om detta hade remitterats (Ds 2000:51) och att det för lesbiska par – om förslaget där genomfördes – skulle kunna bli aktuellt att få tillgång till befruktning utanför kroppen; frågan analyserades inte närmare. Lagstiftning om befruktning utanför kroppen med donerad sperma eller donerat ägg infördes genom ändringar i 1988 års lag, som trädde i kraft den 1 januari 2003.

På grundval av detta beredningsunderlag föreslår regeringen i lagrådsremissen att insemination enligt 1984 och 1988 års lagar skall få utföras med donerade spermier när kvinnan är partner eller sambo med en annan kvinna (avsnitt 4). Vidare lämnas förslag på hur det rättsliga föräldraskapet skall regleras för barn som då kommer till (avsnitt 5). Det finns även vissa förslag om fastställande av faderskap genom dom med anknytning till föräldraskapet vid assisterad befruktning (avsnitt 6). Slutligen föreslås att det i vissa bestämmelser om sambor i föräldrabalken, ärvdabalken och jordabalken tydliggörs att även sambor av samma kön omfattas. Det rör sig här om följdändringar till den nya sambolagen (2003:376), där lagstiftningsbehovet har påtalats av riksdagen (jfr prop. 2002/03:80 s. 40 f. och bet. 2003/03:LU19 s. 12 f.).

Under ärendets beredning har flera andra frågor aktualiserats som inte direkt berör men som ändå har mer eller mindre anknytning till de förslag som finns i lagrådsremissen. Det har t.ex. föreslagits att åtgärder skall vidtas för att stärka barnets möjligheter att få kunskap om sitt ursprung och att en översyn skall göras av bestämmelserna om faderskap vid assisterad befruktning. Som regeringen återkommer till i avsnitt 5.1 kommer vissa frågor om föräldraskapet vid assisterad befruktning att övervägas vidare i ett senare sammanhang.

4 Assisterad befruktning för partner och homosexuella sambor

Regeringens förslag: Insemination enligt 1984 års lag och befruktning utanför kroppen enligt 1988 års lag med donerade spermier skall få utföras också när en kvinna är registrerad partner eller sambo med en annan kvinna.

Kommitténs förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Frågan om lesbiskas möjlighet att få tillgång till befruktning utanför kroppen nämns i betänkandet. Något lagförslag lämnas dock inte (jfr avsnitt 3).

Remissinstanserna: Remissutfallet är splittrat. Ett stort antal remissinstanser tar inte ställning till förslaget. Av de knappt 30 instanser som uttalar sig tillstyrker drygt hälften förslaget eller har inget att invända mot det. Till dem som avstyrker förslaget hör *Hovrätten över Skåne och Blekinge*, *Kammarrätten i Göteborg*, *Umeå tingsrätt*, *Socialstyrelsen*, *Barnombudsmannen*, *Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet*, *Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet*, *Familjerättssociomernas Riksförening* och *BRIS*. Flera av de kritiska remissinstanserna tycker att förslaget är otillräckligt utrett och att det har som utgångspunkt vuxnas rätt till föräldraskap och inte primärt barnets bästa. Bland annat *Socialstyrelsen* och *Svenska läkaresällskapet* anmärker att det saknas tillräckligt forskningsunderlag om barn som har kommit till genom assisterad befruktning och att det skulle kunna innebära en belastning för ett barn att växa upp i en lesbisk familjebildning; samhället bör i dessa fall inte aktivt bidra till att barn kommer till. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* anser det oklart hur man vid insemination skall kunna ha ett barnperspektiv. Enligt hovrätten utgår bestämmelserna om faderskap och adoption från att det finns ett barn, och uppgiften för lagstiftaren blir då att utforma regler som så långt möjligt avser att tillvarata barnets intresse. Det framhålls att utgångspunkten vid insemination är att samhället ställer ett förfarande till förfogande genom vilket ett barn skapas och att institutet insemination därmed tycks vila på ett föräldraperspektiv. Man anser också att det är ett stort steg etiskt sett att utvidga möjligheten till kvinnor som lever i en relation där barn inte kan alstras. Öppnas denna möjlighet, är det också svårt att motivera varför ensamstående kvinnor skall vägras insemination. Enligt *Barnombudsmannen* bör möjligheterna till

assisterad befruktning inte utvidgas förrän barnets rätt till sitt genetiska ursprung har setts över i ett vidare sammanhang. *Västra Götalands läns landsting* invänder att förslaget brister i ett jämställdhetsperspektiv eftersom homosexuella män inte ges möjlighet till assisterad befruktning. *Riksförbundet för Familjers Rättigheter* anser att bestämmelserna om adoption för partner bör utvärderas innan ställning tas till frågan om assisterad befruktning. *Sveriges Psykologförbund* menar att endast partner bör få tillgång till assisterad befruktning, däremot inte homosexuella sambor. Flera remissinstanser, däribland *Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning (HomO)*, *Stockholms läns landsting*, *Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet* och *Riksförbundet för sexuellt likaberättigande (RFSL)*, framhåller att lesbiska par som söker behandling bör prioriteras på samma sätt som heterosexuella par och att frågor om turordning och kostnader för behandling bör avgöras oberoende av sexuell läggning. *Infertilas Riksförening* påtalar att en möjlighet till assisterad befruktning för lesbiska kvinnor inte bör få gå ut över andra par, t.ex. genom höjda avgifter eller längre vårdköer. – Ingen remissinstans yttrar sig särskilt över frågan om lesbiskas möjlighet att få tillgång till befruktning utanför kroppen.

Skälen för regeringens förslag: Assisterad befruktning kan utföras dels i form av insemination, dels i form av befruktning utanför kroppen, s.k. in vitro-fertilisering. Aktuella bestämmelser finns i lagen (1984:1140) om insemination och lagen (1988:711) om befruktning utanför kroppen.

Behandlingarna enligt 1984 och 1988 års lagar är metoder för att avhjälpa ofrivillig barnlöshet, dvs. metoder för att hjälpa en man och en kvinna med medicinska hinder att bli befruktade och få barn. Befruktning utanför kroppen används främst när kvinnan är ofruktsam. Om mannen är ofruktsam, kan paret få hjälp genom insemination. Behandlingarna får utföras bara när kvinnan är gift eller sambo med en man. En insemination får ske med sperma antingen från kvinnans make eller sambo eller från en spermagivare (givarinsemination). Befruktning utanför kroppen kan ske antingen med ett donerat ägg och makens eller sambons sperma eller med kvinnans eget ägg och donerad sperma. Givarinsemination får utföras endast vid offentligt finansierade sjukhus under överinseende av en läkare med specialistkompetens i gynekologi och obstetrik. Befruktning utanför kroppen där ägg eller spermier kommer från en givare får endast utföras vid universitetssjukhus. Den som vanemässigt eller för att bereda sig vinning bryter mot 1984 eller 1988 års lag döms till böter eller fängelse.

Behandlingar enligt 1984 och 1988 års lagar får alltså utföras när kvinnan är gift eller sambo med en man men däremot inte när kvinnan är partner eller sambo med en annan kvinna. Frågan är om det är tillräckligt motiverat att upprätthålla denna begränsning.

När samhället medverkar till att skapa liv ställs alldeles särskilt stora krav på reflektion och eftertanke. Saken kan komma att uppfattas som en alltför stark instrumentalisering av mänskligt liv och en alltför långtgående strävan att med tekniska insatser kompensera livets ofullkomligheter. En utgångspunkt för övervägandena bör vara att ett barn som

kommit till med hjälp av assisterad befruktning skall ha två föräldrar och att barnet skall ha fötts av en av föräldrarna.

När inseminationslagen infördes gjordes bedömningen att lagen inte borde omfatta lesbiska par. Som skäl angavs att det inte fanns tillräcklig forskning om situationen för barn som kommer till genom insemination (prop. 1984/85:2 s. 10). Som har nämnts i föregående avsnitt kan partner sedan år 2003 dock prövas som adoptivföräldrar. I samband med lagändringen konstaterade regeringen att det hade lagts fram ett omfattande forskningsunderlag både om adopterade barn och om barn i familjer där de vuxna är homosexuella. Forskningen ansågs med tillräcklig säkerhet tala för att partner allmänt sett kan erbjuda adoptivbarn en god uppväxtmiljö och tillgodose adoptivbarns särskilda behov, också med beaktande av den känsliga situation som barnet kan befinna sig i på grund av parets homosexualitet. Slutsatsen drogs därför att – liksom när det gäller andra som önskar adoptera barn – en individuell prövning borde kunna göras utifrån de sökandes förutsättningar att erbjuda gynnsamma uppväxtförhållanden (se prop. 2001/02:123 s. 23 f.). Lagutskottet delade bedömningen i sitt av riksdagen godkända betänkande (bet. 2001/02:LU27 s. 23).

Även barn som har kommit till genom assisterad befruktning är många gånger extra utsatta. Den forskning som kommittén presenterar om barn som kommit till genom givarinsemination i homosexuella relationer är i och för sig mycket begränsad, och det saknas helt forskning som särskilt tar sikte på barn som kommit till genom befruktning utanför kroppen i homosexuella relationer. Mot bakgrund av den forskning som kommittén lägger fram om barn i familjer där de vuxna är homosexuella och om adopterade barn finner regeringen emellertid att det inte finns skäl att anta något annat än att såväl partner som homosexuella sambor generellt sett kan erbjuda dessa barn en god uppväxtmiljö och tillgodose de särskilda behov av omsorg och omvårdnad som barnen kan ha.

Vad som också talar för att lesbiska par bör få tillgång till behandlingar enligt 1984 och 1988 års lagar är att barnet då garanteras möjlighet att få kunskap om sitt biologiska ursprung. Många lesbiska par skaffar i dag barn genom insemination i egen regi, och en del par vänder sig till sjukhus utomlands. När en insemination sker vid klinik utomlands är givaren som regel anonym. Vid insemination i egen regi är avsikten ibland att spermagivaren skall vara aktiv som far till barnet. Men det kan också vara så att han endast vill hjälpa det lesbiska paret att bilda familj och att hans identitet därför inte uppges vid faderskapsutredningen eller för barnet. Barn som har kommit till med donerad sperma enligt 1984 och 1988 års lagar har däremot, när det har uppnått tillräcklig mognad, rätt att få del av de uppgifter om givaren som finns antecknade i en särskild journal, och socialnämnden är skyldig att hjälpa barnet att ta reda på om det finns några uppgifter antecknade.

Med hänvisning till det anförda gör regeringen bedömningen att det inte längre kan anses motiverat att i lagen ha ett generellt hinder mot behandling enligt 1984 och 1988 års lagar. En kvinna som är partner eller sambo med en annan kvinna bör – liksom en kvinna som är gift eller sambo med en man – kunna insemineras med donerad sperma, och hennes ägg bör kunna befruktas utanför kroppen med donerade spermier.

Det finns inte tillräckliga skäl att avvakta en eventuell utvärdering av de nya bestämmelserna om adoption.

För behandling genom befruktning utanför kroppen krävs i dag att det är utrett att kvinnan har något medicinskt hinder och därför inte kan befruktas genom insemination. Samma krav bör ställas när kvinnan är partner eller sambo med en annan kvinna. En särskild fråga är om paret bör kunna välja vem av dem som skall bära barnet eller om båda kvinnorna bör konstateras ha medicinska hinder för att en befruktning utanför kroppen skall kunna komma i fråga. Om en av kvinnorna kan bli gravid genom insemination, skulle ju paret i stället kunna få hjälp genom en sådan behandling. Regeringen konstaterar att denna bedömning får göras av varje vårdgivare med tillämpning av principerna i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763). Enligt 3 a § skall landstinget när det finns flera behandlingsalternativ som står i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet ge patienten möjlighet att välja det alternativ som han eller hon föredrar. Landstinget skall ge patienten den valda behandlingen om det med hänsyn till den aktuella sjukdomen eller skadan och till kostnaderna framstår som befogat.

Vidare bör behandlingen av ett lesbiskt par – liksom för ett heterosexuellt par – förutsätta att kvinnans partner eller sambo skriftligen har samtyckt till behandlingen och att läkaren har prövat att det med hänsyn till parets medicinska, psykologiska och sociala förhållanden är lämpligt att behandlingen äger rum. Behandlingen bör få utföras endast om det kan antas att barnet kommer att växa upp under goda förhållanden (se 2 och 3 §§ i 1984 års lag samt 3 och 5 §§ i 1988 års lag). Läkaren bör gemensamt med en yrkesutövare med beteendevetenskaplig kompetens försäkra sig om att paret har förmåga att vårda och uppfostra barnet och att det är berett att berätta för barnet om dess ursprung (jfr Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om assisterad befruktning, SOSFS 2002:13). För partner och homosexuella sambor kan det – liksom när det gäller en adoption – därutöver behöva tas vissa särskilda hänsyn (jfr vad som anfördes beträffande adoption i prop. 2001/02:123 s. 30 f.).

I propositionen (2001/02:89) om behandling av ofrivillig barnlöshet noterade regeringen att barn som blivit till genom befruktning utanför kroppen statistiskt sett är mera utsatta för risker. Detta är framför allt kopplat till flerbörd, med den ökade risken för tidig födsel och låg födelsevikt detta innebär. Hit hör en viss riskökning för missbildningar som ryggmärgsbräck och neurologiska funktionshinder. Regeringen framförde i sammanhanget att det var angeläget att forskning och utvärdering bedrivs i syfte att särskilt följa barnens psykologiska och sociala förhållanden.

Några remissinstanser tar upp frågan hur behandlingarna bör prioriteras i hälso- och sjukvården. När det gäller insemination görs i promemorian bedömningen att det för lesbiska par sällan lär vara frågan om något medicinskt behov av vård och att behandlingarna därmed torde falla i en lägre prioriteringsgrupp än behandlingar för heterosexuella par. Behandlingar som avser befruktning utanför kroppen skulle däremot falla i samma prioriteringsgrupp oavsett sexuell läggning. Flera remissinstanser tar avstånd från promemorians bedömning och framhåller att frågor om turordning och kostnader för behandling alltid bör avgöras oberoende av sexuell läggning. Mot bakgrund av kritiken vill regeringen framhålla

att målet för hälso- och sjukvården är en god hälsa och en vård på lika villkor för hela befolkningen. Enligt 2 § hälso- och sjukvårdslagen skall vården ges med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans värdighet. Den som har det största behovet skall ges företräde till vården. I samband med att dessa principer fördes in i hälso- och sjukvårdslagen redovisade regeringen vissa allmänna riktlinjer för prioriteringarna som riksdagen har ställt sig bakom (se prop. 1996/97:60, bet. 1996/97:SoU14). Riktlinjerna utgår från patientens behov av vård oavsett sexuell läggning. Bedömningen av vem som skall få tillgång till assisterad befruktning kommer – liksom andra prioriteringar i hälso- och sjukvården – att göras med utgångspunkt i detta. Det kan tilläggas att diskriminering som har samband med sexuell läggning sedan den 1 januari 2005 är förbjuden inom hälso- och sjukvården, se 10 § lagen (2003:307) om förbud mot diskriminering.

5 Gemensamt föräldraskap för partner och homosexuella sambor

5.1 Föräldraskap för den befruktade kvinnans partner eller sambo

Regeringens förslag: Om en behandling enligt 1984 eller 1988 års lag har utförts på en kvinna som är partner eller sambo med en annan kvinna, skall partnern eller sambon till den behandlade kvinnan också anses som barnets förälder. Föräldraskapet förutsätter att partnern eller sambon har samtyckt till behandlingen och att det är sannolikt att barnet har avlats genom den. Föräldraskapet skall fastställas genom bekräftelse eller dom.

Föräldraskapet skall inte omfatta barn som kommer till genom assisterad befruktning utanför tillämpningen av 1984 och 1988 års lagar, t.ex. vid insemination i egen regi eller utomlands. I dessa fall skall alltså – liksom hittills – faderskapet fastställas. Om det är till fördel för barnet och övriga förutsättningar finns, kan ett gemensamt föräldraskap för det lesbiska paret då åstadkommas genom adoption.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens. I promemorian föreslås dock att partnern eller sambon till den befruktade kvinnan i författningstexten skall benämnas mor.

Remissinstanserna: Det stora flertalet remissinstanser tillstyrker förslaget eller har inget att invända mot det. Bland de instanser som godtar förslaget finns *Hovrätten över Skåne och Blekinge*, *Stockholms tingsrätt*, *Umeå tingsrätt*, *Länsrätten i Stockholms län*, *Socialstyrelsen*, *Barnombudsmannen*, *Riksförsäkringsverket*, *Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet*, *Sveriges advokatsamfund*, *Landstingsförbundet*, *Stockholms läns landsting* och *Landstinget i Östergötlands län*. Från *Justitieombudsmannen (JO)*, *Linköpings tingsrätt* och *Familjerättsassocionomernas Riksförening* ifrågasätts dock om inte förslaget går för långt och om det inte är tillräckligt med den möjlighet som redan finns för en partner att adoptera den andra partners barn. Två remiss-

instanser, *Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning (HomO)* och *Riksförbundet för sexuellt likaberättigande (RFSL)*, är kritiska till att föräldraskapet inte presumeras på motsvarande sätt som för en gift man. Enligt *Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet* bör en man som donerar sperma enligt 1984 eller 1988 års lag kunna ges ställning som rättslig far om han är känd för modern. Fakultetsnämnden efterfrågar också en generell översyn av bestämmelserna om faderskap vid assisterad befruktning. När det gäller frågan om regleringen bör vara begränsad till tillämpningen av 1984 och 1988 års lagar anser *HomO*, *Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet* och *RFSL* att föräldraskapet även bör omfatta barn som kommer till genom assisterad befruktning även i andra fall. *Karolinska universitetssjukhuset* ifrågasätter om inte föräldraskapet bör omfatta barn som kommer till genom assisterad befruktning också i utländsk sjukvård. Enligt *Länsstyrelsen i Västra Götalands län* bör det övervägas om ett föräldraskap för partnern eller sambon kan komma till stånd vid assisterad befruktning utanför tillämpningen av 1984 och 1988 års lagar i de fall där det visar sig att faderskapet inte kan utredas. Många remissinstanser, bl.a. *Socialstyrelsen*, *Skatteverket*, *Barnombudsmannen*, *Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet* och *Sveriges Domareförbund*, har invändningar mot att den befruktade kvinnans partner eller sambo i författningstexten benämns mor.

Skälen för regeringens förslag

Föräldraskap genom samtycke

Vid spermadonation enligt 1984 och 1988 års lagar skall läkaren välja ut en lämplig givare. Läkaren skall normalt välja en man som inte har någon anknytning till paret; paret har alltså då inte kännedom om givarens identitet. Bara i undantagsfall får en man väljas som står paret nära. Oavsett vilken givare som väljs, har han inga rättsliga bindningar till barnet. I stället anses kvinnans make eller sambo som far till barnet, förutsatt att han har samtyckt till befruktningen och att det med hänsyn till samtliga omständigheter är sannolikt att barnet har kommit till genom denna (1 kap. 6 och 8 §§ föräldrabalken).

Även vid en spermadonation när kvinnan är partner eller sambo med en annan kvinna bör, som redan framhållits, det barn som kommer till garanteras två rättsliga föräldrar. Att ha två föräldrar ger barnet trygghet ekonomiskt, socialt och rättsligt – inte bara under den tid familjen lever tillsammans utan också ifall föräldrarna skulle separera eller någon av dem skulle avlida. Barnet har rätt till underhåll från sina föräldrar och arvsrätt efter dem och deras släktingar. Vidare är reglerna om vårdnad, boende och umgänge knutna till föräldraskapet.

Liksom för heterosexuella par kan antas att befruktningen normalt kommer att ske med sperma från en givare som inte har någon anknytning till paret. På motsvarande sätt som för heterosexuella par är det då också naturligt att den befruktade kvinnans partner eller sambo blir förälder till barnet.

När det gäller fall då en givare väljs som står paret nära kan det i och för sig antas att hans bidrag med sperma ibland inte är en fråga om att

endast hjälpa dem att bli föräldrar utan att han själv vill ta en mer eller mindre aktiv del som far till barnet. Som Juridiska fakulteten vid Uppsala universitet framhåller skulle det kunna hävdas att spermagivaren i dessa fall bör kunna bli förälder i rättslig mening i stället för partnern eller sambon. Mot detta kan dock invändas att en liknande valmöjlighet beträffande föräldraskapet saknas för heterosexuella par. Det är tveksamt om det finns skäl att särbehandla lesbiska par i detta avseende. Mot en valmöjlighet när det gäller föräldraskapet talar naturligtvis också framför allt att en sådan reglering kan riskera att leda till osäkerhet som skulle gå ut över barnet.

Regeringen gör bedömningen att en man som ger sperma till en kvinna som är partner eller sambo med en annan kvinna – precis som andra spermagivare – inte bör ha något rättsligt förhållande till barnet. Föräldraskapet bör i stället vara gemensamt för de båda kvinnorna. Frågan är då hur föräldraskapet för den befruktade kvinnans partner eller sambo lämpligast kan åstadkommas.

Enligt regeringen är det inte tillräckligt med den möjlighet som redan finns för en partner att adoptera den andra partnerns barn. Gemensamt föräldraskap kan i så fall bara åstadkommas för partner, inte sambor. Enligt förädrabalken får sambor inte adoptera. Ett samboende par skulle därför först få ingå partnerskap. En adoption skulle vidare skapa en onödig beslutsgång och medföra att ytterligare en ganska omfattande utredning – utöver den inför den assisterade befruktningen – behöver göras. Att föräldraskapet till barnet blir beroende av en adoption skulle dessutom kunna riskera att barnet växer upp med endast en rättslig förälder. Kanske ångrar sig paret sedan barnet har fötts, eller så har de av olika skäl inte kraft att ta tag i en från början planerad adoption med den utredning de då blir föremål för. Adoption som ett sätt att grunda föräldraskap diskuterades också i samband med att inseminationslagen infördes. Med hänsyn till de nämnda nackdelarna valde man att i stället knyta faderskapet till makens eller sambons samtycke till inseminationen (prop. 1984/85:2 s. 13 f.), en ordning som också valdes senare beträffande barn som kommit till genom befruktning utanför kroppen.

Regeringen föreslår att samma lösning väljs även när det gäller en kvinnas föräldraskap. Kvinnans samtycke till den assisterade befruktningen bör alltså ha den verkan att hon blir att anse som förälder till det barn som föds. På så sätt garanteras barnet redan vid befruktningen två föräldrar. Förutsatt att samtycke har lämnats och att det är sannolikt att barnet har kommit till genom befruktningen, kan varken den födande kvinnan eller hennes partner eller sambo med framgång motsätta sig föräldraskapet.

Såväl i förädrabalken som i andra författningar finns det bestämmelser som särskilt tar sikte på den kvinna som föder ett barn. Exempelvis sägs i 6 kap. 3 § förädrabalken att barnet från födseln står under vårdnad av båda föräldrarna om dessa är gifta och i annat fall av modern ensam. Andra exempel finns i 2 och 6 §§ folkbokföringslagen (1995:584) och i 1 och 4 §§ namnlagen (1982:670). För att undvika missförstånd bör – som många remissinstanser påtalar – partnern eller sambon till modern i lagtexten lämpligen benämnas förälder, inte mor. Alternativet skulle vara att kalla henne t.ex. medförälder eller medmor. Detta framstår dock som olämpligt. Tanken är ju att hon skall vara en helt likvärdig förälder. En

ny föräldrarättslig beteckning skulle vidare skapa både praktiska och vissa lagtekniska svårigheter.

Fastställande av föräldraskapet

Några remissinstanser anser att sambon eller partnern till barnets mor bör anses som förälder även om den assisterade befruktning genom vilken barnet har kommit till inte har skett enligt 1984 eller 1988 års lag utan t.ex. vid en insemination i egen regi eller vid ett sjukhus utomlands. Det hänvisas till att bestämmelserna om faderskap är utformade på det sättet (1 kap. 6 och 8 §§ föräldraskapen).

Som konstateras i promemorian talar dock de faktiska förhållandena vid assisterad befruktning i homosexuella förhållanden mot en sådan lösning. Spermagivaren är inte sällan en god vän eller annan bekant till modern som barnet har en nära kontakt med under sin uppväxt. Ibland har de också gemensam vårdnad om barnet. Statistiska Centralbyrån gjorde år 2000 en undersökning om homosexuellas syn på barn och familjebildning. Av dem som ville skaffa barn svarade 28 procent att de – även om en möjlighet till assisterad befruktning införs – likväl skulle föredra att skaffa barn genom insemination i egen regi. Om den här föreslagna föräldraskapsregeln gällde i dessa fall, skulle det bli betydligt svårare för homosexuella män att bli rättsliga fäder. Det är även i ett barnperspektiv rimligt att faderskapet även fortsättningsvis kan fastställas i dessa fall. Barnet kan då, även vid en eventuell konflikt mellan spermagivaren och modern, ges möjlighet till en nära kontakt med sin far.

Möjligen vore det inte lika tveksamt att låta föräldraskapet omfatta assisterad befruktning som skett inom utländsk sjukvård – till skillnad från insemination i egen regi. Men i många länder är sjukvården inte reglerad på samma sätt som i Sverige, och förhållandena kring en assisterad befruktning kan riskera att bli oklara. En reglering som förutsätter att det i varje enskilt fall kan utredas om en assisterad befruktning kan sägas ha skett inom eller utanför ett annat lands sjukvård skulle också kunna försvåra bedömningarna för socialnämnd och domstol och påverka förutsebarheten för de berörda på ett negativt sätt.

Regeringens slutsats blir alltså nu att föräldraskapet inte bör omfatta assisterad befruktning utanför tillämpningen av 1984 och 1988 års lagar. I dessa fall bör i stället – liksom hittills – faderskapet till barnet fastställas. Om det bedöms vara till fördel för barnet och övriga förutsättningar är uppfyllda, kan ett gemensamt föräldraskap för det lesbiska paret åstadkommas genom adoption.

För att få klarhet i partnerns eller sambons föräldraskap i de fall där en assisterad befruktning har skett enligt 1984 och 1988 års lagar krävs en särskild ordning. Enligt regeringen bör detta ske på ett sätt som är så enkelt som möjligt för kvinnorna samtidigt som de krav på rättssäkerhet som bör ställas inte blir eftersatta. Det bör vara tillräckligt att partnern eller sambon lämnar ett skriftligt godkännande om att barnet kommit till genom den assisterade befruktningen, och detta bör kunna ske redan vid graviditeten. Det framstår som lämpligt att även i övrigt bygga vidare på vad som gäller för fastställande av faderskap. Om föräldraskapet inte

godkänns, bör det alltså kunna fastställas genom dom. För fastställelse genom dom bör krävas att partnern eller sambon har samtyckt till den assisterade befruktningen och att det med hänsyn till samtliga omständigheter är sannolikt att barnet har kommit till på det sättet.

I sammanhanget skall tilläggas att regeringen senare kan komma att överväga om behandling med ägg- eller spermiedonation bör kunna ges även vid andra sjukhus än offentligt finansierade, förutsatt att kommande forskning och utvärdering ger underlag för det. I propositionen (prop. 2001/02:89) om behandling av ofrivillig barnlöshet har regeringen poängterat behovet av forskning och uppföljning av eventuella psykologiska och sociala konsekvenser för barn som kommit till med hjälp av ägg- eller spermiedonation. Det har därför ansetts motiverat att ställa särskilda krav på tillgång till kompetens även inom andra medicinska specialiteter än gynekologi och obstetrik. Det är mot den bakgrunden som behandling med befruktning utanför kroppen där ägg eller spermie kommer från någon annan än make eller sambo i dag endast ges vid universitetssjukhus.

Det skall också nämnas att vissa frågor om föräldraskapet vid assisterad befruktning kommer att övervägas vidare, bl.a. om föräldraskapet för partner och lesbiska sambor bör vara begränsat till barn som kommer till genom assisterad befruktning enligt 1984 och 1988 års lagar.

5.2 Socialnämndens utredning och rättegången i mål om föräldraskap

Regeringens förslag: Om det kan antas att en kvinna på grund av sitt samtycke till en assisterad befruktning skall anses som förälder till ett barn, skall socialnämnden utreda hennes föräldraskap och se till att detta fastställs i stället för faderskapet. Vid utredningen skall detsamma gälla som för utredningar om faderskap, och för rättegången i mål om föräldraskapet skall detsamma gälla som för rättegången i mål om faderskap. Ett undantag görs när det gäller bestämmelserna om blodundersökning vid fastställande av faderskap.

Lagarna om internationella faderskapsfrågor och om erkännande av nordiska faderskapsavgöranden utvidgas till att gälla föräldraskapet för en kvinna.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens. I promemorian föreslås dock att bestämmelsen om blodundersökning i 2 kap. 6 § föräldrabalken skall gälla även vid utredningar om föräldraskapet för en kvinna.

Remissinstanserna tillstyrker förslagen eller har inget att invända mot dem.

Skälen för regeringens förslag

Prövningen i socialnämnd och domstol

Om ingen man skall anses som far till ett barn på grund av faderskapspresumtionen i 1 kap. 1 § föräldrabalken, skall socialnämnden försöka utreda vem som är far och se till att faderskapet fastställs. Utredningsskyldigheten omfattar endast barn som står under någons vårdnad och som har hemvist i Sverige (2 kap. 1 § föräldrabalken). Om det kan antas att en kvinna skall anses som förälder till ett barn efter assisterad befruktning enligt 1984 års lag eller 1988 års lag, bör nämnden i stället vara skyldig att utreda hennes föräldraskap och se till att detta fastställs. Anledning att göra en utredning kan finnas framför allt om uppgifter från modern eller någon annan tyder på att en sådan behandling har utförts under den tid barnet kan ha kommit till. Socialnämnden bör, på samma sätt som vid fastställande av faderskap, vara skyldig att inhämta upplysningar från modern och andra som kan lämna uppgifter av betydelse för utredningen. Vidare bör nämnden, om föräldraskapet kan bedömas med tillräcklig säkerhet, bereda den kvinna som antas vara förälder tillfälle att bekräfta föräldraskapet. Vad som enligt 2 kap. föräldrabalken gäller för faderskapsutredningar bör alltså gälla också utredningar om föräldraskap.

Enligt 2 kap. 9 § föräldrabalken skall socialnämnden utreda faderskapet även i vissa fall där en man på grund av faderskapspresumtionen skall anses som barnets far. Nämnden bör i motsvarande fall kunna utreda föräldraskapet för en kvinna. Behov av en sådan utredning skulle undantagsvis kunna uppkomma om barnet har kommit till genom en assisterad befruktning enligt 1984 eller 1988 års lag och den befruktade kvinnan ingår äktenskap innan barnet föds. Faderskapspresumtionen bör då kunna hävas, och föräldraskapet i stället fastställas för den kvinna som har samtyckt till befruktningen.

Det är viktigt att socialnämnden har den kunskap som krävs för hanteringen av utredningar om en kvinnas föräldraskap. Det förutsätts att Socialstyrelsen kommer att sprida information om detta till kommunerna.

I 3 kap. föräldrabalken finns bestämmelser om rättegången i mål om faderskap. Motsvarande reglering bör gälla i fråga om det nu aktuella föräldraskapet för en kvinna. Det innebär att en talan om fastställande av föräldraskap kan väckas av barnet och att barnets talan som regel förs av socialnämnden. Om det undantagsvis skulle vara oklart om det finns förutsättningar att fastställa föräldraskapet, kan talan även föras mot en man som kan komma i fråga som far. Talan om faderskap och föräldraskap för en kvinna kan inte prövas samtidigt vid flera domstolar. Om en talan har väckts om hävande av en faderskapspresumtion, kan talan om fastställande av föräldraskapet för en kvinna väckas vid samma domstol och målen handläggas i en rättegång.

I 7 kap. föräldrabalken föreskrivs att en talan om underhåll till barn kan väckas i samband med mål om fastställande av faderskap till barnet och att ett interimistiskt beslut inte får meddelas om flera män är instämnda i målet (12 och 15 §§). Också detta bör gälla i fråga om en kvinnas föräldraskap. En talan om underhåll bör alltså kunna väckas i samband med ett mål om föräldraskap för en kvinna och ett interimistiskt beslut bör inte kunna meddelas om flera är instämnda i målet.

Regeringen väljer att inte nu föreslå att det skall vara möjligt att besluta om blodundersökning för DNA-analys vid en utredning om en kvinnas föräldraskap eller i ett mål om fastställande av föräldraskap. Enligt 2 kap. 6 § föräldrabalken bör socialnämnden vid en faderskapsutredning i vissa fall verka för att blodundersökning sker, och i mål om fastställande av faderskap kan domstolen besluta om blodundersökning, se lagen (1958:642) om blodundersökning m.m. vid utredning av faderskap. Även vid fastställande av en kvinnas föräldraskap kan det undantagsvis finnas anledning att göra en DNA-analys. I och för sig är en undersökning av blodet från den kvinna som skall fastställas som förälder inte relevant, men genom analys av spermagivaren – och andra eventuellt presumtiva fäder – kan det klarläggas om barnet har avlats enligt 1984 eller 1988 års lag och om det därmed finns förutsättningar att fastställa föräldraskapet. När inseminationslagen infördes konstaterades det att en domstol visserligen borde ha möjlighet att få del av uppgifter om en spermagivare. Det ansågs dock föra för långt att spermagivaren skulle underkasta sig blodprovstagning vid påföljd av vite eller polis-hämtning. I Regeringskansliet planeras en översyn av 1958 års lag. Eftersom blodundersökning för fastställande av en kvinnas föräldraskap har samband med detta, är det lämpligast att den frågan tas upp i det sammanhanget.

Utländska förhållanden

Har en fråga om faderskapet för ett barn som aktualiseras här i landet anknytning till något annat land, kan utländsk rätt och utländska avgöranden om faderskap få betydelse. Regler om domstols behörighet i faderskapsmål och om svensk socialnämnds medverkan vid fastställande av faderskap finns i lagen (1985:367) om internationella faderskapsfrågor. I lagen regleras också vilket lands lag som skall tillämpas när det skall avgöras vem som är far till ett barn och när ett i utlandet fastställt faderskap skall erkännas i Sverige. För erkännande av nordiska faderskapsavgöranden gäller i stället lagen (1979:1001) om erkännande av nordiska faderskapsavgöranden. Vissa schweiziska domar gäller i Sverige enligt lagen (1936:79) om erkännande och verkställighet av dom som meddelats i Schweiz.

En första fråga är i vilka fall svensk socialnämnd och svensk domstol bör kunna ta upp en fråga om den nu aktuella typen av föräldraskap för en kvinna. En jämförelse kan göras med förutsättningarna för att en fråga om faderskap ska kunna tas upp. För att ett faderskap skall kunna fastställas genom bekräftelse under medverkan av svensk socialnämnd krävs enligt 1985 års lag att barnet har hemvist i Sverige. Svensk lag tillämpas normalt i fråga om fastställelsen. Mål om faderskap får tas upp av svensk domstol om barnet har hemvist i Sverige, om talan förs mot en eller flera män med hemvist här eller om det med hänsyn till barnets, moderns eller mannens anknytning hit finns särskilda skäl att målet prövas här. En talan om fastställande av faderskap skall prövas enligt lagen i den stat där barnet har sitt hemvist när målet avgörs i första instans.

Som föreslås i promemorian är det lämpligt att behörigheten för svensk socialnämnd när det gäller fastställande av en kvinnas föräldraskap i dessa fall regleras på i huvudsak samma sätt som gäller för faderskapsbekräftelser. En kvinnas föräldraskap bör alltså kunna fastställas genom bekräftelse under medverkan av svensk socialnämnd om barnet har hemvist i Sverige.

På motsvarande sätt bör lagens bestämmelser om domstols behörighet beträffande fastställande och hävande av faderskap gälla även i fråga om föräldraskapet. Svensk domstol bör således kunna ta upp mål om föräldraskap under samma förhållanden som faderskapsmål kan tas upp.

För att bäst uppnå att ett föräldraskap för en kvinna kan fastställas i de fall där det finns anknytning hit bör svensk rätt tillämpas både i fråga om fastställande av faderskap genom bekräftelse och i fråga om domstols prövning av mål om föräldraskap.

Nästa fråga är hur ett svenskt fastställande av föräldraskap bör stå sig i förhållande till ett utländskt faderskap. Ett avgörande av en utländsk domstol som innebär att ett faderskap har fastställts eller hävts och som har vunnit laga kraft gäller enligt 1985 års lag i Sverige om det med hänsyn till en parts hemvist, medborgarskap eller annan anknytning fanns skälig anledning att talan prövades i den främmande staten. En utländsk fastställelse av faderskap genom bekräftelse gäller bl.a. om den är giltig enligt lagen i den stat där barnet eller den som har lämnat bekräftelsen hade hemvist eller i en stat där någon av dem var medborgare. Undantag från dessa regler gäller främst när faderskapet till samma barn redan har fastställts i Sverige eller när en rättegång om faderskapet inletts i Sverige. Liksom föreslås i promemorian är det lämpligt att motsvarande begränsningar gäller när en kvinnas föräldraskap är eller har varit föremål för prövning i Sverige. Det är rimligt att en inledd fastställelse av föräldraskap får gå före ett utländskt faderskap. Om t.ex. en man bekräftar faderskapet för ett barn i Tyskland, och bekräftelsen är giltig enligt tysk rätt, bör fastställelsen av faderskapet ändå inte gälla i Sverige när en kvinna tidigare har bekräftat föräldraskapet för barnet eller när hennes föräldraskap har fastställts genom dom i en rättegång som inleddes innan mannens faderskap fastställdes. Men på motsvarande sätt som gäller för faderskap bör annars ett utländskt faderskap gälla i Sverige och därmed hindra att ett föräldraskap fastställs här, såvida det fanns tillräcklig anknytning till det andra landet.

Enligt 1936 års lag om erkännande och verkställighet av dom som meddelats i Schweiz gäller en dom som har meddelats i Schweiz här i landet under vissa förutsättningar. När det gäller familjerättsliga domar krävs dels att svensk domstol under motsvarande omständigheter skulle ha varit behörig, dels att domen är grundad på en lag vars bestämmelser i ämnet inte strider mot den lag som skulle ha tillämpats enligt svensk rätt. Med hänsyn till dessa begränsningar kan det knappast uppstå någon konflikt mellan en schweizisk faderskapsdom och en svensk dom om föräldraskapet till ett barn.

En sådan konflikt kan däremot uppstå i förhållande till de nordiska länderna. Enligt 1979 års lag om erkännande av nordiska faderskapsavgöranden gäller i Sverige en lagakraftvunnen dom som har meddelats i Danmark, Finland, Island eller Norge och som avser faderskap för barn. Vidare gäller en fastställelse av faderskapet som skett i annan form än

genom dom. Undantag görs liksom enligt 1985 års lag när faderskapet för samma barn också har fastställts i Sverige och när det i Sverige pågår en rättegång om faderskapet. Det finns bestämmelser om avvisande och vilandeförklaring av en talan om faderskap i Sverige när rättegång redan pågår i något annat nordiskt land.

I likhet med den bedömning som gjorts beträffande 1985 års lag bör 1979 års lag utvidgas till att omfatta föräldraskapet för en kvinna. En faderskapsbekräftelse som har gjorts i ett annat nordiskt land bör således inte gälla här om föräldraskapet redan har bekräftats i Sverige eller om det har fastställts genom dom i en rättegång som påbörjades innan faderskapet bekräftades. Om det vid en svensk domstol väcks talan mot en kvinna om föräldraskapet för ett barn, men det pågår en rättegång om faderskapet i ett annat nordiskt land, bör talan i den svenska domstolen avvisas eller förklaras vilande i avvaktan på en dom i den utländska rättegången. Pågår en rättegång om faderskap i ett annat nordiskt land, bör en svensk socialnämnd inte kunna godkänna en bekräftelse av en kvinnas föräldraskap.

5.3 Följdändringar

För en kvinna som enligt förslaget i avsnitt 5.1 skall anses som förälder till ett barn bör givetvis detsamma gälla som för andra föräldrar, t.ex. i fråga om vårdnaden om barnet, underhåll, arv, namn och föräldraförmåner. Det finns i flera författningar anledning att klargöra att de även gäller när föräldrarna till ett barn är av samma kön. Som exempel kan nämnas bestämmelserna om arvsrätt (2 och 3 kap. ärvdabalken), väckande av åtal när förtal riktas mot en avliden (5 kap. 5 § brottsbalken) och rätt att ange brott och att föra talan om brott när någon har blivit dödad (20 kap. 13 § rättegångsbalken).

I flera författningar finns bestämmelser som särskilt reglerar vad som gäller beträffande ett barns far. Dessa bestämmelser, om bl.a. rätt till föräldrapenning i samband med ett barns födelse, folkbokföring och förvärv av svenskt medborgarskap, bör gälla även beträffande en kvinna som skall anses som barnets förälder. Kvinnan bör alltså ha rätt till tillfällig föräldrapenning under samma förutsättning som ett barns far, och barnet bör kunna förvärva svenskt medborgarskap och folkbokföras på grund av sin anknytning till henne. Vidare bör bestämmelser som rör fastställande av faderskap göras tillämpliga beträffande fastställande av en kvinnas föräldraskap. Detta gäller bl.a. om arvsrätt på grund av ett inte fastställt faderskap, återfående av betalda underhållsbidrag och efterlevandeskydd i premiepensionen.

En särskild fråga är om ett nytt undantag bör införas i lagen (2003:307) om förbud mot diskriminering för att säkerställa att det i vården kan ställas delvis olika krav beträffande fertilitetsbehandling av heterosexuella och lesbiska par som vill få tillgång till assisterad befruktning. Detta är dock inte motiverat. En grundläggande förutsättning för diskriminering är att personer befinner sig i en jämförbar situation. Situationen är biologiskt sett inte jämförbar när ett heterosexuellt och ett lesbiskt par söker insemination. Att olika krav kan komma att ställas för behandling behöver alltså inte innebära diskriminering.

6 Fastställande av faderskap genom dom

Regeringens förslag: Faderskapet för en man skall kunna fastställas av domstol om det genom en genetisk undersökning är utrett att han är barnets far. Det skall alltså inte behöva bevisas att mannen har haft samlag med barnets mor. Faderskapet skall inte kunna fastställas för män som ger sperma enligt 1984 och 1988 års lagar.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens. I promemorians lagtext anges det dock inte att faderskapet skall vara utrett genom just en genetisk undersökning.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser tillstyrker förslaget eller har ingen invändning mot det. *Justitieombudsmannen (JO)* framhåller att det i lagtexten uttryckligen bör anges att faderskapet skall fastställas genom DNA-analys. *Familjerättssociomernas Riksförening* anser att faderskapet även bör kunna fastställas genom dom för män som är spermagivare enligt 1984 och 1988 års lagar.

Skälen för regeringens förslag

Utvecklingen när det gäller rättsgenetiska undersökningar

Har ingen man bekräftat faderskapet för ett barn, och gäller inte heller någon faderskapspresumtion, skall faderskapet fastställas genom dom i en rättegång mot den man (eller de män) som det finns anledning att stämma in. För att en man skall förklaras vara far till ett barn måste enligt lagtexten två förutsättningar vara uppfyllda (1 kap. 5 § föräldrabalken). För det första måste det vara utrett att han har haft samlag med modern under den tid då barnet kan vara avlat (konceptionstiden). För det andra måste det med hänsyn till samtliga omständigheter vara sannolikt att barnet har avlats av honom.

Som bevis för det biologiska släktskapet var man fram till början av 1900-talet hänvisad till att jämföra yttre kännetecken mellan barnen och de utpekade männen, bl.a. näsans eller munnens form. De första genetiska undersökningarna i faderskapsärenden i Sverige utfördes under mitten av 1920-talet. De byggde på att man med tester på blod kan dela in personer i olika grupper beroende på vilka blodegenskaper de bär på och att de påvisade blodgrupperna ärvs med ett anlag från varje förälder. År 1991 började DNA-analyser användas i vissa fall, och sedan år 1994 är faderskapsundersökningarna helt baserade på DNA-analyser. Analyserna görs vid Rättsmedicinalverkets rättsgenetiska avdelning. De utförs i de allra flesta fall på initiativ av socialnämnden men kan också beslutas av domstol enligt den tidigare nämnda lagen om blodundersökning vid utredning av faderskap.

DNA-analyser visar genetiska variationer direkt i arvsmassan. Barnet ärver hälften av sina gener från modern och hälften från fadern. Det undersöks om det hos den utpekade mannen finns gener som barnet måste ha ärvt från sin biologiska far. Varje enskild kromosom består av en lång sträng av DNA (deoxiribonukleinsyra). Vid analysen baserar

man sig på undersökningar av delar av strängen som visar speciellt stor grad av individuell variation (DNA-markörer).

Med DNA-analys kan man utesluta praktiskt taget samtliga felaktigt utpekade män i ett faderskapsärende. Den genomsnittliga uteslutningskapaciteten är 99,998 procent. Av 10 000 felaktigt utpekade män kan alltså alla utom två uteslutas. Man får också en säkrare statistisk värdering av en icke-utesluten mans faderskaps sannolikhet än med de metoder som tidigare användes. För att Rättsmedicinalverket i sitt utlåtande skall kunna komma fram till att en man är barnets far krävs enligt verkets egen praxis i de allra flesta fall en sannolikhet på minst 99,99 procent.

En anpassning till DNA-tekniken

Bestämmelsen om fastställande av faderskap i 1 kap. 5 § föräldrabalken innebär alltså en bevislättning för käranden. Om det är utrett att samlag har skett, behöver käranden inte – vilket skulle vara fallet enligt allmänna bevisprinciper – styrka det biologiska släktskapet, utan det räcker att detta görs sannolikt.

Som har framgått är DNA-analysens värden i fråga om uteslutningskapacitet och statistisk värdering av en icke-utesluten mans faderskaps sannolikhet höga. Om genom en DNA-analys en man med tillräcklig säkerhet har utpekats som far till ett barn, är det rimligt att faderskapet kan fastställas utan någon särskild bevisning om att han har haft samlag med barnets mor.

En förändring i denna riktning har också redan skett i rättstillämpningen. I rättsfallet NJA 1998 s. 184 fann Högsta domstolen att det genom den muntliga bevisningen inte var utrett att kvinnan hade haft samlag med den instämde mannen under konceptionstiden. Som bevisning åberopades en DNA-analys där det hade konstaterats att den utpekade mannen sannolikt var barnets far. Sannolikheten var beräknad till 99,999 procent. Domstolen konstaterade att DNA-analysen hade resulterat i sådana värden att det i det närmaste var otänkbart att någon annan skulle kunna vara far till barnet. Mannen fastställdes därför vara far. En liknande bedömning gjordes i rättsfallet NJA 1999 s. 598. Eftersom den utpekade mannen var avliden, hade det gjorts DNA-analyser av en halvbror till honom och av barnet. Analyserna utvisade en faderskaps sannolikhet för den avlidna mannen på 99,9923 procent. Högsta domstolen fann att DNA-analysen hade resulterat i sådana värden att det kunde hållas för visst att den utpekade mannen var far till barnet.

Enligt regeringen är det lämpligt att denna rättstillämpning nu kommer till bättre uttryck i lagtexten. I linje med vad Justitieombudsmannen föreslår bör det då i lagtexten uttryckligen anges att faderskapet skall fastställas om det genom en genetisk undersökning är utrett att en man är far till ett barn. I och för sig kunde det invändas att bestämmelsen då blir begränsad till en viss teknik. Men det ter sig angeläget att en så praktiskt betydelsefull reglering blir tydlig, och den genetiska undersökningen är i praktiken det bevismedel som normalt används i faderskapsmål. Lagändringar med en sådan utformning har också under de senaste åren gjorts i andra nordiska länder. I Norge infördes år 1997 en bestämmelse

om att domstolen som huvudregel skall fastställa att en man är far till ett barn om han genom DNA-analys är utpekad som barnets far. Liknande bestämmelser finns i Danmark och Island.

Den föreslagna anpassningen till DNA-tekniken kommer att vara relevant för alla vanliga faderskapsmål. Det måste dock också finnas regler för de fall där det inte har gjorts någon DNA-analys eller där analysen trots allt inte ger ett tillräckligt säkert svar. Det är troligtvis fråga om sällsynta fall, fast det kan ändå inte uteslutas att sådana situationer uppstår. Mannen kan t.ex. vara försvunnen eller död. Om blodprov inte kan tas på mannen, är det likväl i vissa fall möjligt att i stället använda blod från nära släktingar till mannen. Men resultatet från en sådan undersökning kan vara mera osäkert. Bevisvärdet av en DNA-analys kan också påverkas om det finns särskilda omständigheter som talar för att det har gjorts något fel vid analyserna, t.ex. att prover kan ha förväxlats, eller om närstående släktingar framstår som tänkbara faderskapskandidater. Som föreslås i promemorian bör den nu gällande bevislättningen behållas för sådana tillfällen.

Fastställande av faderskap för spermagivare

Ifall faderskapet för ett barn kan fastställas utan att det är utrett att mannen har haft samlag med barnets mor – vilket ju förslaget om anpassning till DNA-tekniken innebär – aktualiseras frågan vad som bör gälla om barnet har kommit till genom en assisterad befruktning och om det bör vara möjligt att fastställa faderskapet också för en spermagivare.

Som har nämnts i avsnitt 5.1 finns det i föräldrabalken särskilda bestämmelser om faderskap vid assisterad befruktning. Har en insemination eller befruktning utanför kroppen utförts på en kvinna med samtycke av hennes make eller sambo, anses mannen som far till barnet (1 kap. 6 och 8 §§ föräldrabalken). Den man som har givit sperma har däremot inga rättsliga bindningar till barnet. En liknande bestämmelse om föräldraskap för en kvinna föreslås nu för assisterad befruktning i lesbiska förhållanden. Frågan är vad som bör gälla om faderskapet eller föräldraskapet för en kvinna inte kan bestämmas på detta sätt. Det kan röra sig om t.ex. en insemination i egen regi där kvinnan är ensamstående, partner eller sambo med en annan kvinna. Man kan vidare tänka sig fall där kvinnan är gift eller sambo med en man som inte har samtyckt till befruktningen. Det kan också vara fråga om en assisterad befruktning enligt 1984 eller 1988 års lag om det i något undantagsfall inte skulle finnas ett giltigt samtycke till befruktningen. Om kvinnan är gift, anses mannen i äktenskapet visserligen som far på grund av faderskapspresumtionen i 1 kap. 1 § föräldrabalken, men presumtionen kan hävas (1 kap. 6 och 8 §§ jämfört med 2 §).

Det finns i de fall som har beskrivits inget som hindrar att givaren frivilligt bekräftar faderskapet. Men vad bör gälla om faderskapet inte bekräftas: bör det då kunna fastställas genom dom?

När 1984 års lag infördes gjordes bedömningen att en talan om faderskap inte borde kunna föras mot en spermagivare. En möjlighet att föra talan mot givaren ansågs i och för sig kunna fungera som spärr mot en okontrollerad verksamhet. Mot en sådan möjlighet talade dock att det,

om en illegal verksamhet skulle komma att bedrivas, var sannolikt att den skulle ske i sådana former att givaren inte i efterhand kunde identifieras. Som sanktion mot en sådan verksamhet skulle därför en möjlighet till faderskapstalan mot givaren i praktiken bli meningslös. Man menade vidare att det inte kunde vara någon fördel för barnet att en givare som inte har avsett att bli dess far kunde påtvingas ett sådant faderskap (prop. 1984/85:2 s. 14). I konsekvens med dessa uttalanden har faderskapstalan mot en spermagivare ogillats i två hovrättsavgöranden (Svea hovrätt den 13 april 1992, T 1437/91 och RH 1998:103).

Regeringen anser dock att barnets bästa och barns rätt till kunskap om sitt ursprung numera bör väga tyngre. Fastställandet av faderskap bör lika mycket ses som ett intresse för barnet. Det ligger, oavsett faderns inställning, i barnets intresse att faderskapet fastställs. Genom att faderskapet fastställs får barnet, förutom kunskapen om sitt ursprung, också rätt till underhåll, arv och faderns namn. Det är olyckligt om barn som har kommit till genom assisterad befruktning får ett sämre läge än andra barn. Enligt regeringen är en rimlig utgångspunkt att faderskapet för ett barn skall kunna fastställas genom dom, oavsett hur barnet har kommit till. Att det ibland kan vara svårt att identifiera en privat spermagivare bör inte hindra att det ändå finns möjlighet att försöka få hans faderskap fastställt.

Det går emellertid inte att bortse från att särskilda hänsyn fortfarande gör sig gällande vid spermadonation enligt 1984 och 1988 års lagar. Innan en befruktning sker skall läkaren kontrollera att de förutsättningar som anges i lagen är uppfyllda, dvs. att den kvinna som befruktas är gift eller sambo och att mannen har samtyckt till befruktningen. Att en befruktning någon gång skulle ske i strid med bestämmelserna bör inte påverka möjligheterna att fastställa faderskapet i domstol. En grundläggande förutsättning för verksamheten är att en man som donerar sperma kan förlita sig på att de regler som gäller också efterföljs. En reglering som innebär att givaren mot sin vilja kan fastställas som far skulle leda till en minskad tillgång på donatorer i den svenska hälso- och sjukvården och gå ut över ett betydande intresse.

Regeringens bedömning är alltså att det bör vara möjligt att fastställa faderskapet för en spermagivare, förutsatt att ingen annan skall anses som barnets far enligt 1 kap. föräldrabalken, men att undantag bör göras för män som ger sperma enligt 1984 och 1988 års lagar. Om den befruktade kvinnans make eller sambo (eller partner) undantagsvis inte skulle ha samtyckt till befruktningen, bör faderskapet inte kunna fastställas genom dom för spermagivaren.

7 Ikraftträdande och övergångsreglering

<p>Regeringens förslag: De föreslagna bestämmelserna träder i kraft den 1 juli 2005. Bestämmelserna om fastställande av faderskap genom dom skall gälla endast barn som kommer till från och med ikraftträdandet.</p>

Promemorian innehåller inte någon dag för ikraftträdande. I promemorian föreslås en övergångsbestämmelse som överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser tillstyrker förslaget till övergångsreglering eller har ingen invändning mot det. *Barnombudsmannen, Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet* och *Familjerättssociologernas Riksförening* anser att bestämmelserna om fastställande av faderskap genom dom bör gälla även barn som avlas före ikraftträdandet.

Skälen för regeringens förslag: De nya bestämmelserna bör träda i kraft så snart som möjligt. En lämplig tidpunkt är den 1 juli 2005.

Förslagen i lagrådsremissen innebär att assisterad befruktning från ikraftträdandet kommer att kunna utföras enligt 1984 och 1988 års lagar när kvinnan är partner eller sambo med en annan kvinna. De föreslagna bestämmelserna om föräldraskap kommer att gälla barn som kommer till genom en sådan befruktning. Det behövs inga övergångsbestämmelser om det.

I avsnitt 6 föreslås vissa förändringar när det gäller fastställande av faderskap genom dom. Förslaget innebär bl.a. att faderskap skall kunna fastställas genom dom för män som har givit sperma i situationer utanför 1984 och 1988 års lagar. För att undvika en retroaktiv verkan anser regeringen att lagändringarna – i linje med vad som bestämts i samband med tidigare lagstiftning om assisterad befruktning – bör tillämpas endast i fråga om barn som kommer till från och med ikraftträdandet (jfr prop. 1984/85:2 om artificiella inseminationer och prop. 2001/02:89 om behandling av ofrivillig barnlöshet). Förslaget bör alltså inte påverka möjligheterna att fastställa faderskap för män som före ikraftträdandet har givit sperma utanför tillämpningen av 1984 och 1988 års lagar.

8 Kostnader

Förslagen i lagrådsremissen innebär att en möjlighet till insemination enligt 1984 års lag och befruktning enligt 1988 års lag införs för kvinnor som är partner eller sambo med en annan kvinna. Detta leder till att särskilt efterfrågan på insemination sannolikt kommer att öka. Det är svårt att uppskatta hur detta kommer att påverka kostnaderna inom hälso- och sjukvården. Dels är det okänt hur många lesbiska par som kommer att vända sig till hälso- och sjukvården för att få assisterad befruktning. Uppskattningsvis lär det inte röra sig om mer än kanske etthundra par per år, troligen färre, och efterfrågan kommer huvudsakligen att avse insemination. Dels är det inte möjligt att bedöma hur hälso- och sjukvården kommer att fördela sina resurser. Det blir upp till varje landsting att bestämma om möjligheten att få assisterad befruktning kan ske inom den befintliga verksamheten eller om den skall avgiftsbeläggas för patienterna.

I lagrådsremissen föreslås att socialnämnden i vissa fall skall utreda föräldraskapet till ett barn och se till att det fastställs. Detta är en ny uppgift. Samtidigt kommer kostnaderna för att utreda faderskap att minska. Regeringen gör därmed den sammanvägda bedömningen att

förslaget inte kommer att medföra merkostnader för kommunerna. Inte heller i övrigt uppkommer några kostnader för det allmänna.

9 Författningskommentar

9.1 Förslaget till lag om ändring i föräldrabalken

1 kap.

3 § Föreligger *inte* fall som avses i 1 § eller har rätten meddelat förklaring enligt 2 § första stycket, fastställs faderskapet genom bekräftelse eller dom. *I fall som avses i 9 § fastställs i stället föräldraskapet för en kvinna.*

I paragrafen anges när faderskapet för ett barn skall fastställas. Ett tillägg har gjorts om att faderskapet inte skall fastställas ifall en kvinna skall anses som barnets förälder enligt 9 §. Gäller inte faderskapspresumtionen (eller har rätten hävt denna) och är 9 § tillämplig, skall i stället kvinnans föräldraskap fastställas. I 9 § anges förutsättningarna för att fastställa föräldraskapet, och där framgår också att detta sker genom bekräftelse eller dom. Socialnämndens skyldighet att utreda föräldraskapet regleras i 2 kap. 8 a och 9 §§. Övervägandena finns i avsnitt 5.1. – Rubriken till 1 kap. (liksom till 2 och 3 kap.) har fått behålla sin lydelse.

5 § Skall faderskap fastställas genom dom, skall rätten förklara en man vara *far*, om det genom en genetisk undersökning är utrett att han är barnets far. Rätten skall också förklara en man vara far, om det är utrett att han har haft samlag med barnets mor eller att en befruktning på annat sätt har skett med hans spermier under den tid då barnet kan vara avlat och det med hänsyn till samtliga omständigheter är sannolikt att barnet har avlats av honom.

Faderskapet kan inte fastställas genom dom för en man som är spermagivare enligt lagen (1984:1140) om insemination eller lagen (1988:711) om befruktning utanför kroppen.

I paragrafen anges förutsättningarna för fastställande av faderskap genom dom. Första stycket har ändrats. Paragrafens andra stycke är nytt. Övervägandena finns i avsnitt 6.

Första stycket

Enligt *första meningen* skall rätten fastställa att en man är far till ett barn om det genom en genetisk undersökning är utrett att han är barnets far. Genetiska undersökningar för utredning av faderskap utförs i dag i praktiken endast i form av DNA-analys, vanligen av Rättsmedicinalverkets rättsgenetiska avdelning. I takt med att tekniken utvecklas omfattas dock även andra former av genetiska undersökningar.

För att Rättsmedicinalverket genom en DNA-analys skall kunna konstatera att en man är barnets far kräver verket enligt sin egen praxis i de allra flesta fall att faderskapssannolikheten är minst 99,99 procent. I ett sådant fall får det genom utlåtandet normalt anses utrett att mannen är barnets far. Det är dock inte uteslutet att DNA-analysens bevisvärde kan vara tillräckligt även annars.

Om det biologiska släktskapet är utrett genom en genetisk undersökning, krävs ingen särskild bevisning om att samlag ägt rum, t.ex. genom parts- eller vittnesförhör. Förutsatt att huvudförhandling inte begärs av parterna, kan målet som regel avgöras utan huvudförhandling (jfr 42 kap. 18 § första stycket 5 rättegångsbalken).

Bestämmelsen gäller även om barnet har kommit till genom assisterad befruktning, dvs. insemination av spermier i moderns kropp eller befruktning utanför moderns kropp. Av andra stycket framgår att faderskapet emellertid inte kan fastställas genom dom för en spermagivare enligt lagen (1984:1140) om insemination eller lagen (1988:711) om befruktning utanför kroppen. Men faderskapet för en spermagivare skall fastställas i andra fall, förutsatt att ingen annan skall anses som barnets far enligt 6 eller 8 §.

Bestämmelsen i *andra meningen* är i huvudsak oförändrad. Ett tillägg har gjorts för att faderskapet skall kunna fastställas med stöd av denna bestämmelse även för en spermagivare. Bestämmelsen innebär en bevislättnad: om det kan utredas att ett samlag eller en assisterad befruktning har skett inom konceptionstiden, behöver det bara vara sannolikt att barnet har avlats av den aktuella mannen. Bestämmelsen får betydelse främst när det inte finns någon DNA-analys, t.ex. på grund av att mannen är försvunnen eller död. En tillämpning kan också bli aktuell när DNA-analysen inte ger ett tillräckligt säkert resultat för fastställande av faderskapet, t.ex. om särskilda omständigheter talar för att det har gjorts något fel vid analysen eller om en närstående släkting kan vara far till barnet.

Andra stycket

En assisterad befruktning enligt 1984 och 1988 års lagar får bara utföras om den befruktade kvinnans make, sambo eller partner har samtyckt till befruktningen. Förutsatt att det med hänsyn till samtliga omständigheter är sannolikt att barnet har kommit till genom befruktningen, anses maken, sambon eller partnern då som förälder till barnet (se 6, 8 och 9 §§). Skulle ett samtycke undantagsvis fattas, följer av andra stycket att faderskapet för spermagivaren inte kan fastställas genom dom. En faderskapstalan enligt första stycket kan alltså inte föras mot en man som givit sperma enligt 1984 eller 1988 års lag. Det finns naturligtvis inget som hindrar att han frivilligt bekräftar faderskapet.

6 § Har insemination utförts på modern med samtycke av *en man som var* hennes make eller *sambo* och är det med hänsyn till samtliga omständigheter sannolikt att barnet har avlats genom inseminationen, skall vid tillämpning av 2–5 §§ den som har lämnat samtycket anses som barnets *far*.

Paragrafen handlar om faderskapet för barn som kommer till genom insemination. Det har klargjorts att bestämmelsen endast omfattar insemination när kvinnan är gift eller sambo med en man, till skillnad från fall där kvinnan är partner eller sambo med en annan kvinna. Föräldraskapet i dessa senare fall regleras i stället i 9 §. Vidare har tydliggjorts att endast sambor i sambolagens mening skall omfattas, inte

annan samlevnad (se 1 § sambolagen [2003:376]). Bestämmelsen har inte ändrats i sak.

8 § Har befruktning av moderns ägg utförts utanför hennes kropp med samtycke av *en man som var* hennes make eller sambo och är det med hänsyn till samtliga omständigheter sannolikt att barnet har avlats genom befruktningen, skall vid tillämpningen av 2–5 §§ den som har lämnat samtycket anses som barnets *far*. Detsamma skall gälla när befruktning utanför en kvinnas kropp har skett av ett ägg som kommer från en annan kvinna.

Paragrafen handlar om faderskapet för barn som kommer till genom befruktning utanför en kvinnas kropp. Det har klargjorts att bestämmelsen endast omfattar befruktning av en kvinna som är gift eller sambo med en man, till skillnad från fall där kvinnan är partner eller sambo med en annan kvinna. Föräldraskapet i dessa senare fall regleras i stället i 9 §. Bestämmelsen har inte ändrats i sak.

9 § *Har insemination utförts på modern enligt lagen (1984:1140) om insemination eller har befruktning av moderns ägg utförts enligt lagen (1988:711) om befruktning utanför kroppen med samtycke av en kvinna som var moderns registrerade partner eller sambo och är det med hänsyn till samtliga omständigheter sannolikt att barnet har avlats genom inseminationen eller befruktningen, skall den som har lämnat samtycket anses som barnets förälder.*

Ett föräldraskap enligt första stycket fastställs genom bekräftelse eller dom. Det som sägs i 4 § om bekräftelse av faderskap tillämpas på motsvarande sätt i fråga om bekräftelse av ett sådant föräldraskap.

I paragrafen regleras föräldraskapet för barn som kommer till genom assisterad befruktning i registrerade partnerskap och samboförhållanden mellan två kvinnor. Övervägandena finns i avsnitt 5.1.

Första stycket

Bestämmelsen i första stycket innebär att en kvinna under vissa förutsättningar skall anses som förälder till ett barn jämte barnets mor.

För att bestämmelsen skall vara tillämplig krävs för det första att en insemination har utförts enligt 1984 eller 1988 års lag. En insemination skall alltså ha utförts på ett offentligt finansierat sjukhus i Sverige under överinseende av läkare med specialistkompetens i gynekologi och obstetrik, och en befruktningen utanför kroppen skall ha utförts på ett universitetssjukhus här. Bestämmelsen gäller däremot inte om den assisterade befruktningen har skett t.ex. i egen regi eller vid klinik utomlands. I dessa senare fall skall i stället faderskapet fastställas enligt 3–5 §§ för den man som har givit sperma. Har t.ex. en insemination visserligen utförts på ett offentligt finansierat sjukhus men läkaren av någon anledning inte fullgjort den lämplighetsprövning som lagen föreskriver, hindrar detta däremot inte att föräldraskapet skall gälla enligt denna paragraf.

För det andra krävs att modern var registrerad partner eller sambo med en annan kvinna när inseminationen eller befruktningen utfördes. Vem som anses som sambo framgår av 1 § första stycket sambolagen: kvinnan måste stadigvarande bo tillsammans med modern i ett parförhållande och

ha gemensamt hushåll med henne. Bestämmelsen är – liksom 6 och 8 §§ – inte begränsad till att gälla enbart sådana samboförhållanden där ingen av samborna är gifta. Men av 3 § framgår att det inte skall fastställas något föräldraskap när en man skall anses som far på grund av faderskapspresumtionen i 1 §. Ett fastställande av föräldraskapet förutsätter då att faderskapspresumtionen hävs genom dom (se främst 2 § första stycket 2). Det finns ingen möjlighet för mannen i äktenskapet att – såsom när det gäller faderskap – godkänna en kvinnas bekräftelse av föräldraskapet (jfr 2 § andra stycket).

För det tredje krävs att partnern eller sambon har samtyckt till inseminationen eller befruktningen. För paragrafens tillämplighet är det – liksom enligt 6 och 8 §§ – tillräckligt att samtycket har lämnats muntligen. Enligt 1984 och 1988 års lagar krävs att samtycket skall vara skriftligt för att en assisterad befruktning skall få utföras. Att ett skriftligt samtycke i något fall skulle saknas hindrar dock inte att kvinnan anses som förälder.

För det fjärde krävs att det med hänsyn till samtliga omständigheter är sannolikt att barnet har kommit till genom inseminationen eller befruktningen. Även denna förutsättning har sin motsvarighet i 6 och 8 §§. Om sambandet mellan inseminationen eller befruktningen och graviditeten inte är sannolikt, skall i stället faderskapet fastställas enligt 4 eller 5 §. Som har nämnts i avsnitt 5.2 har varken socialnämnd eller domstol möjlighet att besluta om blodundersökning för fastställande av föräldraskapet för en kvinna. Förutsatt att de berörda vet vem spermagivaren är, finns det dock inget som hindrar att de själva tar initiativ till en DNA-analys.

Andra stycket

Föräldraskapet skall fastställas för att bli rättsligt giltigt. Fastställelsen sker genom bekräftelse eller dom.

Hänvisningen till 4 § innebär att bekräftelsen skall ske skriftligen och att den skall bevittnas av två personer. Bekräftelsen skall vidare skriftligen godkännas av socialnämnden och av modern eller en särskilt förordnad vårdnadshavare för barnet. Är barnet myndigt eller står det enligt 6 kap. 2 § inte under någons vårdnad, skall bekräftelsen i stället godkännas av barnet självt. Socialnämnden får lämna sitt godkännande endast om det kan antas att kvinnan skall anses som barnets förälder enligt första stycket. En bekräftelse av föräldraskap kan göras före barnets födelse, men den får inte godkännas av socialnämnden förrän barnet är fött.

Om det senare visar sig att den kvinna som har bekräftat föräldraskapet inte skall anses som förälder enligt första stycket, skall rätten förklara att bekräftelsen saknar verkan. Som exempel kan nämnas att det genom en DNA-analys framgår att barnet har avlats av en annan man än spermagivaren.

När föräldraskapet skall fastställas genom dom, skall rätten förklara en kvinna vara förälder om det finns förutsättningar att fastställa föräldraskapet enligt första stycket. Det har ansetts onödigt att uttryckligen ange det i en särskild bestämmelse.

2 kap.

8 a § Om det kan antas att en kvinna skall anses som förälder enligt 1 kap. 9 § till ett barn som står under någons vårdnad och som har hemvist i Sverige, är socialnämnden skyldig att försöka utreda om sådant föräldraskap föreligger och om så är fallet se till att detta fastställs i stället för faderskapet.

Det som sägs i 2–5, 7 och 8 §§ om utredning av faderskap tillämpas på motsvarande sätt i fråga om föräldraskapet för en kvinna.

Paragrafen, som är ny, rör socialnämndens medverkan vid fastställande av föräldraskap enligt 1 kap. 9 §. Övervägandena finns i avsnitt 5.2.

Första stycket

Om ingen man skall anses som far till ett barn på grund av faderskapspresumtionen i 1 kap. 1 §, skall socialnämnden enligt 2 kap. 1 § försöka utreda vem som är barnets far och se till att faderskapet fastställs. Av 1 kap. 3 § framgår att faderskapet inte skall fastställas för ett barn om det rör sig om ett sådant fall som avses i 1 kap. 9 §, dvs. om en assisterad befruktning har utförts enligt 1984 eller 1988 års lag på en kvinna med samtycke av hennes registrerade partner eller en kvinna som var hennes sambo och det är sannolikt att barnet har avlats genom befruktningen. Om det således kan antas att en kvinna skall anses som barnets förälder, skall nämnden enligt förevarande bestämmelse försöka utreda kvinnans föräldraskap och se till att det fastställs. Med ”i stället för faderskapet” markeras att det i ett sådant fall inte dessutom skall göras någon faderskapsutredning enligt 2 kap. 1 §.

Anledning att göra en utredning av föräldraskapet för en kvinna kan finnas framför allt om uppgifter från modern eller någon annan tyder på att en assisterad befruktning har skett enligt 1984 eller 1988 års lag. Liksom när det gäller utredningar om faderskap förutsätts att barnet står under någons vårdnad och har hemvist i Sverige.

Andra stycket

Hänvisningarna till 2–4 §§ innebär bl.a. att en utredning av föräldraskapet för en kvinna skall göras av socialnämnden i den kommun där barnet är folkbokfört och att nämnden skall inhämta upplysningar från modern och andra personer som kan lämna uppgifter av betydelse för utredningen.

Av hänvisningen till 5 § följer att socialnämnden bör bereda den kvinna som kan vara förälder tillfälle att bekräfta föräldraskapet när frågan kan bedömas med tillräcklig säkerhet.

Hänvisningen till 7 § ger nämnden möjlighet att i vissa fall lägga ned en påbörjad utredning om föräldraskap. En nedläggning kan bli aktuell exempelvis om det, sedan utredningen påbörjats, framkommer att partnern eller sambon till barnets mor inte har samtyckt till en assisterad befruktning enligt 1984 eller 1988 års lag eller om det inte är sannolikt att barnet har kommit till på det sättet utan t.ex. genom en insemination i egen regi (jfr 7 § första stycket 2). I så fall får i stället faderskapet för barnet utredas.

Hänvisningen till 8 § innebär att socialnämnden skall föra protokoll över vad som förekommer vid utredningen av betydelse för frågan om föräldraskapet och att utredningen bör bedrivas skyndsamt.

Någon hänvisning görs inte till 6 §. Bestämmelsen om blodundersökningar vid faderskapsutredningar är alltså inte tillämplig. Detta hindrar inte att de berörda, om de känner till vem spermagivaren är, själva tar initiativ till en DNA-analys.

9 § Skall en viss man enligt 1 kap. 1 § anses som far till ett barn som står under någons vårdnad och har barnet hemvist i Sverige, skall socialnämnden, om vårdnadshavaren eller någon av vårdnadshavarna eller mannen begär det och det är lämpligt, utreda om någon annan man kan vara far till barnet *eller om en kvinna skall anses som barnets förälder enligt 1 kap. 9 §.*

I fråga om utredningen tillämpas 2–6 och 8 §§. Utredningen får läggas ned, om det finns skäl som anges i 7 § första stycket 1 eller 4 eller om det annars är lämpligt. *Vid utredningen av en kvinnas föräldraskap tillämpas dock inte 6 §.*

Socialnämndens beslut att inte påbörja en utredning enligt denna paragraf eller att lägga ned en påbörjad utredning får överklagas hos länsstyrelsen. Länsstyrelsens beslut får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Prövnings-tillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Bestämmelsen rör socialnämndens möjlighet att utreda faderskapet för ett barn när en man på grund av faderskapspresumtionen i 1 kap. 1 § skall anses som barnets far. I första och andra styckena har tillägg gjorts om socialnämndens medverkan vid utredning om föräldraskapet för en kvinna enligt 1 kap. 9 §. Övervägandena finns i avsnitt 5.2.

Tillägget i *första stycket* innebär att socialnämnden – om vårdnadshavaren, någon av vårdnadshavarna eller mannen begär det och det är lämpligt – skall utreda om en kvinna skall anses som barnets förälder enligt 1 kap. 9 §. Ett sådant fall kan undantagsvis aktualiseras om barnet har kommit till genom en assisterad befruktning enligt 1984 eller 1988 års lag och barnets mor ingår äktenskap innan barnet föds. Faderskapspresumtionen kan då hävas och föräldraskapet i stället fastställas för den kvinna som vid tidpunkten för befruktningen var partner eller sambo med barnets mor. Av *andra stycket* framgår att 6 § om blodundersökning inte är tillämplig vid en utredning om föräldraskapet för en kvinna, jfr 8 a §. Beträffande utredningen i övrigt gäller dock detsamma som vid utredning av faderskap.

3 kap.

Mål om föräldraskap enligt 1 kap. 9 §

14 § *Talan om att en bekräftelse av föräldraskap enligt 1 kap. 9 § saknar verkan mot den som har lämnat bekräftelsen får väckas vid rätten i den ort där barnet har sitt hemvist eller, om barnet har avlidit, vid den rätt som skall ta upp en tvist om arv efter barnet. Finns det inte någon annan behörig domstol, skall målet tas upp av Stockholms tingsrätt.*

Talan om fastställande av föräldraskap enligt 1 kap. 9 § väcks av barnet. I fall som avses i 2 kap. 8 a § förs barnets talan av socialnämnden. Har modern vårdnaden om barnet, får hon alltid föra barnets talan, även om hon inte har uppnått myndig ålder. Talan får vidare alltid föras av en särskilt förordnad vårdnadshavare för barnet. Det som sägs i 6–13 §§ om fastställande av faderskap tillämpas på motsvarande sätt i fråga om fastställande av föräldraskap.

Paragrafen, som är ny, anger vad som gäller för rättegången i mål om hävande eller fastställande av föräldraskap enligt 1 kap. 9 §. Övervägandena finns i avsnitt 5.2.

Första stycket

Bestämmelsen handlar om mål om hävande av föräldraskap. Om en kvinna har bekräftat föräldraskapet för ett barn och det senare visar sig att kvinnan inte skall anses som förälder, skall rätten förklara att bekräftelsen saknar verkan (se hänvisningen i 1 kap. 9 § andra stycket till 1 kap. 4 §). Så kan vara fallet t.ex. om det framkommer att barnet inte har avlats genom en assisterad befruktning enligt 1984 eller 1988 års lag. Talan får i ett sådant fall väckas vid rätten i den ort där barnet har sitt hemvist eller, om barnet avlidit, vid den rätt som har att ta upp tvist om arv efter barnet. Finns det inte någon annan behörig domstol, skall målet tas upp av Stockholms tingsrätt. Detta motsvarar vad som gäller för en talan om att faderskapsbekräftelse saknar verkan.

Andra stycket

I andra stycket regleras mål om fastställande av föräldraskap. En talan om fastställande av föräldraskap väcks av barnet. När socialnämnden är skyldig att utreda föräldraskapet, förs barnets talan av socialnämnden. Har modern vårdnaden om barnet, får hon alltid föra barnets talan, även om hon inte har uppnått myndig ålder. Talan får vidare alltid föras av en särskilt förordnad vårdnadshavare för barnet. Detta motsvarar vad som gäller för en talan om fastställande av faderskap.

Bestämmelserna om mål om fastställande av faderskap i 6–12 §§ och om förening av mål i 13 § tillämpas på samma sätt när det gäller fastställande av föräldraskapet för en kvinna. I ett mål om fastställande av föräldraskap torde det i praktiken knappast bli aktuellt att föra talan mot två kvinnor. Om det skulle vara tveksamt hur barnet har kommit till, är det dock genom hänvisningen till 6 § möjligt att föra talan även mot en man. Talan kan alltså i samma mål föras om fastställande av både föräldraskap och faderskap. En sådan situation kan uppkomma när en assisterad befruktning har utförts enligt 1984 eller 1988 års lag men det är oklart om barnet i stället kan ha avlats på annat sätt, exempelvis genom en insemination i egen regi. Talan kan då föras både mot den kvinna som är partner eller sambo med barnets mor och mot spermagivaren.

Hänvisningarna till 7–9 §§ rör frågor om behörig domstol för talan om fastställande av föräldraskap, protokollet över socialnämndens utredning av föräldraskapet och rättens utredning av föräldraskapet. Hänvisningen till 10 § innebär att ett mål om fastställande av föräldraskap – om talan återkallas mot en av flera personer – får avskrivas i den delen endast om alla svarande samtycker. Även bestämmelserna i 11 § om rättegångskostnader och i 12 § om rättegången i högre rätt tillämpas på motsvarande sätt i mål om föräldraskap.

Genom hänvisningen till 13 § får en talan om fastställande av föräldraskap väckas vid samma domstol som en talan om hävande av en faderskapspresumtion, varvid målen skall handläggas i samma rättegång.

6 kap.

4 § Står barnet under vårdnad av endast en av föräldrarna och vill föräldrarna gemensamt utöva vårdnaden, skall rätten på talan av dem båda förordna i enlighet med deras begäran, om inte gemensam vårdnad är uppenbart oförenlig med barnets bästa.

Om barnet är folkbokfört här i landet kan föräldrarna få gemensam vårdnad också genom registrering hos Skatteverket efter anmälan av dem båda

1. till socialnämnden i samband med att nämnden skall godkänna en faderskapsbekräftelse *eller en bekräftelse av föräldraskap enligt 1 kap. 9 §*, eller

2. till Skatteverket under förutsättning att förordnande om vårdnaden inte har meddelats tidigare och att föräldrarna och barnet är svenska medborgare.

Paragrafen handlar om hur föräldrarna till ett barn kan få gemensam vårdnad om barnet. I andra stycket har gjorts en ändring till följd av ändringarna i 1 kap. om föräldraskapet för barn som avlas genom assisterad befruktning i registrerade partnerskap och samboförhållanden mellan två kvinnor. Föräldrarna kan få gemensam vårdnad efter anmälan av dem båda till socialnämnden i samband med att nämnden skall godkänna bekräftelsen av föräldraskapet.

10 a § Om vårdnadshavare skall förordnas särskilt, utses någon som är lämpad att ge barnet omvårdnad, trygghet och en god fostran. Den som är underårig får inte förordnas till vårdnadshavare.

Två personer kan utses att gemensamt utöva vårdnaden om de är gifta med varandra eller *sambor*.

För syskon skall samma person utses till vårdnadshavare, om inte särskilda skäl talar mot det.

Om vårdnadshavare skall förordnas efter föräldrarnas död och föräldrarna eller en av dem har gett till känna vem de önskar till vårdnadshavare, skall denna person förordnas, om det inte är olämpligt.

Genom ändringen i andra stycket har lagtexten anpassats bättre till 2003 års sambolag. Frågan har berörts i avsnitt 3. Av lagen om registrerat partnerskap följer att vad som sägs om personer som är gifta med varandra även gäller registrerade partner.

7 kap.

20 § *Det som sägs i 12, 15 och 16 §§ om fastställande av faderskap gäller även fastställande av föräldraskap enligt 1 kap. 9 §. Det som sägs i 18 § om en man tillämpas på motsvarande sätt i fråga om en kvinna som skall anses som förälder enligt 1 kap. 9 §.*

En ny paragraf har införts till följd av ändringarna i 1 kap. om föräldraskapet för barn som avlas genom assisterad befruktning i registrerade partnerskap och samboförhållanden mellan två kvinnor. Bestämmelserna i 7 kap. om underhållsskyldighet är tillämpliga även beträffande en förälder enligt 1 kap. 9 §. I vissa av dem talas om

fastställande av faderskap och far. Det har ansetts mest lämpligt att i en sista paragraf i kapitlet föreskriva att vad som sägs i dessa bestämmelser gäller också för föräldraskap. Övervägandena finns i avsnitt 5.2.

Hänvisningarna till 12 och 15 §§ innebär att en talan om underhåll till barn kan väckas i samband med ett mål om fastställande av föräldraskap och att ett interimistiskt beslut om underhållsskyldighet inte får meddelas i ett sådant mål om flera är instämnda i målet. I ett mål om föräldraskap för en kvinna kan det undantagsvis förekomma att talan även förs om faderskapet (se kommentaren till 3 kap. 14 § andra stycket).

Av hänvisningen till 16 § följer att bestämmelserna om verkställighet av ett åtagande att betala underhållsbidrag även gäller ett åtagande att betala underhållsbidrag i avvaktan på en blodundersökning i samband med fastställande av föräldraskapet för en kvinna. Visserligen har varken socialnämnd eller domstol möjlighet att besluta om blodundersökning för fastställande av föräldraskap. Men bestämmelsen kan få betydelse om de berörda själva tar initiativ till en DNA-analys.

Hänvisningen till 18 § tar sikte på det fall att en man har haft kostnader för ett barns försörjning men det senare fastställs att en kvinna skall anses som förälder enligt 1 kap. 9 §. Mannen har alltså begränsade möjligheter att få ersättning av kvinnan. Hänvisningen omfattar även situationer där föräldraskapet har fastställts för en kvinna enligt 1 kap. 9 § men faderskapet senare fastställs (eller föräldraskapet för en annan kvinna).

20 kap.

1 § I mål om faderskap, *föräldraskap enligt 1 kap. 9 §*, vårdnad, boende, umgänge och underhåll tillämpas 14 kap. 17 och 18 §§ äktenskapsbalken.

Vid handläggning som sker enligt lagen (1996:242) om domstolsärenden består tingsrätten av en lagfaren domare. Om det finns särskilda skäl med hänsyn till ärendets beskaffenhet, får tingsrätten dock bestå av en lagfaren domare och tre nämndemän.

I första stycket har ett tillägg gjorts till följd av ändringarna om fastställande av en kvinnas föräldraskap i 1 kap. Genom tillägget gäller 14 kap. 17 och 18 §§ äktenskapsbalken om domstolens sammansättning m.m. i mål om föräldraskap enligt 1 kap. 9 §.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.
2. För barn som har avlats före ikraftträdandet gäller 1 kap. 5 § förädrabalken i sin äldre lydelse.

Bestämmelserna har behandlats i avsnitt 7.

Från och med ikraftträdandet kan assisterad befruktning utföras enligt 1984 och 1988 års lagar när kvinnan är partner eller sambo med en annan kvinna (se ändringarna i lagen om registrerat partnerskap och i 1984 års lag). Bestämmelsen om föräldraskap i 1 kap. 9 § gäller barn som föds i dessa fall.

De nya bestämmelserna om fastställande av faderskap genom dom i 1 kap. 5 § gäller endast barn som avlas från och med ikraftträdandet. Har ett barn avlats före ikraftträdandet vid en insemination i egen regi, ger inte 1 kap. 5 § föräldrabalken möjlighet att fastställa faderskapet genom dom.

9.2 Förslaget till lag om ändring i ärvdabalken

2 kap.

2 § *Finns det inga* bröstarvingar, tar arvlåtarens *föräldrar* hälften var av arvet.

Är någon av föräldrarna död, delar arvlåtarens syskon den förälderns lott. I ett avlidet syskons ställe träder dess avkomlingar, och varje gren tar lika lott. Finns det inga syskon eller avkomlingar till dem, men lever någon av arvlåtarens föräldrar, tar den föräldern hela arvet.

Finns det halvsyskon efter arvlåtaren, tar de tillsammans med helsyskon eller deras avkomlingar del i lott som skulle ha tillfallit deras förälder. Finns det inga helsyskon, och är båda föräldrarna döda, tar arvlåtarens halvsyskon hela arvet. I ett avlidet halvsyskons ställe träder dess avkomlingar.

Paragrafen har ändrats till följd av dels ändringarna i föräldrabalken om föräldraskapet för barn som kommit till genom assisterad befruktning i registrerade partnerskap och samboförhållanden mellan två kvinnor, dels den år 2003 genomförda möjligheten för partner att adoptera. För att anpassa paragrafen till att arvlåtarens föräldrar kan vara av samma kön har orden fader och moder bytts ut mot föräldrar. Även en förälder enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken omfattas alltså. Språket i paragrafen har också moderniserats.

3 § *Lever inte arvlåtarens föräldrar, syskon eller syskons avkomlingar, tar farföräldrar och morföräldrar arvet. Var och en ärver lika lott.*

Är en farförälder eller morförälder död, delar den dödes barn dennes lott. Finns det inga barn efter den döde, tar den andre av farföräldrarna eller morföräldrarna den dödes lott. Om även han eller hon är död men har efterlämnat barn, tar barnen den dödes lott. Finns det ingen arvinge på den sidan, går hela arvet till arvingarna på den andra sidan.

Det som sägs i första och andra styckena om farföräldrar och morföräldrar gäller även föräldrar till en förälder enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken.

För att anpassa paragrafen till att arvlåtarens föräldrar kan vara av samma kön har orden fader och moder bytts ut mot föräldrar. I ett nytt tredje stycke har en bestämmelse införts som tydliggör att den arvsrätt som far- och morföräldrar har även tillkommer föräldrar till en kvinna som enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken skall anses som ett barns förälder. Språket har också moderniserats.

3 kap.

2 § *Lever vid den efterlevande makens död någon bröstarvinge till den först avlidna maken eller dennes föräldrar, syskon eller syskons avkomling, skall om inte annat sägs i tredje stycket eller i 3–5 §§, 6 § tredje stycket eller 7 § tredje stycket, hälften av den efterlevande makens bo tillfalla dem som då har den bästa*

arvsrätten efter den först avlidna maken. Den efterlevande maken får inte genom testamente bestämma över egendom som skall tillfalla den först avlidnes arvingar.

Har en bröstarvinge redan vid den först avlidna makens död helt eller delvis fått ut sitt arv efter denne, skall bröstarvingens andel i den efterlevande makens bo minskas i motsvarande mån.

Om det som den efterlevande maken erhöll i arv av kvarlåtenskapen efter den först avlidne utgjorde annan andel än hälften av summan av detta arv och den efterlevandes egendom efter bodelningen, skall arvingarna efter den först avlidne ta samma andel i boet efter den sist avlidne.

För att anpassa paragrafen till att arvlåtarens föräldrar kan vara av samma kön har orden fader och moder i första stycket bytts ut mot föräldrar.

7 § Om den efterlevande maken vid sin död efterlämnar en sambo och bodelning skall förrättas mellan samborna, skall dessförinnan den efterlevande makens behållna egendom delas enligt detta kapitel.

Skall i den efterlevande makens livstid bodelning ske mellan den efterlevande maken och dennes sambo eller sambons arvingar, skall av den efterlevandes egendom före bodelningen tas ut egendom till ett värde som motsvarar vad som enligt 1–4 §§ skall tillkomma den först avlidna makens arvingar.

Vad som föreskrivs i 4 § för det fall att egendom har tillfallit den efterlevande maken i arv, gåva eller testamente skall gälla, om den efterlevande maken genom bodelning med en sambo har erhållit egendom utöver vad maken förut hade.

Vad som föreskrivs i denna balk om sambor gäller *endast* sådana samboförhållanden *där ingen av samborna är gift*.

Genom ändringen i fjärde stycket har lagtexten anpassats bättre till 2003 års sambolag. Frågan har berörts i avsnitt 3. Av lagen om registrerat partnerskap följer att vad som sägs om en person som är gift även gäller registrerad partner.

6 kap.

2 § Kostnader som *en förälder har lagt ned på ett barns uppehälle och utbildning skall inte* avräknas från *barnets* arv, om *föräldern* därmed endast fullgjort *sin* underhållsskyldighet.

Inte heller skall *från* bröstarvinges arv *avräknas* sedvanliga *gåvor*, vilkas värde *inte* står i missförhållande till givarens villkor.

Första stycket har ändrats till följd av ändringarna i föräldrabalken om föräldraskapet för barn som kommit till genom assisterad befruktning i registrerade partnerskap eller samboförhållanden mellan två kvinnor. Orden fader och moder har bytts ut mot förälder. Även en förälder enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken omfattas alltså. Språket i paragrafen har också moderniserats.

16 kap.

3 a § Är vid någons död faderskapet till honom *eller henne inte* fastställt och är fadern *inte* heller på annat sätt känd för annan dödsbodelägare, bouppteckningsman eller den som sitter i boet, skall den som vill grunda arvsrätt på faderskapet göra sin rätt gällande inom tre månader från dödsfallet eller, om bouppteckningen förrättas senare, senast vid bouppteckningen.

Första stycket tillämpas på motsvarande sätt i fråga om föräldraskap enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken.

I paragrafen finns en särskild tidsfrist för den som vill grunda arvsrätt på faderskapet till den avlidne. Ett nytt andra stycke har införts till följd av ändringarna i föräldrabalken om föräldraskapet till barn som kommit till genom assisterad befruktning i registrerade partnerskap och samboförhållanden mellan två kvinnor. Om en kvinna vill grunda arvsrätt på föräldraskap enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken till den avlidne, och föräldraskapet varken är fastställt eller känt av någon av de i paragrafen nämnda personerna, så måste hon göra sin rätt gällande inom den angivna tiden. I första stycket har också ett par språkliga justeringar gjorts.

9.3 Förslaget till lag om ändring i jordabalken

12 kap.

1 § Detta kapitel avser avtal, genom vilka hus eller delar av hus upplåts till nyttjande mot ersättning. Detta gäller även om lägenheten upplåtits genom tjänsteavtal eller avtal i anslutning till sådant avtal.

Innefattar avtalet även upplåtelse av jord att nyttjas tillsammans med lägenheten, skall detta kapitel tillämpas på avtalet, om jorden skall användas för trädgårdsodling i mindre omfattning eller för annat ändamål än jordbruk. Förenas ett tjänsteavtal, som ej är av ringa betydelse, med upplåtelse av såväl lägenhet för bostadsändamål som jord, skall kapitlet tillämpas, om upplåtelsen av lägenheten är mera betydelsefull än upplåtelsen av jorden.

Med bostadslägenhet avses lägenhet som upplåtits för att helt eller till en inte oväsentlig del användas som bostad. Med lokal avses annan lägenhet än bostadslägenhet.

Det som föreskrivs i detta kapitel om sambor gäller endast sådana samboförhållanden där ingen av samborna är gift.

Förbehåll som strider mot en bestämmelse i detta kapitel är utan verkan mot hyresgästen eller den som har rätt att träda i hans ställe, om ej annat anges.

Omfattar hyresavtalet minst tre bostadslägenheter, som hyresgästen skall hyra ut i andra hand eller upplåta med kooperativ hyresrätt, får parterna avtala om förbehåll som strider mot vad som sägs i detta kapitel om sådana lägenheter, under förutsättning att förbehållet inte strider mot bestämmelserna om lokaler och inte heller avser rätten till förlängning av avtalet eller grunderna för fastställande av hyresvillkoren i samband med sådan förlängning. Ett sådant förbehåll gäller endast om det godkänts av hyresnämnden. Godkännande behövs dock inte om staten, kommun, landsting eller kommunalförbund är hyresvärd.

Genom ändringen i fjärde stycket har lagtexten anpassats bättre till 2003 års sambolag. Frågan har berörts i avsnitt 3. Av lagen om registrerat partnerskap följer att vad som sägs om en person som är gift även gäller en registrerad partner.

9.4 Förslaget till lag om ändring i brottsbalken

5 kap.

5 § Brott som avses i 1–3 §§ får inte åtalas av annan än målsägande. Om brottet riktar sig mot någon som är under arton år eller om i annat fall målsäganden anger

brottet till åtal, får åklagaren väcka åtal om detta av särskilda skäl anses påkallat ur allmän synpunkt och åtalet avser

1. förtal och grovt förtal,
2. förolämpning mot någon i eller för hans eller hennes myndighetsutövning,
3. förolämpning mot någon med anspelning på hans eller hennes ras, hudfärg, nationella eller etniska ursprung eller trosbekännelse, eller
4. förolämpning mot någon med anspelning på hans eller hennes homosexuella läggning.

Har förtal riktats mot avliden, får åtal väckas av den avlidnes efterlevande make, bröstarvinge, *förälder* eller syskon samt, om åtal av särskilda skäl anses påkallat ur allmän synpunkt, av åklagare.

Innebär brott som avses i 1–3 §§, att någon genom att förgripa sig på en främmande makts statsöverhuvud som vistas i Sverige eller på en främmande makts representant i Sverige har kränkt den främmande makten, får brottet åtalas av åklagare utan hinder av vad som föreskrivs i första stycket. Åtal får dock inte ske utan förordnande av regeringen eller den regeringen har bemyndigat därtill.

Andra stycket har ändrats till följd av ändringarna i föräldrabalken om föräldraskapet för barn som kommit till genom assisterad befruktning i registrerade partnerskap eller samboförhållanden mellan två kvinnor. Orden fader och moder har bytts ut mot förälder. Även en förälder enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken omfattas alltså.

9.5 Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken

20 kap.

13 § Har någon genom brott blivit dödad, *har* hans *eller hennes* efterlevande make, bröstarvinge, *förälder* eller syskon samma rätt som målsägande att *ange* brottet eller *föra talan om det*.

Avlider eljest den, mot vilken brott är begånget eller som därav blivit förnärmad eller lidit skada, äge närstående, som nu sagts, samma rätt att angiva brottet eller tala därå, som tillkom den avlidne, om icke av omständigheterna framgår, att denne ej velat angiva eller åtala brottet.

Första stycket har ändrats till följd av ändringarna i föräldrabalken om föräldraskapet för barn som kommit till genom assisterad befruktning i registrerade partnerskap eller samboförhållanden mellan två kvinnor. Orden fader och moder har bytts ut mot förälder. Även en förälder enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken omfattas alltså.

9.6 Förslaget till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

4 kap.

10 § En förälder har rätt till tillfällig föräldrapenning för vård av ett barn, som inte har fyllt tolv år, om föräldern behöver avstå från förvärvsarbete i samband med

1. sjukdom eller smitta hos barnet,
2. sjukdom eller smitta hos barnets ordinarie vårdare,
3. besök i samhällets förebyggande barnhälsovård,
4. vårdbehov som uppkommer till följd av att barnets andra förälder besöker läkare med ett annat barn till någon av föräldrarna, under förutsättning att sistnämnda barn omfattas av bestämmelserna om tillfällig föräldrapenning.

För vård av ett barn vars levnadsålder understiger 240 dagar utges tillfällig föräldrapenning enligt första stycket om tillsynen av barnet är stadigvarande ordnad. Därutöver utges ersättning för vård av ett sådant barn endast om barnet vårdas på sjukhus eller får motsvarande vård i hemmet. För vård av ett barn som är äldre än som nyss sagts utges tillfällig föräldrapenning enligt första stycket inte för tid under vilken annars föräldrapenning skulle ha uppburits; undantag gäller dock om barnet vårdas på sjukhus. Med vård på sjukhus jämställs tillfällig vård i övergångsboende för barn som omfattas av 1 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

En förälder till barn som omfattas av 1 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade har rätt till tillfällig föräldrapenning från barnets födelse till dess att det fyller sexton år även när föräldern avstår från förvärvsarbete i samband med föräldrautbildning, besök i barnets skola eller besök i förskoleverksamhet eller skolbarnsomsorg i vilken barnet deltar (kontaktdagar).

Rätt till tillfällig föräldrapenning tillkommer även en fader som avstår från förvärvsarbete i samband med barns födelse för att närvara vid förlossningen, sköta hemmet eller vårda barn. Vid adoption eller när två personer enligt 6 kap. 10 a § föräldrabalken har utsetts att gemensamt utöva vårdnaden om ett barn tillkommer motsvarande rätt båda adoptivföräldrarna eller de särskilt förordnade vårdnadshavarna. Vid adoption utges sådan tillfällig föräldrapenning om barnet inte fyllt tio år. Som adoption anses även att någon tar emot ett barn i avsikt att adoptera det.

Försäkringskassan kan besluta att en annan försäkrad än en fader eller moder som avstår från förvärvsarbete i samband med barns födelse skall få rätt till tillfällig föräldrapenning för de ändamål som anges i fjärde stycket. Detta gäller om

1. det inte finns någon fader som har rätt till tillfällig föräldrapenning,
2. modern är avliden,
3. fadern avstår från sin rätt till tillfällig föräldrapenning enligt fjärde stycket och det skulle vara oskäligt att inte låta honom avstå, eller
4. fadern inte kan eller på grund av besöksförbud enligt lagen (1988:688) om besöksförbud eller liknande eller på grund av andra särskilda omständigheter sannolikt inte kommer att nyttja sin rätt enligt fjärde stycket.

Vid adoption eller när två personer enligt 6 kap. 10 a § föräldrabalken har utsetts att gemensamt utöva vårdnaden om ett barn skall vad som sägs i femte stycket om fader och moder i stället gälla adoptivföräldrarna eller de särskilt förordnade vårdnadshavarna.

Det som sägs i fjärde och femte styckena om en far gäller även en förälder enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken.

Paragrafen handlar om rätt till tillfällig föräldrapenning. Ett nytt sista stycke har införts till följd av ändringarna i föräldrabalken om föräldraskapet för barn som kommit till genom assisterad befruktning i registrerade partnerskap och samboförhållanden mellan två kvinnor.

En kvinna som enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken skall anses som ett barns förälder har rätt till tillfällig föräldrapenning i samband med barnets födelse i samma utsträckning som ett barns far (fjärde stycket). Vidare kan Försäkringskassan besluta att en annan försäkrad skall få rätt till ersättning, bl.a. om kvinnan avstår från sitt rätt till föräldrapenning och det skulle vara oskäligt att inte låta henne avstå eller om hon på grund av särskilda omständigheter sannolikt inte kommer att utnyttja sin rätt (femte stycket).

9.7 Förslaget till lag om ändring i lagen (1969:620) om ersättning i vissa fall för utgivna underhållsbidrag

6 § Lagen tillämpas på motsvarande sätt i fråga om underhållsbidrag som har betalats av en kvinna på grund av hennes föräldraskap enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken.

En ny paragraf har införts till följd av ändringarna i föräldrabalken om föräldraskapet för barn som kommit till genom assisterad befruktning i registrerade partnerskap och samboförhållanden mellan två kvinnor.

Genom bestämmelsen är lagen tillämplig även i fråga om ersättning för underhållsbidrag som har betalats av en kvinna på grund av hennes föräldraskap enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken. En kvinna som har betalat underhållsbidrag på grund av ett interimistiskt beslut i ett mål om fastställande av föräldraskap har alltså rätt att få ersättning av allmänna medel. Skulle en kvinna på det sätt som sägs i 1 § andra stycket ha åtagit sig att betala underhållsbidrag till dess resultatet från en blodundersökning är klart, har hon rätt till ersättning för de bidrag hon betalat om undersökningen visar att hon inte kan vara att anse som förälder till barnet. En kvinna som har fastställts vara förälder har rätt till ersättning av allmänna medel om hon senare frias från föräldraskapet (2 §). Även reglerna om beräkning av ersättningen och återkrav gäller på motsvarande sätt som vid faderskap (3 och 4 §§). Ansökan om ersättning görs hos länsstyrelsen (5§).

9.8 Förslaget till lag om ändring i lagen (1979:1001) om erkännande av nordiska faderskapsavgöranden

5 § Det som sägs i 3 och 4 §§ om faderskap gäller även föräldraskap enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken.

En ny paragraf har införts till följd av ändringarna i föräldrabalken om föräldraskapet för barn som kommit till genom assisterad befruktning i registrerade partnerskap och samboförhållanden mellan två kvinnor. Paragrafen handlar om giltigheten av utländska faderskapsavgöranden i förhållande till föräldraskap enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken. Övervägandena finns i avsnitt 5.2.

Enligt lagen gäller en lagakraftvunnen dom om faderskap som har meddelats i ett annat nordiskt land även i Sverige (1 §). Vidare gäller en fastställelse av faderskap i annan form än genom dom (2 §). Undantag görs bl.a. i vissa fall där faderskapet för barnet har fastställts i Sverige eller om det här pågår en rättegång om faderskapet (3 §).

Genom förevarande paragraf gäller undantagen i 3 § även när ett föräldraskap enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken har fastställts i Sverige eller det här pågår en rättegång om föräldraskapet.

Hänvisningen till 4 § innebär att en talan om fastställande av föräldraskap skall avvisas eller förklaras vilande om det pågår en rättegång om faderskap i ett annat nordiskt land. Socialnämnden får inte godkänna en bekräftelse av föräldraskap om det pågår en rättegång om faderskap i ett annat nordiskt land.

9.9 Förslaget till lag om ändring i namnlagen (1982:670)

Föräldraskap enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken

23 a § *Det som sägs i 1 § fjärde stycket och 16 § om faderskap tillämpas på motsvarande sätt i fråga om föräldraskap enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken.*

Bestämmelsen har införts till följd av ändringarna i föräldrabalken om föräldraskapet för barn som kommit till genom assisterad befruktning i registrerade partnerskap och samboförhållanden mellan två kvinnor. Av tydlighetsskäl har regleringen lagts i en ny, egen paragraf sist i avsnittet om efternamn.

Bestämmelsen i 1 § fjärde stycket gäller förvärv av efternamn när ett barn föds. Regeln i förevarande paragraf innebär att ett barn från födseln anses ha förvärvat moderns efternamn om varken faderskapet eller föräldraskapet enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken fastställs inom tre månader från barnets födelse. Har däremot föräldraskapet för en kvinna fastställts inom tremånadersfristen, bestäms barnets namn med tillämpning av första till tredje styckena.

I 16 § regleras förlust av efternamn. Om ett barn förvärvat sitt efternamn på grund av att en kvinna har ansetts vara barnets förälder enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken, förlorar barnet det namnet om det senare fastställs att kvinnan inte skall anses som förälder till barnet. Barnet får då i stället moderns efternamn vid tiden för barnets födelse. Finns det synnerliga skäl, får domstolen tillåta att barnet behåller sitt efternamn. Ett sådant tillstånd kan meddelas i samband med domen om föräldraskapet.

9.10 Förslaget till lag om ändring i lagen (1984:1140) om insemination

2 § Insemination får utföras endast om kvinnan är gift eller *sambo*. För inseminationen krävs skriftligt samtycke av maken eller *sambon*.

Av lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap följer att vad som i denna lag sägs om make gäller också registrerad partner.

Lagen blir genom ändringen tillämplig även på sambor av samma kön. Insemination med sperma från en givare kan alltså utföras när kvinnan är sambo med en annan kvinna.

Enligt 3 kap. 1 § lagen om registrerat partnerskap skall bestämmelser med anknytning till äktenskap och makar tillämpas på motsvarande sätt för partnerskap och partner. Ett undantag i den lagen för insemination har tagits bort. När det i förevarande paragraf talas om att insemination får utföras om kvinnan är gift skall det alltså gälla också om hon är partner. I ett nytt andra stycke erinras om detta.

Övervägandena finns i avsnitt 4.

5 § Om det i ett mål om faderskap eller föräldraskap enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken är nödvändigt att få del av de uppgifter som finns om en insemination, är den som är ansvarig för inseminationen eller annan som har tillgång till uppgifterna skyldig att på begäran av domstolen lämna ut dessa uppgifter.

Paragrafen handlar om skyldigheten att till domstol lämna ut uppgifter om en insemination. Uppgiftsskyldigheten gäller även om det i ett mål om föräldraskap enligt 1 kap. 9 § förädrabalken är nödvändigt att få del av de uppgifter som finns om en insemination.

9.11 Förslaget till lag om ändring i lagen (1985:367) om internationella faderskapsfrågor

1 § Denna lag gäller frågor om faderskap till barn i internationella förhållanden.

I lagen finns också bestämmelser om föräldraskap enligt 1 kap. 9 § förädrabalken i internationella förhållanden.

I förhållande till Danmark, Finland, Island och Norge gäller lagen (1979:1001) om erkännande av nordiska faderskapsavgöranden i stället för 7–10 a §§.

Ett nytt andra stycke har införts med anledning av ändringar i förädrabalken om föräldraskapet för barn som kommit till genom assisterad befruktning i registrerade partnerskap och samboförhållanden mellan två kvinnor. Av stycket framgår att lagen innehåller inte bara bestämmelser om faderskap utan också om föräldraskap enligt 1 kap. 9 § förädrabalken i internationella förhållanden (6 a och 10 a §§ med hänvisningar och lagens gemensamma bestämmelser). Bestämmelsen i tredje stycket, som tidigare fanns som ett andra stycke, har ändrats på grund av den nya 10 a §. – Trots att tillämpningsområdet utvidgats något har lagen fått behålla sitt namn.

Fastställelse och hävande av föräldraskap enligt 1 kap. 9 § förädrabalken

6 a § *Ett föräldraskap enligt 1 kap. 9 § förädrabalken kan fastställas genom bekräftelse av föräldraskapet under medverkan av svensk socialnämnd, om nämnden är skyldig att utreda föräldraskapet enligt 2 kap. 8 a eller 9 § förädrabalken.*

Det som sägs i 4 § om mål om faderskap tillämpas på motsvarande sätt i fråga om mål om föräldraskap enligt 1 kap. 9 § förädrabalken.

Svensk lag tillämpas vid fastställelse eller hävande av sådant föräldraskap som avses i 1 kap. 9 § förädrabalken och vid ogiltigförklaring av en bekräftelse av sådant föräldraskap.

En ny paragraf har införts till följd av ändringarna i förädrabalken om föräldraskapet för barn som kommit till genom assisterad befruktning i registrerade partnerskap och samboförhållanden mellan två kvinnor. Paragrafen reglerar fastställelse och hävande av föräldraskap enligt 1 kap. 9 § förädrabalken. Övervägandena finns i avsnitt 5.2.

Första stycket

Första stycket handlar om bekräftelse av föräldraskap enligt 1 kap. 9 § förädrabalken. Ett föräldraskap kan fastställas genom en bekräftelse av föräldraskapet under medverkan av svensk socialnämnd. Socialnämndens medverkan är en nödvändig förutsättning för att föräldraskapet till ett omyndigt barn skall kunna fastställas genom bekräftelse. Nämnden är i vissa fall skyldig att försöka utreda om en kvinna skall anses som

förälder till ett barn enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken och se till att föräldraskapet fastställs (se 2 kap. 8 a och 9 §§ föräldrabalken). På samma sätt som när det gäller medverkan vid fastställandet av faderskap innebär regleringen att nämnden bara är behörig om barnet har hemvist i Sverige.

Andra stycket

Andra stycket reglerar mål om föräldraskap enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken. Innebörden av hänvisningen till 4 § är att samma domsrättsregler skall gälla i mål om föräldraskap enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken. De svenska domstolarna får alltså enligt den grundläggande regeln ta upp mål om föräldraskap till ett barn om barnet har hemvist i Sverige. Mål om föräldraskap får vidare tas upp om talan förs mot en kvinna med hemvist här. Ett mål får också tas upp om det i andra fall med hänsyn till barnets och parternas anknytning till Sverige finns särskilda skäl att målet prövas här. Ett typfall där det kan anses motiverat med svensk domsrätt, även om det inte föreligger anknytning genom hemvist för barnet eller en kvinna som talan förs mot, är om målet rör ogiltigförklaring av en fastställelse av föräldraskap som tillkommit under medverkan av svensk socialnämnd.

Tredje stycket

I tredje stycket behandlas frågan om tillämplig lag i mål om föräldraskap enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken och vid fastställandet av sådant föräldraskap genom bekräftelse. I samtliga fall när svensk socialnämnd eller domstol enligt första och andra stycket är behörig att pröva en fråga om föräldraskapet skall alltså svensk lag tillämpas. Detta gäller oavsett var barnet har sitt hemvist.

10 a § *Det som sägs i 7 och 8 §§ om faderskap gäller även föräldraskap enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken. Det som sägs i 10 § om en talan om faderskap vid svensk domstol gäller även en talan om föräldraskap vid svensk domstol.*

Paragraf är ny och har införts till följd av ändringarna i föräldrabalken om föräldraskapet för barn som kommit till genom assisterad befruktning i registrerade partnerskap och samboförhållanden mellan två kvinnor. Paragrafen handlar om giltigheten av utländska faderskapsavgöranden i förhållande till föräldraskap enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken. Övervägandena finns i avsnitt 5.2.

Enligt 7 § första stycket gäller ett avgörande av en utländsk domstol som innebär att ett faderskap har fastställts eller hävts i Sverige om det med hänsyn till parts anknytning fanns skälig anledning att talan prövades i den främmande staten. I andra stycket i den paragrafen görs undantag om avgörandet strider mot en här i landet giltig fastställelse av faderskap i annan form än genom domstolsavgörande och den fastställelsen har skett innan den utländska rättegången började (fjärde punkten). Avgörandet gäller inte heller om en rättegång om faderskapet pågår i Sverige (femte punkten). Vad som sägs om faderskap i dessa undantag gäller enligt förevarande paragraf även ett föräldraskap enligt

1 kap. 9 § föräldrabalken när ett sådant har bekräftats i Sverige eller om det här pågår en rättegång om det. Enligt 7 § andra stycket 2 gäller det utländska avgörandet inte heller om det strider mot en svensk dom. Härav följer att ett utländskt avgörande om faderskap till ett barn inte gäller om det strider mot en svensk dom varigenom en kvinna förklarats vara förälder till barnet enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken. Bestämmelsen kan tillämpas direkt på föräldraskap.

Enligt 8 § första stycket gäller en utländsk fastställelse av faderskap genom bekräftelse under vissa förutsättningar i Sverige. I paragrafens tredje stycke görs undantag om bekräftelsen strider mot en tidigare, här i landet giltig fastställelse av faderskap i annan form än genom domstolsavgörande (andra punkten) eller om det i Sverige pågår en rättegång om faderskapet som har börjat innan fastställelsen skedde (tredje punkten). Vad som sägs om faderskap där gäller också för föräldraskap enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken. Bestämmelsen i 8 § tredje stycket 1 kan tillämpas direkt på föräldraskap.

Av hänvisningen till 10 § följer att en talan om föräldraskap vid svensk domstol under samma förutsättningar som en talan om faderskap skall avvisas eller förklaras vilande i väntan på ett avgörande i en utländsk rättegång.

9.12 Förslaget till lag om ändring i lagen (1988:711) om befruktning utanför kroppen

3 § Ett befruktat ägg får föras in i en kvinnas kropp endast om kvinnan är gift eller sambo och maken eller sambon skriftligen samtyckt till detta. Om ägget inte är kvinnans eget skall ägget ha befruktats av makens eller sambons spermier.

Av lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap följer att vad som i denna lag sägs om make gäller också registrerad partner.

Enligt 3 kap. 1 § lagen om registrerat partnerskap skall bestämmelser med anknytning till äktenskap och makar tillämpas på motsvarande sätt för partnerskap och partner. Ett undantag i den lagen för befruktning utanför kroppen har tagits bort. När det i förevarande paragrafs första mening talas om att insemination får utföras om kvinnan är gift skall det alltså gälla också om hon är partner. I ett nytt andra stycke erinras om detta.

Övervägandena finns i avsnitt 4.

8 § Om det i ett mål om faderskap, *moderskap enligt 1 kap. 7 § eller föräldraskap enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken* till barn är nödvändigt att få del av de uppgifter som finns om en befruktning utanför kroppen, är den som är ansvarig för befruktningen eller någon annan som har tillgång till uppgifterna skyldig att på begäran av domstolen lämna ut dessa uppgifter.

I paragrafen finns bestämmelser om skyldighet för den som är ansvarig för en befruktning utanför kroppen att lämna uppgifter till domstol. Genom ändringen kommer samma skyldighet att lämna uppgifter att gälla i ett mål om föräldraskap enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken som i mål om faderskap.

9.13 Förslaget till lag om ändring i folkbokföringslagen (1991:481)

6 § En person skall folkbokföras på den fastighet och i den territoriella församling där han enligt 7–13 §§ är att anse som bosatt.

En person som är bosatt på en fastighet som innehåller flera bostadslägenheter skall folkbokföras också på lägenhet. Med bostadslägenhet avses lägenhet som är registrerad i lägenhetsregistret enligt lagen (1995:1537) om lägenhetsregister.

Ett nyfött barn folkbokförs i den församling där modern är folkbokförd eller, om modern inte är folkbokförd, i den församling där fadern *eller barnets förälder enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken* är folkbokförd (födelsehemort).

Undantag från första stycket anges i 14–16 §§.

I paragrafen finns bestämmelser om var en person skall folkbokföras. I tredje stycket har en ändring gjorts till följd av ändringarna i föräldrabalken om föräldraskapet för barn som kommit till genom assisterad befruktning i registrerade partnerskap och samboförhållanden mellan två kvinnor. Ett nyfött barn folkbokförs således i den församling där den kvinna som har fött barnet är folkbokförd eller, om hon inte är folkbokförd, i den församling där fadern eller den kvinna som enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken skall anses som barnets förälder är folkbokförd.

9.14 Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap

3 kap.

1 § Ett registrerat partnerskap har samma rättsverkningar som ett äktenskap med de undantag som anges i 2 och 3 §§.

Bestämmelser i lag eller annan författning med anknytning till äktenskap och makar tillämpas på motsvarande sätt på registrerat partnerskap och registrerad partner om inte annat följer av undantagsreglerna i 2 och 3 §§.

Bestämmelsen har ändrats med anledning av att förutvarande 2 § har upphävts och resterande paragrafer i kapitlet fått ny numrering. Lagen gör inte undantag för inseminationslagen och lagen om befruktning utanför kroppen när det gäller att jämställa partnerskap med äktenskap. Insemination eller befruktning utanför kroppen kan alltså utföras även när kvinnan är partner. Övervägandena finns i avsnitt 4.

9.15 Förslaget till lag om ändring i lagen (1996:1030) om underhållsstöd

4 § Ett barn har inte rätt till underhållsstöd, om

1. barnets mor är boförälder och hon uppenbarligen utan giltigt skäl låter bli att vidta eller medverka till åtgärder för att få faderskapet *eller föräldraskapet enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken* till barnet fastställt,

2. det finns anledning anta att, om det finns en bidragsskyldig förälder, denne i rätt ordning betalar underhåll som inte är lägre än det belopp som enligt denna lag skulle betalas ut i underhållsstöd till barnet,

3. det är uppenbart att den bidragsskyldige föräldern på något annat sätt ser till att barnet får motsvarande underhåll,

4. boföräldern trots föreläggande enligt 31 § första stycket utan giltigt skäl låter bli att vidta eller medverka till de åtgärder som begärs, eller

5. barnet har rätt till barnpension eller efterlevandestöd till barn efter en bidragsskyldig förälder på grund av bestämmelserna i 2 eller 3 kap. lagen (2000:461) om efterlevandepension och efterlevandestöd till barn.

Paragrafen reglerar fall när ett barn inte har rätt till underhållsstöd. Ett tillägg i första punkten har gjorts till följd av ändringarna i föräldrabalken om föräldraskapet för barn som kommit till genom assisterad befruktning i registrerade partnerskap och samboförhållanden mellan två kvinnor.

Bestämmelsen innebär att ett barn har inte rätt till underhållsstöd om barnets mor är boförälder och låter bli att vidta eller medverka till åtgärder för att få faderskapet eller föräldraskapet enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken till barnet fastställt.

22 § Har Försäkringskassan enligt 15 § beslutat om underhållsstöd för tid till dess slutligt beslut kan fattas, fastställs återbetalningsskyldighet för den bidragsskyldige för motsvarande tid.

Om underhållsstöd har lämnats till ett barn och det pågår ett mål om fastställande av faderskap till barnet, får den man som är instämmd åläggas återbetalningsskyldighet, om det finns sannolika skäl för att han är far till barnet. Beslut om återbetalningsskyldighet får dock inte meddelas, om flera män är instämnda i målet.

Bestäms den slutliga återbetalningsskyldigheten till ett lägre belopp än vad som för samma tid har betalats enligt första eller andra stycket, skall skillnaden betalas ut till den bidragsskyldige. Bestäms den slutliga återbetalningsskyldigheten till ett högre belopp, skall den bidragsskyldige betala in skillnaden till Försäkringskassan.

Har återbetalningsskyldighet fastställts slutligt för en man och frias han senare från faderskapet till barnet, har han rätt att få tillbaka vad han har betalat jämte ränta enligt 5 § räntelagen (1975:635) från varje betalningsdag.

Andra och fjärde styckena tillämpas på motsvarande sätt i fråga om föräldraskap enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken.

Paragrafen behandlar vissa fall av återbetalningsskyldighet för en bidragsskyldig förälder. Ett nytt femte stycke har införts till följd av ändringarna i föräldrabalken om föräldraskapet för barn som kommit till genom assisterad befruktning i registrerade partnerskap och samboförhållanden mellan två kvinnor.

Har underhållsstöd lämnats till ett barn och pågår det ett mål om fastställande av föräldraskap, får den kvinna som är instämmd åläggas återbetalningsskyldighet om det finns sannolika skäl för att hon skall anses som förälder till barnet. Beslut om återbetalningsskyldighet får dock inte meddelas om, förutom kvinnan, en eller flera män är instämnda i målet. Har återbetalningsskyldighet fastställts slutligt för en kvinna som skall anses som förälder till ett barn och frias hon senare från föräldraskapet, har hon rätt att få tillbaka vad hon har betalat jämte ränta.

9.16 Förslaget till lag om ändring i vallagen (1997:157)

10 kap.

10 § Innan ett ytterkuvert för budröst tas emot skall valförrättaren kontrollera att väljaren

– enligt röstlängden har rösträtt i ett val,

- inte redan har röstat i valet,
 - på ytterkuvertet skriftligen försäkrat på heder och samvete att väljaren själv gjort i ordning valkuvert och lagt dem i ytterkuvertet i budets och vittnets närvaro och att väljaren på grund av funktionshinder, sjukdom eller hög ålder inte kan komma personligen för att rösta i vallokalen eller någon annan röstningslokal, och
 - på ytterkuvertet intygat att valkuvert inte gjorts i ordning tidigare än vad som är tillåtet enligt 14 kap. 11 §.
- Valförrättaren skall också kontrollera att
- ytterkuvertet är igenklistrat,
 - budet och vittnet på ytterkuvertet skriftligen intygat att väljaren själv har skrivit under försäkran och att de inte känner till något som gör att innehållet i försäkran inte är riktigt,
 - budet antingen är väljarens make, sambo, barn, barnbarn, makes barn, sambos barn, *förälder* eller syskon, eller är en person som yrkesmässigt eller på ett därmed likartat sätt ger väljaren vård av mera varaktigt slag eller på ett annat sätt brukar hjälpa väljaren i personliga angelägenheter,
 - vittnet inte är väljarens make, barn, sambo, makes barn eller sambos barn,
 - budet inte är vittne,
 - budet skrivit sitt namn, sitt personnummer och sin adress på ytterkuvertet, och
 - budet och vittnet har fyllt 18 år.

Andra stycket har ändrats till följd av ändringarna i föräldrabalken om föräldraskap för barn som kommer till genom assisterad befruktning i registrerade partnerskap eller samboförhållanden mellan två kvinnor. Orden far och mor har bytts ut mot förälder. Också en förälder enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken omfattas alltså.

9.17 Förslaget till lag om ändring i lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension

3 kap.

23 § För den som enligt 1 kap. föräldrabalken har ansetts vara far till ett barn eller vars faderskap har fastställts genom bekräftelse eller dom som genom en senare dom som har vunnit laga kraft har förklarats inte vara far till barnet skall, när det gäller tiden innan den sistnämnda domen har vunnit laga kraft, bestämmelserna i 10–16 §§ tillämpas som om han vore far till barnet.

Första stycket tillämpas på motsvarande sätt i fråga om föräldraskap enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken.

Paragrafen handlar bl.a. om den situationen att en man har fastställts vara far till ett barn men senare genom dom förklaras inte vara barnets far. För tiden innan den sista domen har vunnit laga kraft har mannen rätt att tillgodoräkna sig pensionsgrundande belopp för vård av barn enligt 10–16 §§. Ett nytt andra stycke har införts till följd av ändringarna i föräldrabalken om föräldraskapet till barn som kommit till genom assisterad befruktning i registrerade partnerskap och samboförhållanden mellan två kvinnor. En kvinna som har fastställts vara förälder till ett barn enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken, men som genom en senare dom förklarats inte vara barnets förälder, har rätt att tillgodoräkna sig pensionsgrundande belopp i samma mån som en man i motsvarande situation.

10 kap.

2 § Efterlevandeskyddet börjar gälla vid det första månadsskiftet ett år efter det att ansökan kom in till Premiepensionsmyndigheten.

Till den del efterlevandeskyddet avser risken att pensionsspararen avlider som en direkt följd av olycksfall börjar skyddet dock gälla vid utgången av den månad då ansökan kom in till myndigheten. Detsamma gäller om ansökan kommer in till myndigheten innan pensionsspararen har fyllt 50 år och pensionsspararen högst tre månader innan ansökan kom in har ingått äktenskap eller fått ett barn. Om ett faderskap har blivit fastställt genom dom eller genom bekräftelse efter barnets födelse, räknas fristen från det att domen vann laga kraft eller bekräftelsen godkändes enligt 1 kap. 4 § föräldrabalken. Vid adoption räknas fristen från det att rättens beslut om tillstånd till adoptionen vann laga kraft.

Det som sägs i andra stycket om faderskap gäller även föräldraskap enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken.

I paragrafen finns bestämmelser om när efterlevandeskydd i premiepensionssystemet börjar gälla. Ett nytt tredje stycke har införts till följd av ändringarna i föräldrabalken om föräldraskapet för barn som kommit till genom assisterad befruktning i registrerade partnerskap och samboförhållanden mellan två kvinnor. För beräkning av efterlevandeskydd gäller detsamma som vid faderskap.

9.18 Förslaget till lag om ändring i lagen (2001:82) om svenskt medborgarskap

1 § Ett barn förvärvvar svenskt medborgarskap vid födelsen, om

1. modern är svensk medborgare,
2. fadern är svensk medborgare och barnet föds i Sverige,
3. fadern är svensk medborgare och gift med barnets mor,
4. fadern är avliden men vid sin död var svensk medborgare och barnet föds i Sverige, eller
5. fadern är avliden men vid sin död var svensk medborgare och gift med barnets mor.

Det som sägs i första stycket om en far gäller även en förälder enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken.

Paragrafen handlar om förvärv av svenskt medborgarskap vid födseln. Ett nytt andra stycke har införts till följd av ändringarna i föräldrabalken om föräldraskapet för barn som kommit till genom assisterad befruktning i registrerade partnerskap och samboförhållanden mellan två kvinnor.

Ett barn förvärvvar svenskt medborgarskap vid födelsen bl.a. om den kvinna som enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken skall anses som barnets förälder är svensk medborgare och barnet föds i Sverige eller om hon är svensk medborgare och registrerad partner med barnets mor (jfr 3 kap. 1 § lagen om registrerat partnerskap).

5 § Ett barn, som har fötts utomlands och som inte har förvärvat svenskt medborgarskap enligt 1 eller 4 § men vars far sedan barnets födelse är svensk medborgare, förvärvvar svenskt medborgarskap genom att fadern anmäler önskemål om det innan barnet har fyllt arton år. *Det som sägs om en far gäller även en förälder enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken.*

Om barnet har fyllt tolv år och har utländskt medborgarskap, krävs för förvärv av svenskt medborgarskap att barnet samtycker därtill. Sådant samtycke behövs

dock inte om barnet är varaktigt förhindrat att lämna samtycke på grund av en psykisk störning eller på grund av något annat liknande förhållande.

Barnets vårdnadshavare skall samtycka till förvärvet av svenskt medborgarskap.

Paragrafen handlar om förvärv av svenskt medborgarskap genom anmälan. I första stycket har ett tillägg gjorts till följd av ändringarna i föräldrabalken om föräldraskapet för barn som kommit till genom assisterad befruktning i registrerade partnerskap och samboförhållanden mellan två kvinnor.

Ett barn som har fötts utomlands och som inte har förvärvat svenskt medborgarskap enligt 1 eller 4 §, men vars förälder enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken sedan barnets födelse är svensk medborgare, förvärvat svenskt medborgarskap genom att föräldern anmäler önskemål om det innan barnet har fyllt arton år.

9.19 Förslaget till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)

10 kap.

5 § Uppdrag att besluta på socialnämndens vägnar får när det gäller föräldrabalken avse endast uppgifter som anges i följande lagrum

- 1 kap. 4 och 9 §§ föräldrabalken,
- 2 kap. 1, 4–6, 8–9 §§ föräldrabalken, dock inte befogenhet enligt 9 § att besluta att inte påbörja utredning eller att lägga ned en påbörjad utredning,
- 3 kap. 5, 6 och 8 §§ föräldrabalken,
- 6 kap. 6 §, 14 a § andra stycket och 15 a § andra stycket föräldrabalken,
- 6 kap. 19 § föräldrabalken när det gäller beslut att utse utredare i mål och ärenden om vårdnad, boende eller umgänge,
- 7 kap. 7 § föräldrabalken när det gäller godkännande av avtal om att underhållsbidrag skall betalas för längre perioder än tre månader,
- 11 kap. 16 § andra stycket föräldrabalken.

Uppdrag att besluta på socialnämndens vägnar får inte omfatta befogenhet att meddela beslut i frågor som avses i 5 kap. 2 § denna lag eller att fullgöra nämndens uppgifter enligt 5 § lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag eller 17 § lagen (1996:1030) om underhållsstöd.

Paragrafen handlar om delegation av socialnämndens uppgifter enligt föräldrabalken. Första styckets första och andra strecksatser har ändrats till följd av ändringarna i föräldrabalken om föräldraskapet för barn som avlas genom assisterad befruktning i registrerade partnerskap och samboförhållanden mellan två kvinnor. Ett uppdrag att besluta på socialnämndens vägnar får således avse att godkänna en bekräftelse av föräldraskap enligt 1 kap. 9 § och att utreda ett föräldraskap enligt 2 kap. 8 a §.

12 kap.

2 § Följande handlingar får inte gallras med stöd av bestämmelserna i 1 § första stycket:

1. handlingar som kommit in eller upprättats i samband med utredning om faderskap eller föräldraskap enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken,

2. handlingar som kommit in eller upprättats i samband med utredning om adoption,

3. handlingar som kommit in eller upprättats i samband med att ett barn har placerats eller tagits emot i ett hem för vård eller boende, i ett familjehem eller i ett annat enskilt hem som inte tillhör någon av föräldrarna eller någon annan som har vårdnaden om barnet.

Avtal enligt 6 kap. 6 §, 14 a § andra stycket eller 15 a § andra stycket föräldrabalken som godkänts av socialnämnden får inte gallras förrän barnet fyllt arton år.

Handlingar skall vidare undantas från gallring enligt bestämmelserna i 1 § av hänsyn till forskningens behov i ett representativt urval av kommuner och i övriga kommuner beträffande ett representativt urval av personer.

Paragrafen rör gallring av uppgifter hos socialnämnden. Första stycket 1 har ändrats till följd av ändringarna i föräldrabalken om föräldraskapet för barn som avlas genom assisterad befruktning i registrerade partnerskap och samboförhållanden mellan två kvinnor. Handlingar som har kommit in eller upprättats i samband med en utredning om föräldraskap enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken får alltså inte gallras med stöd av 12 kap. 1 § första stycket socialtjänstlagen.

9.20 Förslaget till lag om ändring i lagen (2003:307) om förbud mot diskriminering

13 § Diskriminering som har samband med etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning eller sexuell läggning är förbjuden i hälso- och sjukvård och annan medicinsk verksamhet.

Bestämmelsen innehåller ett förbud mot diskriminering på grund av sexuell läggning inom hälso- och sjukvården. Bestämmelsens tidigare andra stycke, som klargjorde att diskrimineringsförbudet inte hindrade tillämpning av lagarna om insemination och befruktning utanför kroppen, har upphävts. Vissa överväganden i anslutning till bestämmelsen finns i avsnitt 4.

9.21 Förslaget till lag om ändring i sambolagen (2003:376)

1 § Med sambor avses två personer som stadigvarande bor tillsammans i ett parförhållande och har gemensamt hushåll.

När det i en lag eller annan författning talas om sambor eller personer som bor tillsammans under äktenskapsliknande förhållanden eller används liknande uttryck, avses därmed sambor enligt första stycket.

Denna lag gäller endast sådana samboförhållanden där ingen av samborna är gift. Lagen gäller sambornas gemensamma bostad och bohag.

Av lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap följer att vad som i denna lag sägs om äktenskap gäller också registrerat partnerskap.

Andra styckets andra mening har upphävts. Genom ändringen omfattar inseminationslagen och lagen om befruktning utanför kroppen även sambor av samma kön. Insemination eller befruktning utanför kroppen

kan alltså utföras även när kvinnan är sambo med en annan kvinna. Övervägandena finns i avsnitt 4.

Allmänna utgångspunkter

Enligt kommittédirektiven skall kommittén undersöka och analysera villkoren för barn i homosexuella familjer. Kommittén skall också ta ställning till om de rättsliga skillnader som finns i dag mellan homosexuella och heterosexuella par i fråga om möjligheten att adoptera och att utses till särskilt förordnade vårdnadshavare är sakligt motiverade. Om kommittén finner att de rättsliga skillnaderna bör tas bort när det gäller adoption, skall kommittén pröva om de kvinnor som lever tillsammans i ett homosexuellt parförhållande bör ges möjlighet till assisterad befruktning. Utgångspunkten för kommitténs överväganden skall vara barnets bästa.

Den huvudsakliga frågan som kommittén har att ta ställning till är alltså om homosexuell läggning hos föräldrarna är en sådan omständighet som gör det sakligt motiverat att särbehandla homosexuella i fråga om rättsligt föräldraskap.

Kommitténs bedömningar skall – med utgångspunkt i barnets bästa – göras på basis av vad som har utretts om förhållandena i fråga om barn i homosexuella familjer och vad som är känt om adoptivbarns särskilda behov. En önskvärd metod för bedömning av vad som är barnets bästa är att kombinera vetenskap och beprövad erfarenhet med att låta barn själva komma till tals. Kommittén har därför tagit del av hittillsvarande forskning rörande barns förhållanden i homosexuella familjer, vilken baseras på internationella studier i huvudsak genomförda i USA och Storbritannien. Därtill har kommittén låtit genomföra tre kompletterande studier av homosexuella familjer i Sverige, i vilka barnens syn på sin situation har getts stort utrymme.

Kommittén har också gått igenom forskning rörande adopterade barn samt tagit del av de erfarenheter och den kunskap som auktoriserade adoptivorganisationer och organisationer för adopterade har om adopterade barns särskilda behov.

Förhållandena för barn i homosexuella familjer

Forskning – undersökningsområden

Kommitténs samlade kunskap om homosexuella familjer baseras på ett fyrtiotal internationella studier och de studier kommittén låtit genomföra om förhållandena i Sverige.

De barn som deltagit i forskningen har i huvudsak tillkommit i föräldrars tidigare heterosexuella förhållanden. I en del av dessa studier har det även ingått barn som tillkommit genom insemination eller som adopterats av homosexuella föräldrar. Däremot har kommittén inte funnit några studier som särskilt behandlar barn som adopterats av homosexuella personer.

På senare år har forskningen om barn med homosexuella föräldrar kompletterats med sex olika studier av barn till homosexuella kvinnor där barnen har tillkommit genom insemination.

Syftet med såväl de utländska som svenska studierna har varit att få kännedom om och i så fall hur föräldrars homosexuella läggning påverkar barns utveckling och livsvillkor. De svenska studierna har också syftat till att ge förståelse för hur barn upplever det att växa upp med homosexuella föräldrar.

De områden som har studerats är den psykologiska och sociala utvecklingen hos barn med homosexuella föräldrar samt barnens könsutveckling. Dessutom har det homosexuella föräldraskapet belysts, såsom föräldrarnas känslomässiga anknytning och förhållningssätt till barnen samt förmåga att erbjuda god omvårdnad och omsorg.

Forskning – undersökningsmetoder

Både de utländska och de svenska undersökningarna baseras på icke-slumpmässiga urval. Orsaken till detta är att barn med homosexuella föräldrar utgör en dold population. Med begreppet dold population (hidden population) menas att det inte alltid existerar någon urvalsram, vilket beror på att storleken på och gränserna för populationen kan vara okända. När man i en sådan studie skall söka kontakt med dem man önskar undersöka kan man inte som i studier av andra grupper gå via särskilda register eftersom sådana vanligtvis inte existerar. I stället får man tillämpa alternativa tillvägagångssätt, såsom att söka efter deltagarna genom intresseorganisationer, annonser i riks- och lokalpress, affischer eller flygblad.

Att inte ha tillgång till tillförlitligt register över dem som skall undersökas påverkar möjligheten att kunna generalisera eftersom man inte har kännedom om hur pass representativt urvalet är då man inte har någon urvalsram. Vid sådana studier vet man alltså inget om bortfallet, vilket gör att det inte går att strikt statistiskt generalisera sådana resultat.

Kommittén kan dock konstatera att även om resultaten inte fullt ut är generaliserbara så har forskningen utförts på ett sådant sätt och i en sådan omfattning att den ger oss en god kunskapsbild av hur situationen är för barn som växer upp i homosexuella familjer.

Resultat från forskningen om barn i homosexuella familjer

Kommittén har funnit att den kunskap som finns om barn med homosexuella föräldrar i andra länder har relevans för svenska förhållanden. Inget har alltså framkommit som tyder på att det skulle vara någon större skillnad för barn till homosexuella att växa upp i Sverige än att växa upp i de länder där den internationella forskningen har bedrivits. De internationella studierna har också utförts med sådana metoder som brukar användas i Sverige vid annan psykologisk forskning om barn. Kommitténs egna kompletterande studier bekräftar de internationella resultaten.

Den samlade forskningen visar att barn med homosexuella föräldrar har utvecklats psykologiskt och socialt på liknande sätt som de barn de jämförts med. Inga skillnader har heller framkommit vad gäller barnens könsutveckling. För en del barn kan det i vissa skeenden av uppväxten uppstå konflikter som är relaterade till föräldrarnas homosexuella lägg-

ning. Det handlar främst om att de under de tidiga tonåren kan uppleva föräldrarnas homosexuella läggning problematisk sett i relation till kamratgrupper och jämnåriga. Forskningen visar att barns förmåga att hantera sådana konflikter är beroende av hur relationen är till föräldrarna. Barn som växer upp i en kärleksfull miljö där barnet står i centrum för föräldrarnas kärlek och omsorger har goda förutsättningar att hantera kriser och konflikter av detta slag.

I forskningen har heller inga skillnader framkommit mellan homosexuella och heterosexuella föräldrar vad gäller deras förmåga att erbjuda barn god omsorg och omvårdnad.

Adopterade barns särskilda behov

Den samlade kunskapen om adopterade barn – såväl från forskning som från auktoriserade adoptionsorganisationer och organisationer för adopterade – visar att de flesta adopterade barn utvecklas väl i psykologiskt och socialt hänseende. Men att en del av dem har en psykisk sårbarhet till följd av sin speciella bakgrund som i perioder av stress i livssituationen kan bli mera påtaglig. Det kan gälla utvecklingsfaser under barndomen men också kriser och konflikter i vuxenlivet. Detta kan medföra särskilda utvecklingsuppgifter för barnet och ge upphov till särskilda behov av omsorg och omvårdnad. Det handlar bl.a. om att bli kompenserad för den tidiga känslomässiga förlusten och att ges möjlighet att bygga upp en identitet som omfattar det biologiska och etniska ursprunget.

När det gäller barns känslomässiga anknytningsprocess så påbörjas den redan vid barnets födelse. Processen avbryts dock vid separation från vårdaren, såsom när den biologiska föräldern lämnar barnet för adoption. En ny anknytning är oftast möjlig sedan huvudbindningen brutits. Men lång tid utan någon specifik anknytningsperson eller många olika placeringar på institution med flera byten av vårdare kan påverka barns möjlighet till anknytning.

Det faktum att ett barn övergivits och bortlämnats för adoption innebär alltså en stor känslomässig förlust för barnet. Barnet måste bli kompenserat för denna förlust av sina adoptivföräldrar. Detta sker bl.a. genom att adoptivföräldrarna skapar en trygg miljö som möjliggör en känslomässig anknytning mellan dem och barnet. En positiv anknytning utgör också basen för en god självkänsla och förmåga att skapa relationer till andra senare i livet.

En utvecklingsuppgift under tonårstiden är att skapa en egen identitet. Adopterade barn och ungdomar måste dessutom finna ett sätt att förhålla sig till själva adoptionen och införliva detta i sin identitetsutveckling. De skall alltså hitta sig själva genom att få ihop den nuvarande självbilden med sin självuppfattning från tidigare perioder och med sitt biologiska och etniska arv. Hur denna process upplevs av den adopterade beror till stor del på hans eller hennes bakgrund och den psykiska sårbarhet den kan ha gett upphov till.

En del adopterade barn upplever i samband med formandet av en egen identitet svårigheter relaterade till adoptionen. Forskningen visar att barns förmåga att hantera sådana svårigheter i hög grad är beroende av föräldrarnas, och övriga omgivningens, förhållningssätt till barnen och

till deras behov av att söka sitt ursprung. De barn som växer upp i en trygg och kärleksfull familj – där föräldrarna stödjer barnets sökande efter svar på existentiella och konkreta frågor om såväl bakgrund som själva adoptionen – har goda möjligheter att hantera dessa svårigheter.

Gemensam adoption

Gällande rätt

Endast makar får adoptera barn gemensamt i dag.

Ett barn får inte utan socialnämndens medgivande tas emot för stadigvarande vård och fostran i ett enskilt hem som inte tillhör någon av barnets föräldrar eller någon annan som har vårdnaden om honom eller henne. Är det fråga om att ta emot ett utländskt barn i syfte att adoptera det, skall medgivande inhämtas innan barnet lämnar sitt hemland.

Överväganden

Det har inte varit möjligt för kommittén att studera adopterade barns förhållanden i homosexuella familjer eftersom det inte existerar sådana studier. Kommittén har därför fått undersöka närliggande forskningsområden, dvs. forskning om barn i homosexuella familjer och forskning om adopterade barn.

När forskningen från dessa två områden har kontrasterats, dvs. ställts mot varandra och sammanvägts framstår det tydligt vilken stor betydelse den känslomässiga relationen mellan barn och föräldrar har för ett barns utveckling. Detta oavsett om det handlar om ett adopterat barn eller ett barn med homosexuella föräldrar. Ett barn som växer upp i en kärleksfull miljö där hans eller hennes behov står i centrum för föräldrarnas omsorger, har alltså goda förutsättningar att utvecklas väl i socialt och psykologiskt hänseende. Homosexuella föräldrar kan – lika väl som heterosexuella föräldrar – ge barn en god fostran och i övrigt gynnsamma uppväxtvillkor. Föräldrars sexuella läggning synes inte ha någon betydelse i detta avseende.

Av detta följer att homosexuella föräldrar lika väl som heterosexuella föräldrar kan erbjuda adopterade barn den omsorg de behöver för att de skall kunna hantera den psykiska sårbarhet som de kan ha till följd av sin speciella bakgrund.

Det har vidare inte framkommit något i den samlade forskningen som ger anledning att anta att adopterade barns identitetsutveckling skulle påverkas negativt om de lever tillsammans med homosexuella föräldrar. Det är föräldrarnas förmåga att förmedla trygghet, gemenskap och samhörighet som är avgörande för barnets möjlighet att bygga upp en stabil identitet.

Ett barns upplevelse av att vara avvikande och annorlunda varierar beroende på de kulturella och sociala sammanhang barnet befinner sig i. Vilka egenskaper och beteenden det är som för tillfället upplevs som särskilt besvärande beror på den situation barnet är i och den norm som han eller hon jämför sig med.

Föräldrars homosexuella läggning är *en* egenskap bland alla andra egenskaper och beteenden som kan leda till att barn periodvis kan uppleva sig som avvikande eller annorlunda. Detta kan medföra vissa påfrestningar för ett adopterat barn som redan kan vara psykiskt belastat till följd av sin speciella bakgrund. Barn som växer upp i familjer där det finns starka positiva känslomässiga band mellan barnen och föräldrarna har dock goda förutsättningar att klara av svårigheter och problem oavsett vad dessa beror på. Det viktiga i detta sammanhang är att föräldrarna är medvetna om att barnen kan uppleva olika svårigheter. På så sätt gör föräldrarna det möjligt för barnen att hantera situationen. Det finns inget som tyder på att homosexuella föräldrar inte skulle kunna erbjuda en sådan uppväxtmiljö som adopterade barn behöver för att de skall ha möjlighet att hantera eventuella problem relaterade till familjesituationen.

Förslag

Mot bakgrund av vad som har framkommit i forskningen på området anser kommittén att de rättsliga skillnader som finns i dag vad gäller homosexuella respektive heterosexuella pars möjligheter att adoptera inte längre är sakligt motiverade. Kommittén föreslår därför att registrerade partner, i likhet med makar, skall ges möjlighet att gemensamt prövas som adoptivföräldrar.

Styvbarnsadoption

Gällande rätt

Endast en gift person får i dag adoptera den andre makens barn om villkoren för adoption i övrigt är uppfyllda. En sådan adoption brukar kallas styvbarnsadoption eller närståendeadoption. Genom adoptionen klipps de rättsliga banden av med den förälder som inte är gift med adoptanten. Såväl biologiska som adopterade barn kan komma i fråga för styvbarnsadoption. Omkring ett hundratal styvbarnsadoptioner genomförs i Sverige varje år.

Det finns i dag ingen möjlighet att i en homosexuell familj rättsligt binda styvföräldern (medföräldern) till barnet. Först om den rättsliga föräldern går bort kan medföräldern adoptera barnet eller utses till särskilt förordnad vårdnadshavare för det.

Överväganden

Barn har ett sämre rättsligt skydd i en familj där endast den ena föräldern är vårdnadshavare, såväl under den tid föräldrarna lever tillsammans som för det fall de separerar eller en av dem går bort.

De ekonomiska, sociala och psykologiska faktorer som kan tala både för och emot en styvbarnsadoption är desamma, oberoende av om familjebildningen är homosexuell eller heterosexuell.

Att samhället i dag inte fullt ut accepterar den homosexuella familjebildningen i föräldrarättsligt hänseende kan påverka även allmänhetens

attityder till sådana familjer generellt. Att rättsligt erkänna den homosexuella familjen ger därför en viktig signal, inte minst till barnet. Det visar att barnets familj är lika accepterad som andra familjer i samhället.

Ett tidigare adopterat barn har samma behov av att skyddas rättsligt som ett biologiskt barn och även adopterade barn bör därför komma i fråga för styvbarnsadoption.

Förslag

Kommittén föreslår att det införs en möjlighet för en registrerad partner att adoptera den andre partners barn, under samma förutsättningar som i dag gäller för gifta par.

Assisterad befruktning

Gällande rätt m.m.

Insemination enligt inseminationslagen

Insemination inom sjukvården får utföras på en kvinna endast om hon är gift eller sambo med en man. Mannen skall skriftligen samtycka till inseminationen.

I Sverige är spermagivaren inte anonym. I givarens journal antecknas vissa grundläggande upplysningar om honom. Ett barn som tillkommit genom givarinsemination har, sedan det uppnått tillräcklig mognad, rätt att få del av de uppgifter om spermagivaren som antecknats i sjukhusets journal.

Privat insemination

Insemination som utförs av enskilda personer – ofta i hemmet – utan inblandning av sjukvården, brukar kallas privat insemination. Sådan insemination omfattas inte av inseminationslagens bestämmelser. På senare tid har det blivit allt vanligare att homosexuella använder sig av denna metod för att skaffa barn.

Faderskap till barn

Samtycke till inseminationen

För att en insemination enligt inseminationslagen skall få utföras på en kvinna krävs att mannen skriftligen samtyckt till denna. Samtycket har den verkan att mannen anses som det blivande barnets far. Även vid en privat insemination anses mannen som barnets far om han samtyckt till inseminationen. Privata inseminationer är inte reglerade i lag och det finns inget krav på att samtycket i dessa fall skall vara skriftligt för att gälla i rättslig mening.

Om modern är gift antas moderns make automatiskt vara barnets rättsliga far. Faderskapet för den gifte mannen kan hävas om det visar sig att någon annan är biologisk far till barnet. Vid givarinsemination kan faderskapet hävas om det inte är sannolikt att barnet tillkommit vid en insemination som maken samtyckt till. Men faderskapet kan hävas endast om den gifte mannen eller barnet agerar. Den gifte mannen kan därvid antingen godkänna en annan mans faderskapsbekräftelse eller kan han, eller barnet, väcka talan i domstol för att få faderskapet hävt. Den biologiske fadern (spermagivaren) kan i dessa fall inte föra sådan talan.

Om modern är ogift

Om modern är ogift måste faderskapet fastställas genom bekräftelse eller dom för att gälla i rättslig mening. Om barnet avlats genom samlag är principen den att endast den biologiske fadern skall kunna bekräfta faderskapet eller kunna fastställas som far av en domstol. Men när det gäller barn som avlats genom givarinsemination handlar det i stället om att fastställa ett socialt faderskap. Den gifte mannen eller sambon har då samtyckt till att bli far till ett barn som inte är hans biologiska. Spermagivaren har i dessa fall ingen möjlighet att hävda någon rätt till faderskapet. Skulle samtycke från maken eller sambon däremot inte finnas kan spermagivaren bekräfta faderskapet och därmed bli rättslig far till barnet.

Överväganden

Insemination vid allmänt sjukhus

Det finns en principiell skillnad mellan barn som adopteras och barn som kommer till genom assisterad befruktning. I det förstnämnda fallet handlar det om barn som redan existerar och som är i behov av nya föräldrar. I det andra fallet är det frågan om att medverka till att barn blir till. När samhället tillåter en verksamhet som innebär att barn blir till på artificiell väg har samhället ett särskilt stort ansvar för att barnet kommer att växa upp under bästa tänkbara förhållanden.

En grundläggande värdering i det svenska barn- och föräldrarättsliga regelsystemet är att ett barn har rätt till två föräldrar. Traditionellt har inställningen varit den att det är bäst för barnet att ha föräldrar av olika kön. Men de utredningar som kommittén har tagit del av och låtit genomföra visar att ett barns utvecklingsmöjligheter är lika goda i en homosexuell familjebildning som i en heterosexuell familjebildning. För att ett barn skall utvecklas väl spelar det alltså ingen roll om föräldrarna är av olika eller samma kön. Det finns därför inte – utifrån principen att barnet skall växa upp under goda förhållanden – någon anledning att utesluta ett par från möjligheten att erhålla assisterad befruktning enbart på den grunden att de är av samma kön.

Den forskning som finns på området – inte minst adoptionsforskningen – visar att en tillgång till det biologiska ursprunget är viktigt för barnet. Därför får det anses vara till barnets bästa att kunna efterforska detta.

Assisterad befruktning vid allmänt sjukhus innebär att barnet alltid har möjlighet att efterforska sitt biologiska ursprung, under förutsättning att barnet får vetskap om hur det tillkommit.

Ett argument som skulle kunna tala mot att ge lesbiska par möjlighet att erhålla assisterad befruktning inom den allmänna sjukvården är att det därmed ges en möjlighet att välja bort fadern till barnet. Det måste då påpekas att de par som föredrar en sådan lösning redan i dag väljer detta alternativ, genom privat insemination där spermagivarens identitet inte uppges vid faderskapsutredningen. Den enkätundersökning som kommittén genomfört visar att många lesbiska kvinnor – även om en möjlighet till assisterad befruktning vid allmänt sjukhus införs – även fortsättningsvis skulle föredra en känd man som spermagivare. Det finns alltså inget som tyder på att den biologiske fadern skulle väljas bort i större utsträckning än vad som sker i dag.

Vid insemination på sjukhus är sperman alltid kontrollerad för att undvika smittspridning, t.ex. av hiv. Också givaren kontrolleras för att utesluta att han bär på några ärftliga sjukdomar. Risken för att sjukdomar skall föras vidare är därför i dessa fall liten. Detta innebär en trygghet för såväl kvinnan som barnet.

Föräldraskap vid insemination

Möjlighet till gemensamt föräldraskap för kvinnor

Det finns olika möjligheter att lagtekniskt lösa föräldrafrågan när det gäller barn som tillkommer genom assisterad befruktning i en lesbisk relation. Kommittén har stannat för att likställa homosexuella med heterosexuella par i fråga om rättsligt föräldraskap för barn som avlats genom insemination.

En grundläggande värdering i det svenska barn- och föräldrarättsliga regelsystemet är, som tidigare nämnts, att ett barn har rätt till två föräldrar. För att möjliggöra för så många barn som möjligt att få två rättsliga föräldrar anser kommittén att man i dessa fall – liksom efter givarinsemination i heterosexuella förhållanden – bör prioritera det sociala föräldraskapet framför det biologiska. Det samtycke som den födande kvinnans partner eller sambo lämnar bör därför medföra att hon, tillsammans med modern, skall anses som förälder till barnet.

Om modern är registrerad partner kan man förutsätta att paret valt att skaffa barnet gemensamt. Moderns partner bör därför, liksom en make, automatiskt anses vara förälder till det barn som föds. Är modern ogift bör hennes sambo ges möjlighet att bekräfta moderskapet för att det skall bli rättsligt gällande. Det bör också finnas en möjlighet att fastställa moderskapet genom dom, för det fall den kvinna som samtyckt till inseminationen inte bekräftar moderskapet.

Denna reglering av föräldraskapet innebär att det biologiska faderskapet för ett barn i vissa fall inte blir fastställt (liksom är fallet i dag när det gäller barn som avlats efter givarinsemination i heterosexuella förhållanden). Men genom att moderns partner eller sambo tar det rättsliga ansvaret för barnet kan spermagivaren träda fram utan att ett rättsligt faderskap för honom därmed skall fastställas. Den föreslagna

regleringen av föräldraskap kan därför medföra att fler barn som föds efter privat insemination får tillgång till en känd far. Bilaga 1

Möjligheten för spermagivaren att fastställas som far till barnet

För en homosexuell man kan insemination vara enda möjligheten att skaffa barn. Hans bidrag med sperma till inseminationen är därför inte alltid en fråga om att endast hjälpa ett lesbiskt par att bli föräldrar, utan han vill kanske själv ta aktiv del som far till barnet.

Om spermagivaren och det lesbiska paret således är överens om att givaren i stället skall vara den som, tillsammans med modern, är barnets rättsliga förälder finns det inget som hindrar att givaren bekräftar faderskapet, förutsatt att den inseminerade kvinnans partner eller sambo inte lämnat samtycke till inseminationen¹.

En spermagivare kan få faderskapet fastställt genom en faderskapsbekräftelse. För att en faderskapsbekräftelse skall bli giltig krävs att modern godkänner den. Moderns medverkan är alltså nödvändig för att en spermagivare skall kunna bli rättslig far till ett barn. Detta gäller redan med dagens reglering av föräldraskapsfrågan efter insemination. Om modern är registrerad partner antas hennes partner automatiskt vara barnets rättsliga förälder, tillsammans med modern. Om partnern godkänner spermagivarens faderskapsbekräftelse upphör dock hennes rättsliga föräldraskap att gälla och spermagivaren blir genom bekräftelsen att anses som barnets far.

Behovet av en översyn av reglerna rörande föräldraskap m.m.

För barnet är det viktigt att få kännedom om sitt biologiska ursprung. En fråga som är angelägen att se över är därför möjligheten att – vid sidan av de nuvarande faderskapsreglerna – utreda och slå fast det biologiska faderskapet för ett barn, t.ex. i form av en fastställsetalan rörande det biologiska ursprunget.

Frågan om det kan vara till ett barns bästa att ha fler än två vårdnadshavare bör vidare, enligt kommitténs mening, utredas närmare. I detta sammanhang är en viktig fråga, när det gäller vårdnadsansvaret vid privat insemination i homosexuella förhållanden, möjligheten för en spermagivare att, tillsammans med det lesbiska paret, kunna ha gemensam vårdnad för barnet.

Förslag

Kommittén föreslår att lesbiska par som registrerat partnerskap eller lever i ett samboförhållande – i likhet med heterosexuella makar och sambor – skall ges möjlighet att erhålla assisterad befruktning vid allmänt sjukhus.

¹ För att få tillgång till insemination enligt inseminationslagen skall skriftligt samtycke från kvinnans partner eller sambo föreligga. Faderskap för spermagivaren kan därför som regel fastställas endast om barnet avlats genom en privat insemination som moderns partner eller sambo inte samtyckt till.

Reglerna för fastställande av rättsligt föräldraskap bör enligt kommitténs uppfattning motsvara de regler som gäller för heterosexuella par.

Kommittén föreslår också att en bestämmelse om moderskapspresumtion införs dvs. om modern är registrerad partner skall hennes partner automatiskt anses som rättslig förälder till ett barn som föds inom det registrerade partnerskapet.

Slutligen föreslår kommittén att en bestämmelse skall införas i föräldrabalken om att uppgift om vem som är spermagivare vid en insemination bör antecknas i socialnämndens akt rörande faderskaps- eller moderskapsutredningen.

Särskilt förordnade vårdnadshavare

Gällande rätt m.m.

Alla barn och unga under 18 år skall ha en vårdnadshavare, om de inte ingått äktenskap. Det är i första hand föräldrarna som har rätt och skyldighet att ha vårdnadsansvaret för sina barn. Det kan dock inträffa att föräldrarna inte kan eller bör ha vårdnaden om sina barn. En eller två andra personer måste då utses som vårdnadshavare för barnet.

Två personer kan i dag utses att, som särskilt förordnade vårdnadshavare, gemensamt utöva vårdnaden om ett barn endast om de är gifta med varandra eller bor tillsammans under äktenskapsliknande förhållanden. Registrerade partner och homosexuella sambor räknas inte hit.

Överväganden och förslag

Om vårdnadshavare för ett barn skall förordnas skall tingsrätten utse någon som är lämpad att ge barnet omvårdnad, trygghet och en god fostran. Ett homosexuellt par kan, lika väl som ett heterosexuellt par, uppfylla dessa förutsättningar.

Kommittén föreslår därför att homosexuella par som registrerat partnerskap eller som lever i ett samboförhållande skall ges möjlighet att utses till särskilt förordnade vårdnadshavare.

Samhällets attityder

Kommittén har låtit undersöka allmänhetens attityder till att homosexuella par ges möjlighet att adoptera barn.

I fråga om *styvbarnsadoption*, där den andre föräldern är okänd, ställer sig drygt fyra av tio positiva eller neutrala till detta, medan knappt var tredje ställer sig negativ². Också om den andre föräldern är känd, men lämnar sitt samtycke till adoptionen, ställer sig fyra av tio positiva/neutrala till detta om paret är kvinnligt och något färre om paret är manligt. Omkring en tredjedel av de svarande är negativa även i dessa fall. När det gäller *gemensam adoption* är bilden den motsatta. Omkring

² Med positivt inställda avses de som svarat "Det tycker jag är bra" och med neutralt inställda avses de som svarat "Det har jag inget emot". Med negativt inställda avses de som svarat "Det vill jag inte".

en tredjedel av de tillfrågade ställer sig positiva/neutrala till en sådan adoption (något färre om paret är manligt) och fyra av tio ställer sig negativa (något fler om paret är manligt). Men ser man enbart till den yngre generationen (födda 1974–1984) är den positivt/neutralt inställda andelen större även här.

Inställningen till homosexuellas möjlighet att adoptera är till stor del en generationsfråga. Den yngre generationen ställer sig betydligt mer positiv eller neutral till att homosexuella skall få adoptera barn, än den äldre generationen. Det finns därför anledning att anta att de små barn som i dag växer upp i en homosexuell familj har en annan situation i förhållande till omgivningens inställning än vad de barn som nu är vuxna har haft.

Inställningen till homosexuella familjer är sannolikt också till stor del en kunskapsfråga. De som kommit i kontakt med en homosexuell familj tycks ofta ha en mer positiv inställning än de som inte har någon inblick i en sådan familjsituation. Homosexuella familjer upplever i de flesta fall att de blir positivt bemötta av sin omgivning, t.ex. i förskolan och skolan, av grannar och bekanta. Däremot har ibland personal vid myndigheter uppträtt ”förvirrat” och inte vetat hur de i handläggningen skall hantera den homosexuella familjen.

Ursprungsländernas inställning

Frågor till ursprungsländerna

Kommittén har ställt två frågor till de tjugofem ursprungsländer som lämnat flest barn för adoption till Sverige under 1999. Ena frågan gällde om de kunde tänka sig att låta ett homosexuellt par adoptera ett barn från deras land. Andra frågan var om en eventuell svensk lagstiftning som ger homosexuella par möjlighet att adoptera skulle kunna negativt påverka möjligheterna för svenska heterosexuella par att adoptera. Svar har kommit in från sju länder.

De sju ursprungsländerna svarar samtliga att endast heterosexuella par – och i de flesta fall också ensamstående – accepteras i adoptions-hänseende. Myndigheterna i sju länder: Vietnam, Colombia, Indien, Bulgarien, Thailand, Filippinerna och Ecuador har svarat att en svensk lagstiftning som ger homosexuella par möjlighet att adoptera inte skulle påverka svenska heterosexuella pars möjlighet att adoptera negativt. Svenska ambassaden i Etiopien har vidare svarat att det inte är troligt att det skulle påverka heterosexuella pars möjlighet att adoptera negativt, men att det eventuellt skulle kunna påverka ensamståendes möjligheter negativt. Svenska ambassaden i Guatemala har svarat att heterosexuella par inte skulle påverkas juridiskt, men att det är omöjligt att uttala sig om de indirekta effekterna. Endast ett land – Lettland – har svarat att det finns en risk för att heterosexuella pars möjlighet skulle kunna komma att påverkas negativt. De övriga länderna har inte besvarat den sistnämnda frågan.

Homosexuella par som adoptanter

Kommitténs utredning visar att de ursprungsländer som svenska adoptionsorganisationer samarbetar med i dag troligen inte kommer att acceptera homosexuella par som adoptanter generellt inom den närmaste framtiden. Men det är inte uteslutet att de ansvariga myndigheterna/organisationerna i ett enskilt fall skulle komma fram till att det vore till ett barns bästa att få komma till ett homosexuellt par. Det kan vidare finnas andra länder, än de som de flesta barn kommer från i dag, som har en annan syn på homosexuella par som adoptanter och som skulle kunna bli aktuella som ursprungsländer framgent.

Gifta pars möjlighet att adoptera

Inget har framkommit som tyder på att en svensk lagstiftning som ger homosexuella möjlighet att adoptera barn generellt skulle påverka heterosexuella pars möjligheter att adoptera negativt.

Däremot kan det finnas en risk för att enskilda adoptionsorganisationer, barnhem m.m. blir mer restriktiva gentemot svenska adoptanter. Ett tidigare exempel på att så kan ske är då Sverige införde en abortlagstiftning. Något enstaka barnhem stoppade då temporärt adoptioner till Sverige.

Ensamståendes möjlighet att adoptera

Möjligheten till styvbarnsadoption inom ett registrerat partnerskap innebär att ett barn, som adopterats av en ensamstående, i ett senare skede kan komma att adopteras av förälderns homosexuella partner, för det fall föräldern ingår partnerskap. Det kan inte uteslutas att denna möjlighet kan medföra att vissa ursprungsländer blir något mer restriktiva när det gäller ensamstående sökande.

För vissa ursprungsländer kan det därför bli viktigt att förvissa sig om att de barn de lämnar för adoption inte kommer till en homosexuell person. Det är därför möjligt att dessa länder kommer att kräva att det av hemutredningen framgår att den sökande inte är homosexuell. Om den svenska hemutredningen i sådana fall öppet redovisar den sökandes sexuella läggning borde det inte medföra att ensamståendes möjligheter att adoptera generellt påverkas negativt.

Internationella konventioner

Barnkonventionen

Enligt Barnkonventionen skall, vid alla åtgärder som rör barn, barnets bästa komma i främsta rummet (artikel 3). Kommittén har arbetat enligt denna riktlinje och såväl framtagandet av den bakomliggande utredningen som de överväganden som gjorts har skett mot bakgrund av barnets bästa.

Barnkonventionen tar i en särskild artikel upp frågan om adoption av barn (artikel 21). När det gäller adoption är principen om barnets bästa

särskilt uttalad. Barnets bästa skall vara styrande för alla överväganden som rör adoption. Inga andra intressen får sättas före eller anses lika viktiga som hänsynen till barnets bästa.

Den svenska Barnkommittén fann, vid genomgången av den svenska adoptionslagstiftningen, att denna står i överensstämmelse med Barnkonventionens bestämmelser och anda³. Den lagstiftning som kommittén föreslår ändrar inte något i detta hänseende.

En annan artikel som är viktig i sammanhanget är artikel 7, där det bl.a. sägs att barn, så långt det är möjligt, har rätt att få vetskap om sina föräldrar. Kommitténs förslag om att lesbiska par skall ges möjlighet att erhålla assisterad befruktning vid allmänt sjukhus – vilket möjliggör för ett barn att få kännedom om sitt biologiska ursprung – är ett steg i denna riktning. Detsamma gäller förslaget om att spermagivarens identitet bör antecknas i socialnämndens akt rörande faderskaps- eller moderskapsutredningen.

1993 års Haagkonvention om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner

Haagkonventionen syftar i första hand till att stärka barnens rättsskydd vid internationella adoptioner. Tanken är att de stater som ansluter sig till konventionen skall samarbeta kring adoptionerna och att såväl ursprungsland som mottagarland skall ansvara för att de adoptioner som genomförs är till barnets bästa.

Konventionen skall tillämpas då ett barn med hemvist i en fördragsslutande stat (ursprungsstaten) har överflyttats, överflyttas eller kommer att överflyttas till en annan fördragsslutande stat (den mottagande staten), antingen efter adoption i ursprungsstaten av makar eller av en person med hemvist i den mottagande staten, eller för sådan adoption i den mottagande staten eller i ursprungsstaten (artikel 2.1).

Frågan om homosexuella pars möjlighet att adoptera var uppe till diskussion vid antagandet av Haagkonventionen och efter ingående diskussioner inom såväl den specialkommission som utarbetade konventionsförslaget som vid den diplomatkonferens som sedermera antog konventionen kom man överens om att konventionen endast skulle omfatta adoptioner där gifta heterosexuella par och ensamstående var adoptanter.

Konventionen är inte uppbyggd så att den avser att täcka alla former av adoption. I stället anges i artikel 2.1 i vilka fall konventionen är tillämplig. Av de uttalanden som gjordes i samband med diskussionen om vilka adoptanter som skulle omfattas av konventionen framgår också tydligt att man inte avsåg att konventionens tillämpningsområde i detta avseende skulle begränsa de olika konventionsstaternas möjlighet att ha egna inhemska bestämmelser om vilka som skall godtas som adoptanter. I stället påpekades att det stod såväl ursprungsland som mottagarland fritt att när som helst avbryta ett adoptionsförfarande som inte ansågs godtagbart enligt den egna statens bestämmelser och värderingar.

³ SOU 1997:116 s. 256.

Sammanfattningsvis finns det inte – med anledning av Haagkonventionen – något formellt hinder mot att införa en bestämmelse som ger registrerade partner möjlighet att adoptera barn. Däremot skulle en sådan adoption inte komma att omfattas av Haagkonventionen. Men det svenska regelverket rörande adoptioner innebär att barnet ändå har i princip samma rättsliga skydd.

1967 års europeiska konvention om adoption av barn

Allmänt

Konventionen, som tar sikte på konventionsstaternas interna regler, syftar till att utjämna olikheterna mellan staternas adoptionslagstiftning och tillgodose barnets bästa genom gemensamma principer och gemensam praxis beträffande adoption av barn.

Konventionen innehåller dels bestämmelser som staterna förbinder sig att följa, dels bestämmelser som är fakultativa. En fördragsslutande stat får, vid undertecknandet eller vid anslutningen till konventionen, reservera sig mot högst två av de förpliktande bestämmelserna. Sverige har inte gjort någon sådan reservation.

Artikel 6.1, som anger vem som får adoptera enligt konventionen, tillhör de bestämmelser som en ansluten stat förbundit sig att följa. Artikeln slår fast att barn får adopteras *endast av makar, antingen gemensamt eller var för sig, eller av en person.*

Också artikel 10, som tar upp verkan av en adoption, tillhör de bestämmelser som konventionsstaterna förbundit sig att följa. I artikeln sägs bl.a. att en adoption innebär att alla band mellan adoptivbarnet och dess biologiska föräldrar klipps av. En konventionsstat får dock i lag stadga att adoptantens make behåller sina rättigheter och skyldigheter i förhållande till barnet, om detta är hans eget barn i eller utom äktenskap eller hans adoptivbarn.

Kommitténs bedömning

Enligt konventionen får ett barn adopteras endast av makar, eller av en person. Det är knappast möjligt att slå fast vad som är en riktig tolkning av begreppet makar i 1967 års europeiska konvention om adoption av barn. Kommittén anser dock – med hänsyn till konventionens syfte och betydelsen av andra konventionsstats inställning – att registrerade partner inte kan anses omfattas av konventionens bestämmelser om makar i artiklarna 6.1 och 10.2. Under sådana förhållanden står kommitténs förslag i strid mot 1967 års konvention om adoption av barn.

I de flesta fall är det inte att rekommendera att en konvention sägs upp med anledning av att en stat önskar införa bestämmelser som står i strid mot denna. I detta fall menar kommittén dock att flera skäl talar för att ändå föreslå en sådan lösning.

Sverige tillträdde konventionen strax efter dess tillkomst för över trettio år sedan. En stat kan reservera sig mot tillämpningen av två av de förpliktande artiklarna och det hade varit fullt möjligt för Sverige att vid undertecknandet eller tillträdet reservera sig mot de aktuella artiklarna i

konventionen. Frågan var dock inte aktuell vid denna tidpunkt, varför det nuvarande läget knappast kunde förutses. Bilaga 1

Sverige har en adoptionslagstiftning som beaktar barnets bästa och som innebär att adoptioner genomförs på ett etiskt godtagbart sätt. Adoptionsförfarandet står t.ex. under offentlig tillsyn och adoptanterna genomgår en noggrann prövning innan de medges ta emot ett barn för adoption. Den svenska lagstiftningen får därför sägas uppfylla de internationellt ställda kraven på ett godtagbart adoptionsförfarande. Kommitténs förslag ändrar inte på detta förhållande.

Ytterligare en faktor som talar för möjligheten att säga upp konventionen är att den inte haft den genomslagskraft i Europa som var tanken bakom den. Ett antal europeiska stater har valt att inte tillträda konventionen.

1 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap

dels att 3 kap. 2 § skall upphöra att gälla,
dels att 3 kap. 1 § skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

1 §

Ett registrerat partnerskap har samma rättsverkningar som ett äktenskap med de undantag som anges i 2–4 §§.

Ett registrerat partnerskap har samma rättsverkningar som ett äktenskap med de undantag som anges i 3–4 §§.

2 §

Registrerade partner får varken gemensamt eller var för sig anta adoptivbarn enligt 4 kap. föräldrabalken. Inte heller får registrerade partner enligt 6 kap. 10 a § föräldrabalken utses att gemensamt utöva vårdnaden om en underårig.

Lagen (1984:1140) om insemination och lagen (1988:711) om befruktning utanför kroppen gäller inte för registrerade partner.

2 Förslag till lag om ändring i lagen (1987:813) om homosexuella sambor

Bilaga 2

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1987:813)¹ om homosexuella sambor

dels att punkterna 15, 20 och 21 skall ha följande lydelse,
dels att det skall införas en ny punkt, 22, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Om två personer bor tillsammans i ett homosexuellt förhållande, skall vad som gäller i fråga om sambor enligt följande lagar och bestämmelser tillämpas även på de homosexuella samborna:

1. lagen (1987:232) om sambors gemensamma hem,
2. ärvdabalken,
3. jordabalken,
4. 10 kap. 9 § rättegångsbalken,
5. 4 kap. 19 § första stycket utsökningsbalken,
6. inkomstskattelagen (1999:1229),
7. lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt,
8. bostadsrättslagen (1991:614),
9. lagen (1981:131) om kallelse på okända borgenärer,
10. 5 kap. 18 § tredje stycket fastighetsbildningslagen (1970:988),
11. 10 § insiderlagen (1990:1342),
12. 14 kap. 3 §, 4 § tredje stycket och 8 § tredje stycket vallagen (1997:157),
13. 36 § första stycket lagen (1972:704) om kyrkofullmäktigeval m.m.,
14. 4 § lagen (1997:159) om brevröstning i vissa fall,
15. 10 kap. 18 §, 11 kap. 2, 15 och 16 §§, 12 kap. 7 och 8 §§ samt 16 kap. 7 och 9 §§ föräldrabalken,
15. föräldrabalken,
16. säkerhetsskyddslagen (1996:627),
17. lagen (1996:1231) om skattereduktion för fastighetsskatt i vissa fall vid 1997–2001 års taxeringar,
18. lagen (1993:737) om bostadsbidrag,
19. 35 § andra stycket socialtjänstlagen (1980:620),
20. 26 § tredje stycket hälso- och sjukvårdslagen (1982:763),
20. 26 § tredje stycket hälso- och sjukvårdslagen (1982:763),
21. 2 kap. 4 § utlänningslagen (1989:529).
21. 2 kap. 4 § utlänningslagen (1989:529), *samt*
22. lagen (1984:1140) om insemination.

Förutsätter dessa lagar eller bestämmelser att samborna skall vara ogifta, gäller det också de homosexuella samborna.

¹ Senaste lydelse 2000:291.

3 Förslag till lag om ändring i lagen (1984:1140) om insemination

Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 2 och 5 §§ i lagen (1984:1140) om insemination skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Insemination får utföras endast om kvinnan är gift *eller bor tillsammans med en man under äktenskapsliknande* förhållanden. För inseminationen krävs skriftligt samtycke av maken *eller den man som kvinnan bor tillsammans med*.

Om det i ett mål om faderskap till barn är nödvändigt att få ta del av de uppgifter som finns om en insemination, är den som är ansvarig för inseminationen eller annan som har tillgång till uppgifterna skyldig att på begäran av domstolen lämna ut dessa uppgifter.

Föreslagen lydelse

2 §

Insemination får utföras endast om kvinnan är gift *eller sambo*. För inseminationen krävs skriftligt samtycke av maken *eller sambon*.

5 §

Om det i ett mål om faderskap *eller moderskap* till barn är nödvändigt att få ta del av de uppgifter som finns om en insemination, är den som är ansvarig för inseminationen eller annan som har tillgång till uppgifterna skyldig att på begäran av domstolen lämna ut dessa uppgifter.

Härigenom föreskrivs
dels att 1 kap. 3 §, 2 kap. 1 och 7–9 §§, 6 kap. 4 och 10 a §§, 7 kap. 12, 15, 16 och 18 §§ samt 20 kap. 1 § föräldrabalken skall ha följande lydelse,
dels att det i föräldrabalken skall införas två nya kapitel, 1 a kap. och 2 a kap., av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap. Om faderskap till barn

3 §

Föreligger ej fall som avses i 1 § eller har rätten meddelat förklaring enligt 2 § första stycket fastställs faderskapet genom bekräftelse eller dom.

I andra fall än de som avses i 1 §, 1 a kap. 1 § eller har rätten meddelat förklaring enligt 2 § första stycket eller 1 a kap. 2 § första stycket, fastställs faderskapet genom bekräftelse eller dom.

1 a kap. Om moderskap till barn¹

1 §

Är vid ett barns födelse modern registrerad partner, skall även hennes partner anses som barnets mor, om inte annat följer av 2 §. Detsamma gäller, om modern är änka och barnet föds inom sådan tid efter partnerns död att det kan vara avlat innan dess.

2 §

Rätten skall förklara att den kvinna som enligt 1 § tillsammans med modern skall anses som barnets mor inte är det, om

1. det är utrett att modern har haft samlag med en man under den tid då barnet kan vara avlat och det med hänsyn till samtliga omständigheter är sannolikt att barnet avlats av denne, eller

2. det med hänsyn till samtliga

¹ Om befruktning utanför kroppen med en kvinnas ägg och donerad sperma tillåts bör 2,4 och 5 §§ ändras så att de avser även dessa fall.

omständigheter är sannolikt att barnet har avlats genom insemination och partnern inte har samtyckt till denna.

Vad som stadgas i 1 § om partnerns moderskap skall inte längre gälla, om

1. partnern skriftligen godkänner en mans bekräftelse av faderskapet till barnet,

2. i fråga om mannens bekräftelse bestämmelserna i 1 kap. 4 § iakttagits,

3. modern skriftligen godkänt mannens bekräftelse, och

4. barnet inte avlats genom en insemination som partnern samtyckt till.

3 §

I andra fall än de som avses i 1 kap. 1 § eller i 1 § detta kapitel fastställs moderskap för moderns sambo genom bekräftelse eller dom, om barnet avlats genom insemination.

4 §

Bekräftelse av moderskap som avses i 3 § skall vara skriftlig och bevittnas av två personer. Bekräftelsen skall skriftligen godkännas av socialnämnden och av modern eller en särskilt förordnad vårdnadshavare för barnet. Är barnet myndigt eller står det enligt 6 kap. 2 § inte under någons vårdnad, skall bekräftelsen i stället godkännas av barnet självt. Socialnämnden får lämna sitt godkännande endast om moderns sambo samtyckt till inseminationen och det med hänsyn till samtliga omständigheter är sannolikt att barnet avlats genom inseminationen.

Bekräftelse kan lämnas även före barnets födelse.

Rätten skall förklara att bekräftelsen saknar verkan, om

1. det senare visar sig att den som lämnat bekräftelsen inte har

lämnat samtycke till inseminationen, eller

2. det inte med hänsyn till samtliga omständigheter är sannolikt att barnet avlats genom inseminationen.

5 §

Skall moderskap fastställas genom dom, skall rätten förklara att även moderns sambo skall anses som mor till barnet, om insemination har utförts på modern med samtycke av hennes sambo och det med hänsyn till samtliga omständigheter är sannolikt att barnet har avlats genom inseminationen.

2 kap. Om socialnämnds medverkan vid fastställande av faderskap

1 §

Skall inte enligt 1 kap. 1 § en viss man anses som far till ett barn som står under någons vårdnad, är socialnämnden skyldig att försöka utreda vem som är far till barnet och se till att faderskapet fastställs, om barnet har hemvist i Sverige.

Skall inte enligt 1 kap. 1 § en viss man anses som far *eller enligt 1 a kap. 1 § en viss kvinna anses som mor* till ett barn som står under någons vårdnad, är socialnämnden skyldig att försöka utreda vem som är far till barnet och se till att faderskapet fastställs, om barnet har hemvist i Sverige.

7 §

Socialnämnden får lägga ned en påbörjad utredning om faderskapet, om det

1. visar sig omöjligt att få erforderliga upplysningar för bedömning av faderskapsfrågan,

2. framstår som utsiktslöst att försöka få faderskapet fastställt av domstol,

3. har lämnats samtycke av modern eller en särskilt förordnad vårdnadshavare enligt 4 kap. 5 a § till adoption av barnet, eller

4. av särskilda skäl finns anledning att anta att fortsatt utredning eller rättegång skulle vara till men för barnet eller utsätta modern för påfrestningar som innebär fara för hennes psykiska hälsa.

Socialnämnden får även lägga ner en påbörjad faderskapsutredning om moderskapet skall fastställas enligt 1 a kap.

Socialnämndens beslut att lägga ner en påbörjad faderskapsutredning får överklagas hos länsstyrelsen. Länsstyrelsens beslut får överklagas hos

allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten. Bilaga 2

8 §

Vid socialnämnden skall föras protokoll över vad som förekommer vid utredningen av betydelse för faderskapsfrågan. I protokollet antecknas även sådana uppgifter som *kunna* ha betydelse för skyldigheten att utge bidrag till barnets underhåll.

Vid socialnämnden skall föras protokoll över vad som förekommer vid utredningen av betydelse för faderskapsfrågan. *Om barnet avlats genom insemination bör uppgift om spermagivaren antecknas i protokollet.* I protokollet antecknas även sådana uppgifter som *kan* ha betydelse för skyldigheten att utge bidrag till barnets underhåll.

Utredningen bör bedrivas skyndsamt. Den skall vara slutförd inom ett år från barnets födelse, om ej särskilda skäl föranleda annat.

9 §

Skall en viss man enligt 1 kap. 1 § anses som far till ett barn som står under någons vårdnad och har barnet hemvist i Sverige, skall socialnämnden, om vårdnadshavaren eller någon av vårdnadshavarna eller mannen begär det och det är lämpligt, utreda om någon annan man kan vara far till barnet.

Skall en viss kvinna enligt 1 a kap. 1 § anses som mor till ett barn som står under någons vårdnad och har barnet hemvist i Sverige, skall socialnämnden utreda om faderskap i stället skall fastställas för barnet, om vårdnadshavaren eller någon av vårdnadshavarna eller kvinnan begär det och det är lämpligt.

I fråga om utredningen tillämpas 2–6 och 8 §§. Utredningen får läggas ned, om det finns skäl som anges i 7 § första stycket 1 eller 4 eller om det annars är lämpligt.

I fråga om utredningen tillämpas 2–6 och 8 §§. Utredningen får läggas ned, om det finns skäl som anges i 7 § första stycket 1 eller 4 eller om det annars är lämpligt. *Är modern registrerad partner bör vid tillämpningen av 6 § socialnämnden verka för att blodundersökning görs på modern, barnet och den som kan vara far till barnet, om partnern begär det eller det finns anledning att anta att modern haft samlag med en man under den tid då barnet kan vara avlat.*

Socialnämndens beslut att inte påbörja en utredning enligt denna paragraf eller att lägga ned en påbörjad utredning får överklagas hos länsstyrelsen. Länsstyrelsens beslut får överklagas hos allmän

**2 a kap. Om socialnämnds medverkan vid fastställande av
moderskap**

1 §

Skall inte enligt 1 kap. 1 § en viss man anses som far eller enligt 1 a kap. 1 § en viss kvinna anses som mor till ett barn som står under någons vårdnad, är socialnämnden skyldig att försöka utreda vem som tillsammans med modern skall anses som mor till barnet och se till att moderskapet fastställs. Detta gäller om barnet har hemvist i Sverige.

2 §

Vad som sägs i 2 kap. 2–4 och 8 §§ skall gälla även vid fastställande av moderskap.

3 §

Om moderskapsfrågan kan bedömas med tillräcklig säkerhet på grund av socialnämndens utredning, bör nämnden ge den tillfälle att bekräfta moderskapet som antas vara den som enligt 1 a kap. skall anses som mor till barnet.

4 §

Socialnämnden bör verka för att blodundersökning görs på modern, barnet och en man som kan vara far till barnet, om moderns sambo begär det. Detsamma gäller om det finns anledning att anta att modern haft samlag med en man under den tid som barnet kan vara avlat eller att barnet avlats genom en insemination som sambon inte har samtyckt till.

5 §

Socialnämnden får lägga ned en påbörjad moderskapsutredning, om det

1. visar sig omöjligt att få de

upplysningar som är nödvändiga för bedömning av moderskapsfrågan,

2. framstår som utsiktslöst att försöka få moderskapet fastställt av domstol,

3. har lämnats samtycke av modern eller en särskilt förordnad vårdnadshavare enligt 4 kap. 5 a § till adoption av barnet, eller

4. av särskilda skäl finns anledning att anta att fortsatt utredning eller rättegång skulle vara till men för barnet eller utsätta modern för påfrestningar som innebär fara för hennes psykiska hälsa.

Socialnämnden får även lägga ner en påbörjad moderskapsutredning om faderskap skall fastställas enligt 1 kap.

Socialnämndens beslut att lägga ner en påbörjad moderskapsutredning får överklagas hos länsstyrelsen. Länsstyrelsens beslut får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

3 kap. Vissa bestämmelser om rättegången i mål om faderskap och moderskap

14 §

Vad som i detta kapitel sägs om faderskap gäller även moderskap.

6 kap. Om vårdnad och umgänge

4 §

Står barnet under vårdnad av endast en av föräldrarna och vill föräldrarna gemensamt utöva vårdnaden, skall rätten på talan av dem båda förordna i enlighet med deras begäran, om inte gemensam vårdnad är uppenbart oförenlig med barnets bästa. Föräldrarna kan få gemensam vårdnad också genom registrering hos skattemyndigheten efter anmälan av dem båda,

1. till socialnämnden i samband med att nämnden skall godkänna en faderskapsbekräftelse, eller

1. till socialnämnden i samband med att nämnden skall godkänna en faderskapsbekräftelse eller moderskapsbekräftelse, eller

2. till skattemyndigheten under förutsättning att förordnande om vårdnaden inte har meddelats tidigare och att föräldrarna och barnet är svenska medborgare. Bilaga 2

10 a §

Om vårdnadshavare skall förordnas särskilt, utses någon som är lämpad att ge barnet omvårdnad, trygghet och en god fostran. Den som är underårig får inte förordnas till vårdnadshavare.

Två personer kan utses att gemensamt utöva vårdnaden, om de är *gifta med varandra eller bor tillsammans under äktenskapsliknande förhållanden*.

Två personer kan utses att gemensamt utöva vårdnaden, om de är *makar eller sambor*.

För syskon skall samma person utses till vårdnadshavare, om inte särskilda skäl talat mot det.

Om vårdnadshavare skall förordnas efter föräldrarnas död och föräldrarna eller en av dem har gett till känna vem de önskar till vårdnadshavare, skall denna person förordnas, om det inte är olämpligt.

7 kap. Om underhållsskyldighet

12 §

Talan om underhåll till barn tas upp av rätten i den ort där svaranden har sin hemvist. Sådan fråga kan väckas även i samband med mål om fastställande av faderskapet till barn, äktenskapsmål, mål om vårdnaden om barn eller mål om barns boende.

Talan om underhåll till barn tas upp av rätten i den ort där svaranden har sin hemvist. Sådan fråga kan väckas även i samband med mål om fastställande av faderskapet *eller moderskapet* till barn, äktenskapsmål, mål om vårdnaden om barn eller mål om barns boende.

Finns det inte någon behörig domstol enligt första stycket, tas målet upp av Stockholms tingsrätt.

15 §

I mål om underhåll till barn får rätten, för tiden till dess att frågan har avgjorts genom en dom eller ett beslut som har vunnit laga kraft, besluta om underhållet efter vad som är skäligt. Skyldighet att utge bidrag får dock åläggas någon endast om det finns sannolika skäl för att bidragsskyldighet föreligger. Har fråga om underhåll väckts i samband med mål om fastställande av faderskap till barn, får beslut om skyldighet att utge bidrag inte meddelas, om flera *män* är instämnda i målet.

I mål om underhåll till barn får rätten, för tiden till dess att frågan har avgjorts genom en dom eller ett beslut som har vunnit laga kraft, besluta om underhållet efter vad som är skäligt. Skyldighet att utge bidrag får dock åläggas någon endast om det finns sannolika skäl för att bidragsskyldighet föreligger. Har fråga om underhåll väckts i samband med mål om fastställande av faderskap *eller moderskap* till barn, får beslut om skyldighet att utge bidrag inte meddelas, om flera är instämnda i målet.

Beslut enligt första stycket kan meddelas utan huvudförhandling. Innan beslutet meddelas, skall motparten få tillfälle att yttra sig i frågan. Har rätten meddelat ett beslut, skall den ompröva det när målet avgörs.

Ett beslut enligt denna paragraf får verkställas på samma sätt som en dom som har vunnit laga kraft. Beslutet får dock när som helst ändras av rätten.

16 §

Har någon genom skriftlig, av två personer bevitnad handling åtagit sig att till barn för vilket faderskapet skall fastställas utge underhållsbidrag för tid intill dess resultatet av blodundersökning om faderskapet föreligger, gäller i fråga om verkställighet på grund av handlingen vad som är föreskrivet om verkställighet på grund av förbindelse att utge underhåll enligt denna balk.

Har någon genom skriftlig, av två personer bevitnad handling åtagit sig att till barn för vilket faderskapet *eller moderskapet* skall fastställas utge underhållsbidrag för tid intill dess resultatet av blodundersökning om faderskapet *eller moderskapet* föreligger, gäller i fråga om verkställighet på grund av handlingen vad som är föreskrivet om verkställighet på grund av förbindelse att utge underhåll enligt denna balk.

Beträffande åtagande enligt första stycket skall i övrigt i tillämpliga delar gälla vad som i lag eller annan författning är föreskrivet för fall då rätten enligt 15 § har meddelat förordnande om underhållsbidrag till barn.

18 §

Har en man haft kostnader för ett barns försörjning därför att han har varit att anse som eller antagits vara barnets far, men fastställs att en annan man är far till barnet, har den förstnämnde endast om det finns särskilda skäl rätt till ersättning av den andre för kostnaderna.

Har en man *eller kvinna* haft kostnader för ett barns försörjning därför att han *eller hon* har varit att anse som eller antagits vara barnets far *eller mor*, men fastställs att en annan man är far *eller, enligt 1 a kap., en kvinna skall anses som mor* till barnet, har den förstnämnde endast om det finns särskilda skäl rätt till ersättning av den andre för kostnaderna.

20 kap. Vissa gemensamma bestämmelser om rättegången

1 §

I mål om faderskap, vårdnad, umgänge och underhåll tillämpas 14 kap. 17 och 18 §§ äktenskapsbalken.

I mål om faderskap, *moderskap*, vårdnad, umgänge och underhåll tillämpas 14 kap. 17 och 18 §§ äktenskapsbalken.

Vid handläggning som sker enligt lagen (1996:242) om domstolsärenden består tingsrätten av en lagfaren domare. Om det finns särskilda skäl med hänsyn till ärendets beskaffenhet, får tingsrätten dock bestå av en lagfaren domare och tre nämndemän.

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 2 § och 16 kap. 3 a § ärvdabalken skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap. Om skyldemans arvsrätt

2 §

Finnas ej bröstarvingar, taga arvlåtarens fader och moder hälften var av arvet.

Är fader eller moder död, dela arvlåtarens syskon faderns eller moderns lott. I avlidet syskons ställe träda dess avkomlingar, och skall var gren taga lika lott. Finnas ej syskon eller avkomlingar av dem, men lever endera av arvlåtarens föräldrar, skall denne taga hela arvet.

Äro halvsyskon efter arvlåtaren, taga de med helsyskon eller deras avkomlingar del i lott, som skolat tillfalla deras fader eller moder. Finnas ej helsyskon, och äro de båda föräldrarna döda, skola arvlåtarens halvsyskon taga hela arvet. I avlidet halvsyskons ställe träda dess avkomlingar.

Finns det inga bröstarvingar, tar arvlåtarens föräldrar hälften var av arvet.

Är någon av föräldrarna död, delar arvlåtarens syskon denna förälders lott. I ett avlidet syskons ställe träder syskonets avkomlingar, och var gren tar lika lott. Finns det inga syskon eller avkomlingar av dem, men lever någon av arvlåtarens föräldrar, tar föräldern hela arvet.

Finns det halvsyskon efter arvlåtaren, tar de tillsammans med helsyskon eller deras avkomlingar del i lott som skulle ha tillfallit deras förälder. Finns det inga helsyskon, och är båda föräldrarna döda, tar arvlåtarens halvsyskon hela arvet. I ett avlidet halvsyskons ställe träder dess avkomlingar.

16 kap. Om preskription av rätt att taga arv eller testamente

3 a §

Är vid någons död faderskapet till honom ej fastställt och är fadern ej heller på annat sätt känd för annan dödsbodelägare, boutredningsman eller den som sitter i boet, skall den som vill grunda arvsrätt på faderskapet göra sin rätt gällande inom tre månader från dödsfallet eller, om bouppteckningen förrättas senare, senast vid bouppteckningen.

Vad som sägs i första stycket gäller även den som enligt 1 a kap. föräldrabalken vill grunda arvsrätt på moderskap.

6 Förslag till lag om ändring i lagen (1958:642) om
blodundersökning m.m. vid utredning av faderskap

Bilaga 2

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1958:642) om blodundersökning m.m. vid utredning av faderskap

dels att rubriken skall ha följande lydelse,

dels att det skall införas en ny paragraf, 7 §, av följande lydelse.

**Lag om blodundersökning m.m. vid utredning av faderskap och
moderskap**

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 §

*Vad som i denna lag sägs om
faderskap gäller också moderskap.*

7 Förslag till lag om ändring i lagen (1969:620) om
ersättning i vissa fall för utgivna underhållsbidrag

Bilaga 2

Härigenom föreskrivs det att det i lagen (1969:620) om ersättning i vissa fall för utgivna underhållsbidrag skall införas en ny paragraf, 6 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 §

*Vad som i denna lag sägs om
faderskap gäller också moderskap.*

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1985:367) om internationella faderskapsfrågor

dels att rubriken skall ha följande lydelse,

dels att 1–3 och 5 §§ skall ha följande lydelse,

dels att rubrikerna närmast före 2 och 3 §§ skall ha följande lydelse.

Lag om internationella faderskaps- och moderskapsfrågor

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Inledande bestämmelser

1 §

Denna lag gäller frågor om faderskap till barn i internationella förhållanden.

Denna lag gäller frågor om faderskap *och moderskap* till barn i internationella förhållanden.

Vad som i 4 och 6–12 §§ sägs om faderskap gäller också moderskap.

I förhållande till Danmark, Finland, Island och Norge gäller lagen (1979:1001) om erkännande av nordiska faderskapsavgöranden i stället för 7–10 §§.

Faderskap och moderskap omedelbart på grund av lag

2 §

En man som är eller har varit gift med ett barns mor skall anses som barnets far, då det följer av lagen i den stat där barnet vid födelsen fick hemvist eller, om inte någon skall anses som barnets far enligt den lagen, då det följer av lagen i en stat där barnet vid födelsen blev medborgare. Fick barnet vid födelsen hemvist i Sverige, skall frågan dock alltid bedömas enligt svensk lag.

En man som är eller har varit gift med ett barns mor skall anses som barnets far, *och en kvinna som är eller har varit registrerad partner till ett barns mor skall anses som barnets mor*, då det följer av lagen i den stat där barnet vid födelsen fick hemvist eller, om inte någon skall anses som barnets far *eller mor* enligt den lagen, då det följer av lagen i en stat där barnet vid födelsen blev medborgare. Fick barnet vid födelsen hemvist i Sverige, skall frågan dock alltid bedömas enligt svensk lag.

3 §¹

Ett faderskap kan fastställas genom bekräftelse av faderskapet under medverkan av en svensk socialnämnd, om nämnden är skyldig att utreda faderskapet enligt 2 kap. 1 eller 9 § föräldrabalken.

Ett moderskap kan fastställas genom bekräftelse av moderskapet under medverkan av en svensk socialnämnd, om nämnden är skyldig att utreda moderskapet enligt 2 a kap. 1 § föräldrabalken.

I fråga om fastställelse av faderskap enligt första stycket tillämpas svensk lag.

I fråga om fastställelse av faderskap enligt första stycket eller moderskap enligt andra stycket tillämpas svensk lag.

Har bekräftelsen lämnats utomlands, skall den även om detta inte följer av andra stycket anses giltig till formen, om den uppfyller formföreskrifterna i den främmande statens lag.

5 §

En talan vid svensk domstol om fastställande av faderskap eller om hävande av ett faderskap, som gäller enligt 2 §, skall prövas enligt lagen i den stat där barnet har sitt hemvist när målet avgörs i första instans.

En talan vid svensk domstol om fastställande eller om hävande av ett faderskap eller moderskap, som gäller enligt 2 §, skall prövas enligt lagen i den stat där barnet har sitt hemvist när målet avgörs i första instans.

Frågan huruvida ett faderskap, som gäller enligt 2 §, skall anses hävt genom en fastställelse av att en annan man är barnets far bedöms enligt samma lag som har tillämpats vid fastställelsen.

Frågan huruvida ett moderskap, som gäller enligt 2 §, skall anses hävt genom en fastställelse av att en man är barnets far bedöms enligt samma lag som har tillämpats vid fastställelsen.

¹ Senaste lydelse 1990:1528.

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 4 och 10 §§ i lagen (1962:381) om allmän försäkring skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.

4 §¹

Modern har rätt till föräldrapenning tidigast från och med den sextionde dagen före den beräknade tidpunkten för barnets födelse. För tiden efter barnets födelse är den av föräldrarna som till huvudsaklig del vårdar barnet berättigad till föräldrapenning.

En mor, som är havande, har rätt till föräldrapenning tidigast från och med den sextionde dagen före den beräknade tidpunkten för barnets födelse. För tiden efter barnets födelse är den av föräldrarna som till huvudsaklig del vårdar barnet berättigad till föräldrapenning.

Föräldrapenning utges även i samband med föräldrautbildning eller besök i förskoleverksamhet, i vilken barnet deltar. Föräldrapenning i samband med föräldrautbildning kan utges före barnets födelse.

En förälder som inte har barnet i sin vård har rätt till föräldrapenning endast om särskilda skäl föreligger. Kravet på särskilda skäl gäller dock inte

1. modern till och med den tjugonionde dagen efter förlossningsdagen,
2. förälder som deltar i föräldrautbildning.

1. *en mor, som fött barn*, till och med den tjugonionde dagen efter förlossningsdagen,

10 §²

En förälder har rätt till tillfällig föräldrapenning för vård av ett barn, som inte har fyllt tolv år, om föräldern behöver avstå från förvärvsarbete i samband med

1. sjukdom eller smitta hos barnet,
2. sjukdom eller smitta hos barnets ordinarie vårdare,
3. besök i samhällets förebyggande barnhälsovård,
4. vårdbehov som uppkommer till följd av att barnets andra förälder besöker läkare med ett annat barn till någon av föräldrarna, under förutsättning att sistnämnda barn omfattas av bestämmelserna om tillfällig föräldrapenning.

För vård av ett barn vars levnadsålder understiger 240 dagar utges tillfällig föräldrapenning enligt första stycket endast om tillsynen av barnet är stadigvarande ordnad eller om barnet vårdas på sjukhus.

För vård av ett barn som är äldre än som nyss sagts utges tillfällig föräldrapenning enligt första stycket inte för tid under vilken annars

¹ Senaste lydelse 1994:605.

² Senaste lydelse 1997:1314.

föräldrapenning skulle ha uppburits; undantag gäller dock om barnet vårdas på sjukhus. Bilaga 2

Med vård på sjukhus jämställs tillfällig vård i övergångsboende för barn som omfattas av 1 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade. En förälder till barn som omfattas av 1 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade har rätt till tillfällig föräldrapenning från barnets födelse till dess att det fyller sexton år även när föräldern avstår från förvärvsarbete i samband med föräldrautbildning, besök i barnets skola eller besök i förskoleverksamhet eller skolbarnsomsorg i vilken barnet deltar (kontaktdagar).

Rätt till tillfällig föräldrapenning tillkommer även en *fader som* avstår från förvärvsarbete i samband med barns födelse för att närvara vid förlossningen, biträda i hemmet eller vårda barn. Motsvarande gäller i tillämpliga delar för en *fader* vid adoption av barn, om barnet inte fyllt tio år. Som adoption anses även att någon tar emot ett barn i avsikt att adoptera det.

Rätt till tillfällig föräldrapenning tillkommer även en *far eller den som enligt 1 a kap. föräldrabalken skall anses som mor till barnet om han eller hon* avstår från förvärvsarbete i samband med barns födelse för att närvara vid förlossningen, biträda i hemmet eller vårda barn. Motsvarande gäller i tillämpliga delar för en *förälder* vid adoption av barn, om barnet inte fyllt tio år. Som adoption anses även att någon tar emot ett barn i avsikt att adoptera det.

10 Förslag till lag om ändring i lagen (1947:529) om
allmänna barnbidrag

Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 4 och 4 a § i lagen (1947:527) om allmänna barnbidrag skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §

Rätten att uppbära allmänt barnbidrag för ett barn tillkommer, där barnet står under föräldrarnas gemensamma vårdnad, barnets moder eller, om föräldrarna gjort anmälan härom till allmän försäkringskassa, barnets fader. Är den förälder som uppbär bidrag enligt vad nu har sagts till följd av frånvaro, sjukdom eller annan orsak för längre tid förhindrad att delta i vårdnaden, skall rätten att uppbära bidraget i stället tillkomma den andra föräldern. Om föräldrarna gemensamt har vårdnaden om ett barn men barnet varaktigt bor tillsammans med endast en av dem, tillkommer rätten att uppbära allmänt barnbidrag efter anmälan den förälder som barnet bor hos. Står barnet ej under föräldrarnas gemensamma vårdnad, tillkommer rätten att uppbära bidraget den som har vårdnaden om barnet. Har två särskilt förordnade vårdnadshavare utsetts att utöva vårdnaden gemensamt, skall vad som nyss har sagts om barnets fader och moder i stället gälla den manlige respektive den kvinnliga vårdnadshavaren.

Allmänt barnbidrag lämnas endast om bidragsmottagaren är bosatt i Sverige.

Rätten att uppbära allmänt barnbidrag för ett barn tillkommer, där barnet står under föräldrarnas gemensamma vårdnad, barnets moder eller, om föräldrarna gjort anmälan härom till allmän försäkringskassa, barnets fader. Är den förälder som uppbär bidrag enligt vad nu har sagts till följd av frånvaro, sjukdom eller annan orsak för längre tid förhindrad att delta i vårdnaden, skall rätten att uppbära bidraget i stället tillkomma den andra föräldern. Om föräldrarna gemensamt har vårdnaden om ett barn men barnet varaktigt bor tillsammans med endast en av dem, tillkommer rätten att uppbära allmänt barnbidrag efter anmälan den förälder som barnet bor hos. Står barnet ej under föräldrarnas gemensamma vårdnad, tillkommer rätten att uppbära bidraget den som har vårdnaden om barnet. Har två särskilt förordnade vårdnadshavare utsetts att utöva vårdnaden gemensamt, skall vad som nyss har sagts om barnets fader och moder i stället gälla den manlige respektive den kvinnliga vårdnadshavaren. *Om föräldrarna eller vårdnadshavarna är av samma kön tillkommer rätten att uppbära barnbidrag den äldste av dem eller, om de gjort anmälan om det, den andre.* Allmänt barnbidrag lämnas endast om bidragsmottagaren är bosatt i Sverige.

I fråga om rätten att uppbära allmänt barnbidrag likställs med föräldrar de, som med socialnämndens tillstånd har tagit emot ett utländskt barn för vård och fostran i syfte att adoptera det.

Allmän försäkringskassa får på framställning av socialnämnd förordna att allmänt barnbidrag för barn, som genom socialnämndens försorg placerats i enskilt hem, skall uppbäras av den som fostrar barnet. Har barnet placerats i enskilt hem av annan än socialnämnd, får sådant förordnande meddelas på framställning av den som enligt första stycket uppbär bidraget.

4 a §¹

Rätten att uppbära flerbarnstillägget tillkommer den som uppbär allmänt barnbidrag för de barn som flerbarnstillägget avser. Om barnbidrag har slutat utges för alla de barn som flerbarnstillägget avser, tillkommer rätten att uppbära flerbarnstillägget barnens vårdnadshavare. Om alla barn som berättigar till flerbarnstillägget är myndiga, eller om barnen saknar vårdnadshavare, tillkommer rätten den eller de föräldrar som barnen stadigvarande sammanbor med.

Skulle enligt första stycket två personer kunna uppbära flerbarnstillägget, betalas detta till kvinnan eller, om de gör anmälan härom, till mannen.

Skulle enligt första stycket två personer kunna uppbära flerbarnstillägget, betalas detta till kvinnan eller, om de gör anmälan härom, till mannen. *Är personerna av samma kön betalas flerbarnstillägget till den äldste av dem eller, om de gör anmälan om det, till den andre.*

¹ Senaste lydelse 1997:1316.

Härigenom föreskrivs att 4, 17 och 22 §§ i lagen (1996:1030) om underhållsstöd skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Ett barn har inte rätt till underhållsstöd, om

1. barnets mor är boförälder och hon uppenbarligen utan giltigt skäl låter bli att vidta eller medverka till åtgärder för att få faderskapet till barnet fastställt,

2. det finns anledning anta att, om det finns en bidragsskyldig förälder, denne i rätt ordning betalar underhåll som inte är lägre än det belopp som enligt denna lag skulle betalas ut i underhållsstöd till barnet,

3. det är uppenbart att den bidragsskyldige föräldern på något annat sätt ser till att barnet får motsvarande underhåll,

4. boföräldern trots föreläggande enligt 31 § första stycket utan giltigt skäl låter bli att vidta eller medverka till de åtgärder som begärs, eller

5. barnet har rätt till barnpension efter en bidragsskyldig förälder på grund av 8 kap. 2 § eller 14 kap. 2 § lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Föreslagen lydelse

4 §

Ett barn har inte rätt till underhållsstöd, om

1. barnets mor är boförälder och hon uppenbarligen utan giltigt skäl låter bli att vidta eller medverka till åtgärder för att få faderskapet *eller moderskapet* till barnet fastställt,

2. det finns anledning anta att, om det finns en bidragsskyldig förälder, denne i rätt ordning betalar underhåll som inte är lägre än det belopp som enligt denna lag skulle betalas ut i underhållsstöd till barnet,

3. det är uppenbart att den bidragsskyldige föräldern på något annat sätt ser till att barnet får motsvarande underhåll,

4. boföräldern trots föreläggande enligt 31 § första stycket utan giltigt skäl låter bli att vidta eller medverka till de åtgärder som begärs, eller

5. barnet har rätt till barnpension efter en bidragsskyldig förälder på grund av 8 kap. 2 § eller 14 kap. 2 § lagen (1962:381) om allmän försäkring.

17 §

Underhållsstödet betalas ut till boföräldern. Har två särskilt förordnade vårdnadshavare utsetts att utöva vårdnaden gemensamt, utbetalas underhållsstödet till den kvinnliga vårdnadshavaren eller, om vårdnadshavarna begär det, till den manlige vårdnadshavaren.

Underhållsstödet betalas ut till boföräldern. Har två särskilt förordnade vårdnadshavare utsetts att utöva vårdnaden gemensamt, utbetalas underhållsstödet till den kvinnliga vårdnadshavaren eller, om vårdnadshavarna begär det, till den manlige vårdnadshavaren. *Är vårdnadshavarna av samma kön betalas underhållsstödet ut till den*

Förlängt underhållsstöd betalas ut till den studerande.

Om det finns synnerliga skäl, får underhållsstödet på framställan av socialnämnden betalas ut till någon annan lämplig person eller till nämnden att användas för barnets bästa.

22 §

Har försäkringskassan enligt 15 § beslutat om underhållsstöd för tid till dess slutligt beslut kan fattas, fastställs återbetalningsskyldighet för den bidragsskyldige för motsvarande tid.

Om underhållsstöd har lämnats till ett barn och pågår det ett mål om fastställande av faderskap till barnet, får den man som är instämmd åläggas återbetalningsskyldighet, om det finns sannolika skäl för att han är far till barnet. Beslut om återbetalningsskyldighet får dock inte meddelas, om flera män är instämnda i målet.

Bestäms den slutliga återbetalningsskyldigheten till ett lägre belopp än vad som för samma tid har betalats enligt första eller andra stycket, skall skillnaden betalas ut till den bidragsskyldige. Bestäms den slutliga återbetalningsskyldigheten till ett högre belopp, skall den bidragsskyldige betala in skillnaden till försäkringskassan.

Har återbetalningsskyldigheten fastställts slutligt för en man och frias han senare från faderskapet till barnet, har han rätt att få tillbaka vad han har betalat jämte ränta enligt 5 § räntelagen (1975:635) från varje betalningsdag.

Har försäkringskassan enligt 15 § beslutat om underhållsstöd för tid till dess slutligt beslut kan fattas, fastställs återbetalningsskyldighet för den bidragsskyldige för motsvarande tid.

Om underhållsstöd har lämnats till ett barn och pågår det ett mål om fastställande av faderskap till barnet, får den man som är instämmd åläggas återbetalningsskyldighet, om det finns sannolika skäl för att han är far till barnet. Beslut om återbetalningsskyldighet får dock inte meddelas, om flera män är instämnda i målet. *Detsamma skall gälla den kvinna som är instämmd i ett mål om moderskap.*

Bestäms den slutliga återbetalningsskyldigheten till ett lägre belopp än vad som för samma tid har betalats enligt första eller andra stycket, skall skillnaden betalas ut till den bidragsskyldige. Bestäms den slutliga återbetalningsskyldigheten till ett högre belopp, skall den bidragsskyldige betala in skillnaden till försäkringskassan.

Har återbetalningsskyldigheten fastställts slutligt för en man och frias han senare från faderskapet till barnet, har han rätt att få tillbaka vad han har betalat jämte ränta enligt 5 § räntelagen (1975:635) från varje betalningsdag. *Detsamma skall gälla om återbetalningsskyldigheten fastställts slutligt för en kvinna och hon senare frias från moderskapet till barnet.*

Härigenom föreskrivs att 1 och 2 §§ namnlagen (1982:670) skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*1 §¹

Barn till föräldrar med gemensamt efternamn förvärvar vid födelsen det namnet.

Har föräldrarna olika efternamn när barnet föds och har de tidigare ett eller flera gemensamma barn som står under deras vårdnad, förvärvar barnet vid födelsen det efternamn som det senast födda syskonet bär.

Har föräldrarna olika efternamn när barnet föds och är andra stycket inte tillämpligt, anses barnet vid födelsen ha förvärvat det av föräldrarnas efternamn som anmäls till skattemyndigheten inom tre månader efter födelsen. Anmälan kan i stället avse ett namn som någon av föräldrarna senast har burit som ogift. Görs inte någon anmälan i fall som nu har sagts, anses barnet vid födelsen ha förvärvat moderns efternamn.

Fastställs inte *faderskapet* inom tre månader efter födelsen, anses barnet vid födelsen ha förvärvat moderns efternamn.

Fastställs inte inom tre månader efter födelsen *vem som skall anses som barnets far eller vem som tillsammans med modern skall anses som barnets mor*, anses barnet vid födelsen ha förvärvat moderns efternamn.

2 §

Den som adopteras av makar med gemensamt efternamn förvärvar genom adoptionen det namnet.

Har adoptivföräldrarna olika efternamn och har de tidigare ett eller flera gemensamma barn som står under deras vårdnad, förvärvar adoptivbarnet genom adoptionen det efternamn som adoptivföräldrarnas senast födda barn bär.

Den som adopteras av makar med gemensamt efternamn förvärvar genom adoptionen det namnet.

Har adoptivföräldrarna olika efternamn och har de tidigare ett eller flera gemensamma barn som står under deras vårdnad, förvärvar adoptivbarnet genom adoptionen det efternamn som adoptivföräldrarnas senast födda barn bär.

Har adoptivföräldrarna olika efternamn och är andra stycket inte tillämpligt, förvärvar adoptivbarnet genom adoptionen det av adoptivföräldrarnas efternamn som dessa anmäler i adoptionsärendet. Anmälan kan i stället avse ett namn som någon av adoptiv-

Har adoptivföräldrarna olika efternamn och är andra stycket inte tillämpligt, förvärvar adoptivbarnet genom adoptionen det av adoptivföräldrarnas efternamn som dessa anmäler i adoptionsärendet. Anmälan kan i stället avse ett namn som någon av adoptiv-

¹ Senaste lydelse 1991:493.

föräldrarna senast har burit som ogift. Görs inte någon anmälan i fall som nu har sagts, förvärvar adoptivbarnet genom adoptionen adoptivmoderns efternamn.

föräldrarna senast har burit som ogift. Görs inte någon anmälan i fall som nu har sagts, förvärvar adoptivbarnet genom adoptionen adoptivmoderns efternamn *eller, om föräldrarna är av samma kön, det efternamn som den äldsta av adoptivföräldrarnas bär.*

Bilaga 2

13 Förslag till lag om ändring i folkbokföringslagen
(1991:481)

Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 6 § folkbokföringslagen (1991:481) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 §

En person skall folkbokföras på den fastighet och i den territoriella församling där han enligt 7–13 §§ är att anse som bosatt.

En person som är bosatt på en fastighet som innehåller flera bostadslägenheter skall folkbokföras också på lägenhet. Med bostadslägenhet avses lägenhet som är registrerad i lägenhetsregistret enligt lagen (1995:1537) om lägenhetsregister.

Ett nyfött barn folkbokförs i den församling där modern är folkbokförd eller, om modern inte är folkbokförd, i den församling där fadern är folkbokförd (födelsehemort).

Ett nyfött barn folkbokförs i den församling där modern är folkbokförd eller, om modern inte är folkbokförd, i den församling där fadern *eller den kvinna som enligt 1 a kap. föräldrabalken tillsammans med modern skall anses som mor till barnet* är folkbokförd (födelsehemort).

Undantag från första stycket anges i 14–16 §§.

Förteckning över remissinstanserna (SOU 2001:10)

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av Riksdagens ombudsmän (JO), Hovrätten över Skåne och Blekinge, Kammarrätten i Göteborg, Huddinge tingsrätt, Umeå tingsrätt, Länsrätten i Stockholms län, Länsrätten i Jönköpings län, Domstolsverket, Socialstyrelsen, Riksförsäkringsverket, Folkhälsoinstitutet, Barnombudsmannen, Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning (HomO), Ungdomsstyrelsen, Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor (NIA), Statens Institutionsstyrelse (SiS), Riksskatteverket, Juridiska Fakultetsnämnden vid Uppsala universitet, Juridiska Fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet, Institutionen för socialt arbete – Socialhögskolan Stockholms universitet, Statens medicinsk-etiska råd, Svenska Läkaresällskapet, Sahlgrenska Universitetssjukhuset, Östra, Sveriges Psykologförbund, Familjerättssocionomernas Riksförening, Föreningen Sveriges Kommunala Familjerådgivare, Stockholms kommun, Göteborgs kommun, Länsstyrelsen Västra Götaland, Länsstyrelsen i Norrbottens län, Svenska kyrkan, Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU), RFSL-Socionomerna, Föreningen Homosexuella Läkare, Riksförbundet för sexuellt likaberättigande (RFSL), Riksförbundet Ekumeniska grupperna för kristna homo- och bisexuella (Riks-EKHO), Adopterade Koreaners Förening (AKF), Forum för adopterade, Förbundet Adoptionscentrum (AC), Familjeföreningen för internationell adoption, Barnen Framför Allt – Adoptioner, Riksförbundet Barnens Rätt i Samhället (BRIS) och Rädda Barnen.

Linköpings universitet, Tema Barn, Institutionen för socialt arbete vid Göteborgs universitet, Medicinska fakulteten vid Uppsala universitet, Institutionen för Psykologi vid Lunds universitet, Sveriges Advokatsamfund, Svenska Kommunförbundet, Landstingsförbundet, Landstinget i Östergötland, Riksförbundet för familjers rättigheter, Lesbisk Nu, Adopterade Etiopiernas Förening och AFO – organisationen för vuxna adopterade och fosterbarn, Skåne har avstått från att yttra sig.

Yttranden har dessutom avgetts av AFO – organisationen för vuxna adopterade och fosterbarn, Stockholm, Frälsningsarmén, Homosexuella liberaler, Föreningen Homosexuella Socialdemokrater, Adoptionsrådgivningen i Stockholm, Föreningen för Gaypoliser i Sverige, Frälsningsarméns Scoutförbund, Humanisterna, Barnens Vänner Internationell Adoptionsförening, Katolska Biskopsämbetet, Nätverket Adopterades Röst, Sveriges Kristna Råd och Kalix Lekmannakår. Yttranden har också kommit in från ett stort antal enskilda personer

Promemorians huvudsakliga innehåll (Ds 2004:19)

Kommittén om barn i homosexuella familjer föreslog år 2001 att registrerade partner och homosexuella sambor skulle få tillgång till assisterad befruktning inom den svenska sjukvården. Regeringen har ännu inte tagit ställning till förslaget. I promemorian görs vissa överväganden som krävs för att komplettera beredningsunderlaget. Däremot behandlas inte frågan om lesbiska par över huvud taget bör få tillgång till assisterad befruktning inom sjukvården.

Promemorian handlar huvudsakligen om hur det rättsliga föräldraskapet bör regleras om lesbiska par får tillgång till assisterad befruktning inom sjukvården. Det föreslås att partnern eller sambon till en kvinna som föder ett barn efter en sådan befruktning också skall anses som barnets mor, förutsatt att hon har samtyckt till befruktningen och att det är sannolikt att barnet har avlats genom denna. Moderskapet skall, för både partner och sambor, fastställas för att bli giltigt i rättslig mening. Barnet får alltså två mödrar.

Partnern eller sambon skall inte anses som mor till barn som kommer till genom assisterad befruktning utanför den svenska sjukvården. I dessa fall skall alltså – liksom hittills – faderskapet fastställas. Om det är till fördel för barnet och övriga förutsättningar finns, kan ett gemensamt föräldraskap för det lesbiska paret åstadkommas genom adoption.

I promemorian föreslås också att faderskapet för en man skall kunna fastställas om det genom DNA-analys är utrett att barnet är avlat av honom. Det skall alltså inte krävas att samlag bevisats på annat sätt. Undantag görs för män som har donerat sperma inom den svenska sjukvården.

Slutligen berörs konsekvenserna för hälso- och sjukvården om lesbiska par får tillgång till assisterad befruktning.

1 Förslag till lag om ändring i föräldrabalken

Härigenom föreskrivs i fråga om föräldrabalken

dels att 1 kap. 3, 5, 6 och 8 §§, 2 kap. 1 §, 6 kap. 4 och 10 a §§ samt 20 kap. 1 §, skall ha följande lydelse,

dels att det skall införas tre nya paragrafer, 2 kap. 10 §, 3 kap. 14 § och 7 kap. 20 §, av följande lydelse,

dels att det närmast före 3 kap. 14 § skall införas en rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

3 §

Föreligger *ej* fall som avses i 1 § eller har rätten meddelat förklaring enligt 2 § första stycket, fastställs faderskapet genom bekräftelse eller dom.

Föreligger *inte* fall som avses i 1 § eller har rätten meddelat förklaring enligt 2 § första stycket, fastställs faderskapet genom bekräftelse eller dom. *I fall som avses i 8 § skall i stället moderskapet fastställas.*

5 §

Skall faderskap fastställas genom dom, skall rätten för förklara en man vara *fader*, om det är utrett att han har haft samlag med barnets *moder* under tid då barnet kan vara avlat och det med hänsyn till samtliga omständigheter är sannolikt att barnet har avlats av honom.

Skall faderskap fastställas genom dom, skall rätten för klara en man vara *far*, om det är utrett

1. att barnet är avlat av honom eller

2. att han har haft samlag med barnets *mor* eller att en befruktning på annat sätt har skett med hans *sperma* under *den* tid då barnet kan vara avlat och det med hänsyn till samtliga omständigheter är sannolikt att barnet har avlats av honom.

Faderskapet kan inte fastställas genom dom för en man som har givit sperma enligt lagen (1984:1140) om insemination eller lagen (1988:711) om befruktning utanför kroppen.

6 §

Har *insemination* utförts på *modern* med samtycke av hennes make eller av *annan man* som

Har en *kvinn*a inseminerats eller hennes ägg befruktats utanför hennes kropp med samtycke av

bodde tillsammans med henne under äktenskapsliknande förhållanden och är det med hänsyn till samtliga omständigheter sannolikt att barnet har avlats genom inseminationen, skall vid tillämpning av 2–5 §§ den som har lämnat samtycket anses som barnets fader.

hennes make eller en man som var hennes sambo och är det med hänsyn till samtliga omständigheter sannolikt att barnet har avlats genom inseminationen eller befruktningen, skall vid tillämpning av 2–5 §§ den som har lämnat samtycket anses som barnets far. Detsamma skall gälla när befruktning utanför en kvinnas kropp har skett av ett ägg som kommer från en annan kvinna.

8 §

Har befruktning av moderns ägg utförts utanför hennes kropp med samtycke av hennes make eller sambo och är det med hänsyn till samtliga omständigheter sannolikt att barnet har avlats genom befruktningen, skall vid tillämpningen av 2–5 §§ den som har lämnat samtycket anses som barnets fader. Detsamma skall gälla när befruktning utanför en kvinnas kropp har skett av ett ägg som kommer från en annan kvinna.

Har en insemination utförts enligt lagen (1984:1140) om insemination eller en befruktning utförts enligt lagen (1988:711) om befruktning utanför kroppen på en kvinna med samtycke av hennes registrerade partner eller en kvinna som var hennes sambo och är det med hänsyn till samtliga omständigheter sannolikt att barnet har avlats genom inseminationen eller befruktningen, skall den som har lämnat samtycket också anses som mor till barnet.

Moderskapet fastställs genom bekräftelse eller dom. För bekräftelsen tillämpas 4 § första och andra styckena. Socialnämnden får dock lämna sitt godkännande endast om kvinnan enligt första stycket skall anses som mor.

Visas senare att kvinnan inte skall anses som mor, skall rätten förklara att bekräftelsen saknar verkan mot henne.

2 kap.

1 §

Skall inte enligt 1 kap. 1 § en viss man anses som far till ett barn som står under någons vårdnad, är socialnämnden skyldig att försöka utreda vem som är far till barnet och se till att faderskapet fastställs, om barnet har hemvist i Sverige.

Om det finns anledning att anta att en kvinna skall anses som mor till ett barn enligt 1 kap. 8 §, skall socialnämnden utreda moderskapet

10 §

Vad som sägs i 5 och 7–9 §§ om faderskap gäller även moderskap enligt 1 kap. 8 §.

3 kap.

Mål om moderskap

14 §

Vad som sägs i 3 § andra stycket om en talan om att en faderskapsbekräftelse saknar verkan gäller även en talan enligt 1 kap. 8 § tredje stycket om att en moderskapsbekräftelse saknar verkan.

Vad som sägs i 5–12 §§ om mål om fastställande av faderskap tillämpas på motsvarande sätt i fråga om mål om fastställande av moderskap enligt 1 kap. 8 §.

Vad som sägs i 13 § om fastställande av faderskap gäller även fastställande av moderskap enligt 1 kap. 8 §.

6 kap.

4 §

Står barnet under vårdnad av endast en av föräldrarna och vill föräldrarna gemensamt utöva vårdnaden, skall rätten på talan av dem båda förordna i enlighet med deras begäran, om inte gemensam vårdnad är uppenbart oförenlig med barnets bästa.

Föräldrarna kan få gemensam vårdnad också genom registrering hos Skatteverket efter anmälan av dem båda

1. till socialnämnden i samband med att nämnden skall godkänna en faderskapsbekräftelse, eller
1. till socialnämnden i samband med att nämnden skall godkänna en faderskapsbekräftelse eller en bekräftelse av moderskap enligt 1 kap. 8 §, eller

2. till Skatteverket under förutsättning att förordnande om vårdnaden inte har meddelats tidigare och att föräldrarna och barnet är svenska medborgare.

10 a §

Om vårdnadshavare skall förordnas särskilt, utses någon som är lämpad att ge barnet omvårdnad, trygghet och en god fostran. Den som är underårig får inte förordnas till vårdnadshavare.

Två personer kan utses att gemensamt utöva vårdnaden, om de är gifta med varandra eller *bor tillsammans under äktenskapsliknande förhållanden*. Två personer kan utses att gemensamt utöva vårdnaden, om de är gifta med varandra eller *sambor*.

För syskon skall samma person utses till vårdnadshavare, om inte särskilda skäl talar mot det.

Om vårdnadshavare skall förordnas efter föräldrarnas död och föräldrarna eller en av dem har gett till känna vem de önskar till vårdnadshavare, skall denna person förordnas, om det inte är olämpligt.

7 kap.

20 §

Vad som sägs i 12, 15 och 16 §§ om fastställande av faderskap gäller även fastställande av moderskap enligt 1 kap. 8 §. Vad som sägs i 18 § om en far gäller även en kvinna som skall anses som mor enligt 1 kap. 8 §.

20 kap.

1 §

I mål om faderskap, vårdnad, boende, umgänge och underhåll tillämpas 14 kap. 17 och 18 §§ äktenskapsbalken. I mål om faderskap, *moderskap* enligt 1 kap. 8 §, vårdnad, boende, umgänge och underhåll tillämpas 14 kap. 17 och 18 §§ äktenskapsbalken.

Vid handläggning som sker enligt lagen (1996:242) om domstolsärenden består tingsrätten av en lagfaren domare. Om det finns särskilda skäl med hänsyn till ärendets beskaffenhet, får tingsrätten dock bestå av en lagfaren domare och tre nämndemän.

-
1. Denna lag träder i kraft den ...
 2. För barn som har avlats före ikraftträdandet gäller 1 kap. 5 § föräldrabalken i sin äldre lydelse.

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 2 och 3 §§, 3 kap. 2 § och 16 kap. 3 a § ärvdabalken skall ha följande lydelse.

2 kap.

2 §

Finnas ej bröstarvingar, *taga* arvlåtarens *fader och moder* hälften var av arvet.

Är *fader eller moder* död, *dela* arvlåtarens syskon *faderns eller moderns* lott. I avlidet syskons ställe *träda* dess avkomlingar, och *skall var* gren *taga* lika lott. *Finnas ej* syskon eller avkomlingar av dem, men lever *endera* av arvlåtarens föräldrar, *skall denne taga* hela arvet.

Äro halvsyskon efter arvlåtaren, *taga* de med helsyskon eller deras avkomlingar del i lott, som *skolat tillfalla* deras *fader eller moder*. *Finnas ej* helsyskon, och äro båda föräldrarna döda, *skola* arvlåtarens halvsyskon *taga* hela arvet. I avlidet halvsyskons ställe *träda* dess avkomlingar.

Finns det inga bröstarvingar, tar arvlåtarens *föräldrar* hälften var av arvet.

Är *någon av föräldrarna* död, *delar* arvlåtarens syskon *den förälderns* lott. I ett avlidet syskons ställe *träder* dess avkomlingar, och *varje* gren *tar* lika lott. *Finns det inga* syskon eller avkomlingar av dem, men lever *någon* av arvlåtarens föräldrar, *tar den föräldern* hela arvet.

Finns det halvsyskon efter arvlåtaren, *tar de tillsammans* med helsyskon eller deras avkomlingar del i lott, som *skulle ha tillfallit* deras *förälder*. *Finns det inga* helsyskon, och *är* båda föräldrarna döda, *tar* arvlåtarens halvsyskon hela arvet. I ett avlidet halvsyskons ställe *träder* dess avkomlingar

3 §

Leva *ej* arvlåtarens *fader, moder, syskon* eller syskons avkomlingar, *taga* *farfader, farmoder, morfader* och *mormoder* arvet. Envar ärver lika lott.

Är *farfader, farmoder, morfader* eller *mormoder* död, *skola* den dödes barn *dela* hans lott. Äro *ej* barn efter den döde, *tager* den andre av farföräldrarna eller morföräldrarna eller, om även han är död men efterlämnat barn, hans barn den dödes lott. *Finnes ej* arvinge *å* den sidan, *skall* hela arvet *gå* till arvingarna *å* den andra.

Lever inte arvlåtarens *föräldrar, syskon* eller syskons avkomlingar, tar *farfadern, farmodern, morfadern och mormodern* arvet. Envar ärver lika lott.

Är *farfadern, farmodern, morfadern* eller *mormodern* död, *delar* den dödes barn hans lott. *Finns det inga* barn efter den döde, tar den andre av farföräldrarna eller morföräldrarna eller, om även han är död men efterlämnat barn, hans barn den dödes lott. *Finns det ingen* arvinge *på* den sidan, *går* hela arvet till arvingarna *på* den andra *sidan*.

3 kap.

2 §

Lever vid den efterlevande makens död någon bröstarvinge till den först avlidna maken eller dennes *fader, moder*, syskon eller syskons avkomling, skall, om inte annat sägs i tredje stycket eller i 3–5 §§, 6 § tredje stycket eller 7 § tredje stycket, hälften av den efterlevande makens bo tillfalla dem som då har den bästa arvsrätten efter den först avlidna maken. Den efterlevande maken får inte genom testamente bestämma över egendom som skall tillfalla den först avlidnes arvingar.

Har en bröstarvinge redan vid den först avlidna makens död helt eller delvis fått ut sitt arv efter denne, skall bröstarvingens andel i den efterlevande makens bo minskas i motsvarande mån.

Om det som den efterlevande maken erhöll i arv av kvarlåtenskapen efter den först avlidne utgjorde annan andel än hälften av summan av detta arv och den efterlevandes egendom efter bodelningen, skall arvingarna efter den först avlidne ta samma andel i boet efter den sist avlidne.

Lever vid den efterlevande makens död någon bröstarvinge till den först avlidna maken eller dennes *föräldrar*, syskon eller syskons avkomling, skall, om inte annat sägs i tredje stycket eller i 3–5 §§, 6 § tredje stycket eller 7 § tredje stycket, hälften av den efterlevande makens bo tillfalla dem som då har den bästa arvsrätten efter den först avlidna maken. Den efterlevande maken får inte genom testamente bestämma över egendom som skall tillfalla den först avlidnes arvingar.

16 kap.

3 a §

Är vid någons död faderskapet till honom *ej* fastställt och är fadern *ej* heller på annat sätt känd för annan dödsbodelägare, boutredningsman eller den som sitter i boet, skall den som vill grunda arvsrätt på faderskapet göra sin rätt gällande inom tre månader från dödsfallet eller, om bouppteckningen förrättas senare, senast vid bouppteckningen.

Är vid någons död faderskapet till honom *inte* fastställt och är fadern *inte* heller på annat sätt känd för annan dödsbodelägare, boutredningsman eller den som sitter i boet, skall den som vill grunda arvsrätt på faderskapet göra sin rätt gällande inom tre månader från dödsfallet eller, om bouppteckningen förrättas senare, senast vid bouppteckningen.

Vad som sägs i första stycket om faderskap gäller även moderskap enligt 1 kap. 8 § föräldrabalken.

Denna lag träder i kraft den ...

3 Förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Bilaga 5

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 4 och 10 §§ lagen (1962:381) om allmän försäkring skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.

4 §

Modern har rätt till föräldrapenning tidigast från och med den sextionde dagen före den beräknade tidpunkten för barnets födelse. För tiden efter barnets födelse är den av föräldrarna som till huvudsaklig del vårdar barnet berättigad till föräldrapenning.

Föräldrapenning utges även i samband med föräldrautbildning eller besök i förskoleverksamhet, i vilken barnet deltar. Föräldrapenning i samband med föräldrautbildning kan utges före barnets födelse.

En förälder som inte har barnet i sin vård har rätt till föräldrapenning endast om särskilda skäl föreligger. Kravet på särskilda skäl gäller dock inte

1. modern till och med den tjugonionde dagen efter förlossningsdagen,
2. förälder som deltar i föräldrautbildning.

Vad som sägs i första stycket och tredje stycket 1 om modern gäller inte en kvinna som skall anses som barnets mor enligt 1 kap. 8 § föräldrabalken.

10 §

En förälder har rätt till tillfällig föräldrapenning för vård av ett barn, som inte har fyllt tolv år, om föräldern behöver avstå från förvärvsarbete i samband med

1. sjukdom eller smitta hos barnet,
2. sjukdom eller smitta hos barnets ordinarie vårdare,
3. besök i samhällets förebyggande barnhälsovård,
4. vårdbehov som uppkommer till följd av att barnets andra förälder besöker läkare med ett annat barn till någon av föräldrarna, under förutsättning att sistnämnda barn omfattas av bestämmelserna om tillfällig föräldrapenning.

För vård av ett barn vars levnadsålder understiger 240 dagar utges tillfällig föräldrapenning enligt första stycket om tillsynen av barnet är stadigvarande ordnad. Därutöver utges ersättning för vård av ett sådant barn endast om barnet vårdas på sjukhus eller får motsvarande vård i hemmet. För vård av ett barn som är äldre än som nyss sagts utges tillfällig föräldrapenning enligt första stycket inte för tid under vilken annars föräldrapenning skulle ha uppburits; undantag gäller dock om barnet vårdas på sjukhus. Med vård på sjukhus jämställs tillfällig vård i övergångsboende för barn som omfattas av 1 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

En förälder till barn som omfattas av 1 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade har rätt till tillfällig föräldrapenning från barnets födelse till dess att det fyller sexton år även när föräldern avstår från förvärvsarbete i samband med föräldrautbildning, besök i barnets skola eller besök i förskoleverksamhet eller skolbarnsomsorg i vilken barnet deltar (kontakt dagar).

Rätt till tillfällig föräldrapenning tillkommer även en fader som avstår från förvärvsarbete i samband med barns födelse för att närvara vid förlossningen, sköta hemmet eller vårda barn. Vid adoption eller när två personer enligt 6 kap. 10 a § föräldrabalken har utsetts att gemensamt utöva vårdnaden om ett barn tillkommer motsvarande rätt båda adoptivföräldrarna eller de särskilt förordnade vårdnadshavarna. Vid adoption utges sådan tillfällig föräldrapenning om barnet inte fyllt tio år. Som adoption anses även att någon tar emot ett barn i avsikt att adoptera det.

Försäkringskassan kan besluta att en annan försäkrad än en fader eller moder som avstår från förvärvsarbete i samband med barns födelse skall få rätt till tillfällig föräldrapenning för de ändamål som anges i fjärde stycket. Detta gäller om

1. det inte finns någon fader som har rätt till tillfällig föräldrapenning,
2. modern är avliden,
3. fadern avstår från sin rätt till tillfällig föräldrapenning enligt fjärde stycket och det skulle vara oskäligt att inte låta honom avstå, eller
4. fadern inte kan eller på grund av besöksförbud enligt lagen (1988:688) om besöksförbud eller liknande eller på grund av andra särskilda omständigheter sannolikt inte kommer att nyttja sin rätt enligt fjärde stycket.

Vid adoption eller när två personer enligt 6 kap. 10 a § föräldrabalken har utsetts att gemensamt utöva vårdnaden om ett barn skall vad som sägs i femte stycket om fader och moder i stället gälla adoptivföräldrarna eller de särskilt förordnade vårdnadshavarna.

Vad som sägs i fjärde och femte styckena om en far gäller även en kvinna som skall anses som mor enligt 1 kap. 8 § föräldrabalken.

Denna lag träder i kraft den ...

4 Förslag till lag om ändring i lagen (1969:620) om
ersättning i vissa fall för utgivna underhållsbidrag

Bilaga 5

Härigenom föreskrivs att det i lagen (1969:620) om ersättning i vissa fall för utgivna underhållsbidrag skall införas en ny paragraf, 6 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 §

Denna lag tillämpas på motsvarande sätt i fråga om moderskap enligt 1 kap. 8 § föräldrabalken.

Denna lag träder i kraft den ...

5 Förslag till lag om ändring i lagen (1979:1001) om
erkännande av nordiska faderskapsavgöranden

Bilaga 5

Härigenom föreskrivs att det i lagen (1979:1001) om erkännande av nordiska faderskapsavgöranden skall införas en ny paragraf, 5 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §

Denna lag tillämpas på motsvarande sätt i fråga om moderskap enligt 1 kap. 8 § föräldrabalken.

Denna lag träder i kraft den ...

Härigenom föreskrivs i fråga om namnlagen (1982:670)
dels att det skall införas en ny paragraf, 23 §, av följande lydelse,
dels att det närmast före 23 a § skall införas en rubrik av följande
lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Två mödrar

23 a §

*Vad som sägs i 1 § fjärde stycket
och 16 § om faderskap gäller även
moderskap enligt 1 kap. 8 §
föräldrabalken.*

Denna lag träder i kraft den ...

7 Förslag till lag om ändring i lagen (1984:1140) om
insemination

Bilaga 5

Härigenom föreskrivs att 5 § lagen (1984:1140) om insemination skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §

Om det i ett mål om faderskap till barn är nödvändigt att få del av de uppgifter som finns om en insemination, är den som är ansvarig för inseminationen eller annan som har tillgång till uppgifterna skyldig att på begäran av domstolen lämna ut dessa uppgifter.

Om det i ett mål om faderskap eller moderskap enligt 1 kap. 8 § föräldrabalken är nödvändigt att få del av de uppgifter som finns om en insemination, är den som är ansvarig för inseminationen eller annan som har tillgång till uppgifterna skyldig att på begäran av domstolen lämna ut dessa uppgifter.

Denna lag träder i kraft den ...

8 Förslag till lag om ändring i lagen (1985:367) om internationella faderskapsfrågor

Bilaga 5

Härigenom föreskrivs att det i lagen (1985:367) om internationella faderskapsfrågor skall införas en ny paragraf, 13 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

13 §

Denna lag tillämpas på motsvarande sätt i fråga om moderskap enligt 1 kap. 8 § föräldrabalken.

Denna lag träder i kraft den ...

9 Förslag till lag om ändring i utlänningslagen
(1989:529)

Bilaga 5

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 4 c § utlänningslagen (1989:529) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

4 c §

Ett tidsbegränsat uppehållstillstånd får ges ett barn under 18 år som behöver vård enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.

Ett tidsbegränsat uppehållstillstånd får vidare ges ett barn under 18 år *eller till* en man om det behövs för att genomföra en faderskapsutredning.

Ett tidsbegränsat uppehållstillstånd får vidare ges ett barn under 18 år, en man om det behövs för att genomföra en faderskapsutredning *och en kvinna om det behövs för att genomföra en moderskapsutredning enligt 1 kap. 8 § föräldrabalken.*

Om ett tidsbegränsat uppehållstillstånd getts ett barn enligt första eller andra stycket, får ett tidsbegränsat uppehållstillstånd ges också till barnets vårdnadshavare.

Denna lag träder i kraft den ...

Härigenom föreskrivs att 2 och 6 §§ folkbokföringslagen (1991:481) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §

Ett barn som föds levande här i landet skall folkbokföras om modern är folkbokförd eller om fadern är folkbokförd och vårdnadshavare. Även ett barn som föds utom landet av en kvinna som är folkbokförd skall folkbokföras.

Vad som sägs i första stycket om en far gäller även en kvinna som skall anses som mor enligt 1 kap. 8 § föräldrabalken.

6 §

En person skall folkbokföras på den fastighet och i den territoriella församling där han enligt 7–13 §§ är att anse som bosatt.

En person som är bosatt på en fastighet som innehåller flera bostadslägenheter skall folkbokföras också på lägenhet. Med bostadslägenhet avses lägenhet som är registrerad i lägenhetsregistret enligt lagen (1995:1537) om lägenhetsregister.

Ett nyfött barn folkbokförs i den församling där modern är folkbokförd eller, om modern inte är folkbokförd, i den församling där fadern är folkbokförd (födelsehemort).

Ett nyfött barn folkbokförs i den församling där modern är folkbokförd eller, om modern inte är folkbokförd, i den församling där fadern är folkbokförd (födelsehemort). *Vad som har sagts om en far gäller även en kvinna som skall anses som mor enligt 1 kap. 8 § föräldrabalken.*

Undantag från första stycket anges i 14–16 §§.

Denna lag träder i kraft den ...

11 Förslag till lag om ändring i lagen (1996:1030) om
underhållsstöd

Bilaga 5

Härmed föreskrivs att det i lagen (1996:1030) om underhållsstöd skall införas en nya paragraf, 44 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

44 §

*Vad som sägs om faderskap i 4 §
och 22 § andra och fjärde styckena
gäller även moderskap enligt 1
kap. 8 § föräldrabalken.*

Denna lag träder i kraft den ...

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 23 § och 10 kap. 2 § lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

23 §

För den som enligt 1 kap. föräldrabalken har ansetts vara far till ett barn eller vars faderskap har fastställts genom bekräftelse eller dom men som genom en senare dom som har vunnit laga kraft har förklarats inte vara far till barnet skall, när det gäller tiden innan den sistnämnda domen har vunnit laga kraft, bestämmelserna i 10–16 §§ tillämpas som om han vore far till barnet.

Vad som sägs i första stycket om faderskap gäller även moderskap enligt 1 kap. 8 § föräldrabalken.

10 kap.

2 §

Efterlevandeskyddet börjar gälla vid det första månadsskiftet ett år efter det att ansökan kom in till Premiepensionsmyndigheten.

Till den del efterlevandeskyddet avser risken att pensionsspararen avlider som en direkt följd av olycksfall börjar skyddet dock gälla vid utgången av den månad då ansökan kom in till myndigheten. Detsamma gäller om ansökan kommer in till myndigheten innan pensionsspararen har fyllt 50 år och pensionsspararen högst tre månader innan ansökan kom in har ingått äktenskap eller fått ett barn. Om ett faderskap har blivit fastställt genom dom eller genom bekräftelse efter barnets födelse, räknas fristen från det att domen vann laga kraft eller bekräftelsen godkändes enligt 1 kap. 4 § föräldrabalken. Vid adoption räknas fristen från det att rättens beslut om tillstånd till adoptionen vann laga kraft.

Vad som sägs i andra stycket om faderskap gäller även moderskap enligt 1 kap. 8 § föräldrabalken.

Denna lag träder i kraft den ...

13 Förslag till lag om ändring i lagen (2001:82) om
svenskt medborgarskap

Bilaga 5

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2001:82) om svenskt medborgarskap

dels att det skall införas en ny paragraf, 29 §, av följande lydelse,

dels att det närmast före 29 § skall införas en rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Övriga bestämmelser

29 §

Vad som sägs i 1 § och 5 § första stycket om en far gäller även en kvinna som skall anses som mor enligt 1 kap. 8 § föräldrabalken.

Denna lag träder i kraft den ...

Härigenom föreskrivs att 10 kap. 5 § och 12 kap. 2 § socialtjänstlagen (2001:453) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 kap.

5 §

Uppdrag att besluta på socialnämndens vägnar får när det gäller föräldrabalken avse endast uppgifter som anges i

följande lagrum

- 1 kap. 4 § föräldrabalken,
- 2 kap. 1, 4–6, 8 och 9 §§ föräldrabalken, dock inte befogenhet enligt 9 § att besluta att inte påbörja utredning eller att lägga ned en påbörjad utredning,
- 3 kap. 5, 6 och 8 §§ föräldrabalken,
- 6 kap. 6 §, 14 a § andra stycket och 15 a § andra stycket föräldrabalken,
- 6 kap. 19 § föräldrabalken när det gäller beslut att utse utredare i mål och ärenden om vårdnad, boende eller umgänge,
- 7 kap. 7 § föräldrabalken när det gäller godkännande av avtal om att underhållsbidrag skall betalas för längre perioder än tre månader,
- 11 kap. 16 § andra stycket föräldrabalken.

Uppdrag att besluta på socialnämndens vägnar får inte omfatta befogenhet att meddela beslut i frågor som avses i 5 kap. 2 § denna lag eller att fullgöra nämndens uppgifter enligt 5 § lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag eller 17 § lagen (1996:1030) om underhållsstöd.

12 kap.

2 §

Följande handlingar får inte gallras med stöd av bestämmelserna i 1 § första stycket:

1. handlingar som kommit in eller upprättats i samband med utredning om faderskap,
1. handlingar som kommit in eller upprättats i samband med utredning om faderskap *eller moderskap enligt 1 kap. 8 § föräldrabalken,*
2. handlingar som kommit in eller upprättats i samband med utredning om adoption,
3. handlingar som kommit in eller upprättats i samband med att ett barn har placerats eller tagits emot i ett hem för vård eller boende, i ett familjehem eller i ett annat enskilt hem som inte tillhör någon av föräldrarna eller någon annan som har vårdnaden om barnet.

Avtal enligt 6 kap. 6 §, 14 a § andra stycket eller 15 a § andra stycket föräldrabalken som godkänts av socialnämnden får inte gallras förrän barnet fyllt arton år.

Handlingar skall vidare undantas från gallring enligt bestämmelserna i 1 § av hänsyn till forskningens behov i ett representativt urval av kommuner och i övriga kommuner beträffande ett representativt urval av personer.

Denna lag träder i kraft den ...

Förteckning över remissinstanserna (Ds 2004:19)

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av Riksdagens ombudsmän (JO), Hovrätten över Skåne och Blekinge, Stockholms tingsrätt, Linköpings tingsrätt, Umeå tingsrätt, Länsrätten i Stockholms län, Migrationsverket, Patent- och registreringsverket, Premiepensionsmyndigheten, Rättsmedicinalverket, Riksförsäkringsverket, Skatteverket, Socialstyrelsen, Barnombudsmannen, Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning (HomO), Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet, Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet, Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet, Svenska läkaresällskapet, Sveriges läkarförbund, Sveriges Advokatsamfund, Sveriges Domareförbund, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Stockholms läns landsting, Östergötlands läns landsting, Västra Götalands region, Region Skåne, Västerbottens läns landsting, Karolinska universitetssjukhuset, IVF-kliniken vid Sophiahemmet, Länsstyrelsen i Västra Götalands län, Länsstyrelsen i Norrbottens län, Familjerättssociomernans Riksförening, Sveriges Psykologförbund, Föreningen Sveriges kommunala familjerådgivare, Riksförbundet För Familjers Rättigheter, Riksförbundet för Sexuellt likaberättigade (RFSL) och Infertilas Riksförbund.

Statens medicinsk-etiska råd, Uppsala läns landsting, Akademikerförbundet SSR, Akademiska sjukhuset i Uppsala, Norrlands universitetssjukhus i Umeå, Sahlgrenska sjukhuset, Universitetssjukhuset i Malmö, Universitetssjukhuset i Linköping, Vårdförbundet, Riksförbundet Barnens Rätt i Samhället (BRIS) och Rädda Barnen har avstått från att yttra sig.

Yttranden har dessutom kommit in från Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU), Homo- bi- och transliberaler (HL) och enskilda personer.